

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องสมรรถนะของผู้ประเมินภายนอกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคใต้ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสาร ระเบียบ กฎหมาย ข้อบังคับ หนังสือ บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยเสนอสาระสำคัญแบ่งออกเป็น 9 ตอน ดังนี้

1. แนวคิดและความเป็นมาของการประเมินคุณภาพภายนอก
 - 1.1 ความหมายของคำสำคัญในการประเมินคุณภาพสถานศึกษา
 - 1.2 ความเป็นมาของการประเมินคุณภาพภายนอก
 - 1.3 หลักเกณฑ์และวิธีการประกันคุณภาพภายใน
2. มาตรฐานการศึกษา
 - 2.1 มาตรฐานการศึกษาของชาติ
 - 2.2 มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานในการประเมินภายนอก
3. กระบวนการประเมินภายนอกที่ได้มาตรฐาน
 - 3.1 มาตรฐานคุณภาพการประเมินในต่างประเทศ
 - 3.2 มาตรฐานการประเมินคุณภาพการศึกษาในประเทศไทย
 - 3.2.1 ก่อนการประเมิน
 - 3.2.2 ระหว่างการประเมิน
 - 3.2.3 หลังการประเมิน
 - 3.3 กระบวนการประเมินคุณภาพภายนอกของไทย
4. บทบาทของผู้เกี่ยวข้องกับการประเมินภายนอก
 - 4.1 บทบาทหน้าที่ของ สมศ.
 - 4.2 บทบาทหน้าที่ของหน่วยประเมินและผู้ประเมินภายนอก
 - 4.2.1 การประเมินเป็นอาชีพขั้นสูง
 - 4.2.2 จรรยาบรรณในวิชาชีพ
 - 4.2.3 จรรยาบรรณของผู้ประเมินภายนอกหน้าที่ของผู้ประเมิน
 - 4.2.4 ความประพฤติอันเป็นความศรัทธาแรงของผู้ประเมินภายนอก
 - 4.2.5 บทบาทหน้าที่ของผู้ประเมินภายนอกตามระเบียบ สมศ.

- 4.2.6 หลักเกณฑ์และวิธีการประเมินคุณภาพภายนอก
- 4.2.7 หลักการประเมินคุณภาพภายนอกของหน่วยประเมินและผู้ประเมิน
- 4.2.8 วัตถุประสงค์ของการประเมินคุณภาพภายนอก
- 4.3 บทบาทของสถานศึกษาและต้นสังกัด
- 5. การผลิตผู้ประเมินภายนอก
 - 5.1 คุณสมบัติของผู้ประเมินภายนอกพื้นฐานก่อนการอบรม
 - 5.2 หลักสูตรการอบรมผู้ประเมินภายนอก
 - 5.3 การรับรองผู้ประเมินภายนอก
 - 5.4 ประเภทของผู้ประเมินภายนอก
 - 5.5 กระบวนการติดตามผู้ประเมินภายนอก
- 6. การดำเนินการประเมินภายนอก
 - 6.1 การรับรองหน่วยประเมิน
 - 6.2 การประกาศจัดจ้างและประมูลงาน
 - 6.3 การทำสัญญาจ้างงานประเมิน
 - 6.4 การกำกับดูแลการประเมิน
 - 6.5 การรับรองผลการประเมินและเผยแพร่
 - 6.6 การติดตามผลการพัฒนาของสถานศึกษา
- 7. สมรรถนะของผู้ประเมินภายนอก
 - 7.1 ความหมายของสมรรถนะ
 - 7.2 สมรรถนะจำเป็นของผู้ประเมินภายนอก
 - 7.3 สมรรถนะพื้นฐานของผู้ประเมินภายนอกตามเกณฑ์ สมศ.
 - 7.4 การสร้างเครื่องมือวัดสมรรถนะของผู้ประเมินภายนอก
 - 7.5 การสังเคราะห์สมรรถนะของผู้ประเมินภายนอก
- 8. การประเมินภายนอกในภาคใต้
 - 8.1 ลักษณะทั่วไปของภาคใต้
 - 8.2 ลักษณะทางวัฒนธรรม
 - 8.3 การมีเขตพื้นที่พิเศษ
 - 8.4 หน่วยประเมินและผู้ประเมินในภาคใต้การอาชีพ
- 9. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดและความเป็นมาของการประเมินคุณภาพภายนอก

1.1 ความหมายของคำสำคัญเกี่ยวกับการประเมินคุณภาพสถานศึกษา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 4 กล่าวว่า ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาประกอบด้วยระบบการประกันคุณภาพภายในและระบบการประกันคุณภาพภายนอก ซึ่งระบบการประกันคุณภาพภายในนั้นเกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพการตรวจ การติดตามคุณภาพ และการประเมินคุณภาพภายใน สำหรับระบบการประกันคุณภาพภายนอกให้หมายถึงการประเมินคุณภาพภายนอก และได้ให้ความหมายของการประกันคุณภาพ ภายใน และการประกันคุณภาพภายนอกไว้ว่า

“การศึกษา” หมายความว่า กระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคล และสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์ จรรโลง ความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้ขึ้นเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคม การเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

“การศึกษาขั้นพื้นฐาน” หมายความว่า การศึกษาก่อนระดับอุดมศึกษา

“สถานศึกษา” หมายความว่า สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย โรงเรียน ศูนย์การเรียน วิทยาลัย สถาบัน มหาวิทยาลัย หน่วยงานการศึกษา หรือหน่วยงานอื่นของรัฐหรือเอกชน ที่มีอำนาจหน้าที่หรือมีวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษา

“สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน” หมายความว่า สถานศึกษาที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

“มาตรฐานการศึกษา” หมายความว่า ข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณลักษณะคุณภาพที่พึงประสงค์ และมาตรฐานที่ต้องการให้เกิดขึ้นในสถานศึกษาทุกแห่ง และเพื่อใช้เป็นหลักในการเทียบเคียงสำหรับการส่งเสริมและกำกับดูแล การตรวจสอบ การประเมินผล และการประกันคุณภาพทางการศึกษา

“การประกันคุณภาพภายใน” หมายความว่า การประเมินผลและการติดตามตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาจากภายใน โดยบุคลากรของสถานศึกษานั้นเอง หรือโดยหน่วยงานต้นสังกัดที่มีหน้าที่กำกับดูแลสถานศึกษานั้น

“การประกันคุณภาพภายนอก” หมายความว่า การประเมินผลและการติดตามตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาจากภายนอก โดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาหรือบุคคลหรือหน่วยงานภายนอกที่สำนักงานดังกล่าวรับรอง เพื่อเป็นการประกันคุณภาพและให้มีการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา

“ผู้ประเมินภายนอก” หมายความว่า บุคคลหรือหน่วยงานที่ได้รับการรับรองจาก สำนักงานให้ทำการประเมินคุณภาพภายนอก

“การรับรองมาตรฐาน” หมายความว่า การให้การรับรองการทำการประเมินคุณภาพ ภายนอกของผู้ประเมินภายนอก ที่มีคุณลักษณะและคุณภาพที่พึงประสงค์ตามหลักเกณฑ์และ มาตรฐานที่สำนักงานกำหนดไว้

คำสำคัญ ที่นำเสนอมาแล้วนี้ ล้วนเกี่ยวข้องกับภาระหน้าที่ของผู้ประเมินภายนอก และเกี่ยวกับสมรรถนะของผู้ประเมินภายนอกด้วย จึงได้นำมาเสนอไว้เพื่อการเชื่อมโยงต่อไป

1.2 ความเป็นมาของการประเมินคุณภาพภายนอก พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้กำหนดอย่างชัดเจนถึงความมุ่งหมายและ หลักการของการจัดการศึกษาที่ต้องมุ่งเน้นคุณภาพและมาตรฐาน โดยกำหนดรายละเอียดเกี่ยว การประกันคุณภาพการศึกษา ให้หน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษาจัดให้มีการประกันคุณภาพ ภายในสถานศึกษา ให้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารสถานศึกษา ที่ต้องดำเนินการอย่าง ต่อเนื่องและจัดทำรายงานเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเปิดเผยต่อ สาธารณชนเป็นประจำทุกปี เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา และพร้อมรับ การประเมินคุณภาพภายนอกจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ซึ่งเป็นองค์การมหาชน เพื่อให้มีการตรวจสอบคุณภาพของสถานศึกษา โดยสถานศึกษาทุกแห่ง จะต้องได้รับการประเมินอย่างน้อย 1 ครั้งในทวาระยะ 5 ปี ทั้งนี้ โดยมีพระราชกฤษฎีกา การจัดตั้ง สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) และกฎกระทรวงศึกษาธิการ ออกมารองรับและกำหนดรายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษาทั้งภายในและ ภายนอก ทั้งสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) เองก็ออกกระเบียบว่า ด้วยการประเมิน คุณภาพภายนอกออกมาบังคับใช้อย่างเป็นระบบครบวงจร โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือ การจัดตั้งหน่วยประเมินภายนอก การอบรมและการรับรองผู้ประเมินภายนอก การกำหนด หลักการ จุดหมาย และวิธีดำเนินการประเมินคุณภาพภายนอก การกำหนดบทบาทหน้าที่และ จรรยาบรรณของผู้ประเมินภายนอกอย่างครบถ้วน

การดำเนินการประเมินภายนอกในรอบแรกระหว่างปี พ.ศ.2544-2548 เน้นที่การ ประเมินเพื่อพัฒนา ได้ดำเนินการประเมินคุณภาพสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ทั่วถึง แล้วเสร็จ การประเมินภายนอกในรอบสองกำหนดระหว่างปี พ.ศ. 2549-2553 เป็นการประเมิน เพื่อการรับรองคุณภาพและมาตรฐานสถานศึกษา (สมศ. 2549)

1.3 ระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษาภายใน ปี พ.ศ. 2543 ได้มีพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) มีสาระสำคัญเกี่ยวกับระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพ ดังนี้

ให้จัดตั้งองค์การมหาชนขึ้นเรียกว่า “สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) เรียกโดยย่อว่า “สมศ.” ให้สำนักงานมีที่ตั้งของสำนักงานแห่งใหญ่อยู่ในกรุงเทพมหานครหรือจังหวัดใกล้เคียง และให้สำนักงานมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาเกณฑ์และวิธีการประเมินคุณภาพภายนอก และทำการประเมินผลการจัดการศึกษาเพื่อให้มีการตรวจสอบคุณภาพของสถานศึกษา โดยคำนึงถึงความมุ่งหมาย หลักการ และแนวการจัดการศึกษาในแต่ละระดับตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ ให้สำนักงานมีอำนาจกระทำการต่าง ๆ ภายใต้ขอบเขตแห่งวัตถุประสงค์

ให้มีคณะกรรมการซึ่งมีอำนาจหน้าที่ กำหนดมาตรการการเผยแพร่ผลการประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและต่อสาธารณชน ให้การรับรองผู้ประเมินภายนอก และกำหนดระเบียบเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ประเมินภายนอกให้มีอำนาจแต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งมีความเชี่ยวชาญเป็นที่ปรึกษาของคณะกรรมการ

ให้มีคณะกรรมการพัฒนาระบบการประเมินคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐาน และคณะกรรมการพัฒนาระบบการประเมินคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา

จากนั้นก็มีกฎกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษาภายในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2546 มีสาระเพิ่มเติมจากพระราชกฤษฎีกาดังกล่าว ระบุว่า ให้สถานศึกษาจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา เพื่อสร้างความมั่นใจแก่ผู้เกี่ยวข้องว่า ผู้เรียนทุกคนจะได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ จากสถานศึกษา เพื่อพัฒนาความรู้ ความสามารถ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนดในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างเต็มศักยภาพ และระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารการศึกษา ซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

การดำเนินการตามนี้ ให้สถานศึกษายึดหลักการมีส่วนร่วมของชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยการส่งเสริม สนับสนุน และกำกับดูแลของหน่วยงานต้นสังกัด โดยให้จัดระบบโครงสร้าง และกระบวนการจัดการศึกษา ให้ยึดหลักการกำหนดมาตรฐานการศึกษา และจัดระบบประกันคุณภาพการศึกษาทุกระดับและทุกประเภทการศึกษา

การบริหารและการจัดการศึกษาของเอกชนให้มีความเป็นอิสระ โดยมีการกำกับ ติดตาม การประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาจากรัฐ และต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การ ประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาเช่นเดียวกับสถานศึกษาของรัฐ

ให้หน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษาจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายใน สถานศึกษา และให้ถือว่าการประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษา ที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยมีการจัดทำรายงานประจำปีเสนอต่อหน่วยงาน ต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเปิดเผยต่อสาธารณชนเพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐาน การศึกษา และเพื่อรองรับการประเมินคุณภาพภายนอก

ให้มีการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษาทุกแห่งอย่างน้อย 1 ครั้งในทุก ห้าปีนับตั้งแต่การประเมินครั้งสุดท้าย และเสนอผลการประเมินต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและ สาธารณชน ให้สถานศึกษาให้ความร่วมมือในการจัดเตรียมเอกสารหลักฐานต่าง ๆ ที่มีข้อมูล เกี่ยวกับสถานศึกษา ตลอดจนให้บุคลากร คณะกรรมการของสถานศึกษาช่วยให้ข้อมูลในการ ประเมิน

ให้หน่วยงานต้นสังกัดจัดให้มีระบบการนิเทศหรือการฝึกอบรมบุคลากรของ สถานศึกษาเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ และสามารถดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ได้

ให้สถานศึกษาจัดทำรายงานประจำปีที่มีการประเมินตนเองเสนอต่อหน่วยงาน ต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเปิดเผยต่อสาธารณชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและ มาตรฐานการศึกษา และเพื่อรองรับการประกันคุณภาพภายนอก

ให้มีการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษาทุกแห่งอย่างน้อยหนึ่งครั้งในทุกห้า ปี นับตั้งแต่การประเมินครั้งสุดท้าย และเสนอผลการประเมินต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและ สาธารณชน ในกรณีที่มีผลการประเมินภายนอกของสถานศึกษาใดไม่ได้ตามมาตรฐานที่กำหนด ให้สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) จัดทำข้อเสนอแนะ การปรับปรุงแก้ไขต่อหน่วยงานต้นสังกัดเพื่อให้สถานศึกษาปรับปรุงแก้ไขภายในระยะเวลาที่กำหนด

ให้สถานศึกษาแต่งตั้งคณะกรรมการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา โดยให้มีอำนาจและหน้าที่กำหนดแนวทางและวิธีดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายใน สถานศึกษา กำกับ ติดตาม ตรวจสอบ ทบทวน และรายงานการดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพ การศึกษาของสถานศึกษา และให้ความเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินการประกัน คุณภาพการศึกษา

ให้สถานศึกษาจัดให้ผู้เรียนทุกคนในทุกระดับช่วงชั้นที่หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนด ได้รับการประเมินผลสัมฤทธิ์ในวิชาแกนหลักและคุณลักษณะที่สำคัญด้วยกระบวนการและวิธีการที่ได้มาตรฐาน และจัดทำรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี โดยระบุความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดในแผนพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษา พร้อมหลักฐานข้อมูลและผลการประเมินผลสัมฤทธิ์ เสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเปิดเผยต่อสาธารณชน

ให้หน่วยงานต้นสังกัดและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาส่งเสริม สนับสนุนและร่วมดำเนินงานตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา

1. จัดระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ
2. จัดให้มีการกำหนดสาระการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ และผลการเรียนรู้ในวิชาแกนหลักของ สถานศึกษาร่วมกันเป็นรายปีหรือเป็นรายภาค
3. จัดให้มีการประเมินผลสัมฤทธิ์ในวิชาแกนหลักและคุณลักษณะที่สำคัญด้วยกระบวนการ และวิธีการที่ได้มาตรฐาน

ให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาดำเนินการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพสถานศึกษาอย่างน้อยหนึ่งครั้งในทุกสามปี และรายงานผลให้สถานศึกษาและหน่วยงานต้นสังกัดทราบให้มีการวิเคราะห์ วิจัย และเผยแพร่นวัตกรรมเกี่ยวกับรูปแบบ และเทคนิควิธีการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งกำกับ สนับสนุน ส่งเสริม ติดตาม ประเมินผล และผดุงประสิทธิภาพของระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา

สรุปความว่า หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพศึกษานั้น เป็นสิ่งที่ต้องปฏิบัติตามระเบียบกฎหมาย นับตั้งแต่พระราชบัญญัติ พระราชกฤษฎีกา กฎกระทรวง จนกระทั่งถึงระเบียบของ สมศ. ให้ถือว่าการประกันคุณภาพภายใน เป็นส่วนหนึ่งของการบริหารปกติ

2. มาตรฐานการศึกษา

2.1 มาตรฐานการศึกษาของชาติ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และนโยบายด้านการศึกษาของรัฐบาลที่ได้แถลงต่อรัฐสภา ต่างมีอุดมการณ์และหลักการการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งความรู้ และเพื่อให้คนไทยทั้งปวงได้รับโอกาสเท่าเทียมกันทางการศึกษา พัฒนาค้นได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต อันเป็นเงื่อนไขไปสู่ระบบเศรษฐกิจฐานความรู้ที่พึงประสงค์

อุดมการณ์สำคัญของการจัดการศึกษา คือ การจัดให้มีการศึกษาตลอดชีวิตและการสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ การศึกษาที่สร้างคุณภาพชีวิตและสังคมบูรณาการอย่างสมดุล ระหว่างปัญญาธรรม คุณธรรม และวัฒนธรรม เป็นการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อคนไทยทั้งปวง มุ่งสร้างพื้นฐานที่ดีในวัยเด็ก ปูทางฝังความเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมตั้งแต่การศึกษาขั้นพื้นฐาน และพัฒนาความรู้ความสามารถเพื่อการทำงานที่มีคุณภาพ โดยให้สังคมทุกภาค มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาได้ตรงตามความต้องการของผู้เรียน และสามารถตรวจสอบได้อย่างมั่นใจว่าการศึกษาเป็นกระบวนการของพัฒนาชีวิตและสังคม เป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน สามารถพึ่งตนเองและพึ่งกันเองได้ และสามารถแข่งขันได้ในระดับนานาชาติ

เพื่อให้เป็นไปตามอุดมการณ์และหลักการในการจัดการศึกษาดังกล่าว จึงได้กำหนดมาตรฐานและตัวบ่งชี้ไว้ 3 มาตรฐาน และ 11 ตัวบ่งชี้ ได้แก่

มาตรฐานที่ 1 คุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ ทั้งในฐานะพลเมืองและพลโลก คือ คนไทยเป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุข

เป้าหมายของการจัดการศึกษาอยู่ที่การพัฒนาคนไทยทุกคนให้เป็น “คนเก่ง คนดี และมีความสุข” โดยมีการพัฒนาที่เหมาะสมกับช่วงวัย พัฒนาคณะตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพตรงตามความต้องการ ทั้งในด้านสุขภาพร่างกายและจิตใจ สติปัญญา ความรู้และทักษะ คุณธรรมและจิตสำนึกที่พึงประสงค์ และอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข ประกอบด้วยตัวบ่งชี้ 5 ตัว คือ

- 1) กำลังกาย กำลังใจที่สมบูรณ์
- 2) ความรู้และทักษะที่จำเป็นและเพียงพอในการดำรงชีวิตและการพัฒนาสังคม
- 3) ทักษะการเรียนรู้และการปรับตัว
- 4) ทักษะทางสังคม
- 5) คุณธรรม จิตสาธารณะ และจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก

มาตรฐานที่ 2 แนวการจัดการศึกษา จัดการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนเป็นสำคัญและการบริหารโดยใช้สถานศึกษาเป็นฐาน

การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนเห็นแบบอย่างที่ดี ได้ฝึกการคิด ได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงที่หลากหลายตรงตามความต้องการ และมีความสุขในการเรียนรู้ ครู คณาจารย์รู้จักผู้เรียนเป็นรายบุคคล เตรียมการสอนและใช้สื่อที่ผสมผสานความรู้สากลกับภูมิปัญญาไทย จัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ จัดหาและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย และพัฒนาความคิดของผู้เรียนอย่างเป็นระบบและสร้างสรรค์

ความสำเร็จของการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญขึ้นอยู่กับ 1) ปัจจัยด้านบุคคล ได้แก่ ผู้เรียน ครู คณาจารย์ ผู้บริหาร ผู้ปกครองและสมาชิกชุมชน และ 2) ปัจจัยด้านการบริหาร ได้แก่ หลักการบริหารจัดการและหลักธรรมาภิบาล ตัวบ่งชี้ 3 ตัว คือ

1) การจัดหลักสูตรการเรียนรู้และสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาตามธรรมชาติ และเต็มตามศักยภาพ

2) มีการพัฒนาผู้บริหาร ครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาอย่างเป็นระบบและมีคุณภาพ

3) มีการบริหารจัดการที่ใช้สถานศึกษาเป็นฐาน

มาตรฐานที่ 3 แนวทางการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้/สังคมแห่งความรู้ การสร้างวิถีการเรียนรู้ และแหล่งการเรียนรู้ให้เข้มแข็ง

การเรียนรู้ ความรู้ นวัตกรรม สื่อ และเทคโนโลยี เป็นปัจจัยสำคัญของการพัฒนาสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ การส่งเสริมและสร้างกลไกเพื่อให้คนไทยทุกคนมีโอกาสและทางเลือกที่จะเข้าถึงปัจจัยและเรียนรู้ อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตด้วยรูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย โดยการได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนของสังคม จะนำมาซึ่งการพัฒนาคุณภาพ ประสิทธิภาพ และขีดความสามารถของคนไทยในการพัฒนาประเทศ รวมทั้งการเพิ่มศักยภาพการแข่งขันของประเทศ มาตรฐานนี้มีตัวบ่งชี้ 3 ตัวคือ

1) การบริการวิชาการและสร้างความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับชุมชนให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้/สังคมแห่งความรู้

2) การศึกษาวิจัย สร้างเสริม สนับสนุนแหล่งการเรียนรู้ และกลไกการเรียนรู้

3) การสร้างและการจัดการความรู้ในทุกระดับทุกมิติของสังคม

สรุปว่า 3 มาตรฐาน และ 11 ตัวบ่งชี้ดังกล่าวนี้ เป็นมาตรฐานกลางที่ทุกประเภทและทุกระดับการศึกษาจะต้องนำไปดำเนินการเพื่อการประกันคุณภาพภายในและภายนอกต่อไป

2.2 มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการประเมินภายนอก ในส่วน มาตรฐานการศึกษา และตัวบ่งชี้ เพื่อการประเมินคุณภาพภายนอก ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดการ ประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้น (พ.ศ. 2549-2553) ของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) มี 3 ด้าน รวม 14 มาตรฐาน 60 ตัวบ่งชี้คุณภาพ ดังนี้

ด้านที่ 1 มาตรฐานด้านผู้เรียน 7 มาตรฐาน

มาตรฐานที่ 1 ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ 6 ตัวบ่งชี้ 21 เกณฑ์พิจารณา

มาตรฐานที่ 2 ผู้เรียนมีสุขนิสัย สุขภาพกาย และสุขภาพจิตที่ดี 4 ตัวบ่งชี้

12 เกณฑ์พิจารณา

มาตรฐานที่ 3 ผู้เรียนมีสุนทรียภาพ และลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ดนตรี และกีฬา 3 ตัวบ่งชี้ 6 เกณฑ์พิจารณา

มาตรฐานที่ 4 ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรองและมีวิสัยทัศน์ 3 ตัวบ่งชี้ 7 เกณฑ์พิจารณา

มาตรฐานที่ 5 ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร 6 ตัวบ่งชี้

13 เกณฑ์พิจารณา

มาตรฐานที่ 6 ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ และพัฒนาตนเอง อย่างต่อเนื่อง 2 ตัวบ่งชี้ 5 เกณฑ์พิจารณา

มาตรฐานที่ 7 ผู้เรียนมีทักษะในการทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต 2 ตัวบ่งชี้ 7 เกณฑ์พิจารณา

ด้านที่ 2 มาตรฐานด้านครู 2 มาตรฐาน

มาตรฐานที่ 8 ครูมีคุณวุฒิ/ความรู้ความสามารถตรงกับงานที่รับผิดชอบ และมีครูเพียงพอ 5 ตัวบ่งชี้ 8 เกณฑ์พิจารณา

มาตรฐานที่ 9 ครูมีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ และเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 4 ตัวบ่งชี้ 17 เกณฑ์พิจารณา

ด้านที่ 3 มาตรฐานด้านผู้บริหาร 5 มาตรฐาน

มาตรฐานที่ 10 ผู้บริหารมีภาวะผู้นำและมีความสามารถในการบริหารจัดการ 4 ตัวบ่งชี้ 21 เกณฑ์พิจารณา

มาตรฐานที่ 11 สถานศึกษามีการจัดองค์กร โครงสร้างและการบริหารงานอย่างเป็นระบบครบวงจร ให้บรรลุเป้าหมายการศึกษา 4 ตัวบ่งชี้ 22 เกณฑ์พิจารณา

มาตรฐานที่ 12 สถานศึกษามีการจัดกิจกรรมและการเรียนการสอน โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 3 ตัวบ่งชี้ 18 เกณฑ์พิจารณา

มาตรฐานที่ 13 สถานศึกษามีหลักสูตรที่เหมาะสมกับผู้เรียนและท้องถิ่น มีสื่อการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ 2 ตัวบ่งชี้ 19 เกณฑ์พิจารณา

มาตรฐานที่ 14 สถานศึกษาส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาการศึกษา 2 ตัวบ่งชี้ 11 เกณฑ์พิจารณา

สรุปมาตรฐานการประเมินภายนอก ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน มี 14 มาตรฐาน 60 ตัวบ่งชี้ 174 เกณฑ์พิจารณา ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นภาระหน้าที่ของผู้ประเมินภายนอกที่

จะต้องใช้สมรรถนะทั้ง 3 ด้านของตน ทำการประเมินสถานศึกษาแต่ละแห่งตามที่ทีมงานมอบหมาย จึงได้นำมาเสนอไว้เพื่อการเชื่อมโยงกับสมรรถนะของผู้ประเมินภายนอกต่อไป

3. กระบวนการประเมินภายนอกที่ได้มาตรฐาน

ทุกประการที่นำเสนอในข้อ 1 และ 2 มาแล้วนั้น เพื่อต้องการให้เห็นว่า ในการประเมินภายนอกนั้น เริ่มต้นจากอะไร มีอะไรเกี่ยวข้องบ้าง เพื่อจะได้นำไปเกี่ยวข้องกับภาระหน้าที่ของผู้ประเมินภายนอก และสมรรถนะของผู้ประเมินภายนอกต่อไป และในตอนนี้ จะได้นำเสนอถึงแนวคิดในกระบวนการประเมินภายนอกที่ได้มาตรฐาน ต่อไป

3.1 มาตรฐานคุณภาพการประเมินในต่างประเทศ Stufflebeam และคณะ (1999) ได้สรุปมาตรฐานนำไปประยุกต์ใช้ในการประเมินบุคคลได้ในหลายบทบาทหน้าที่ เช่น การรับคนเข้าฝึกอบรม การรับรองและการอนุญาต การคัดเลือกคน การทบทวนการปฏิบัติงาน การให้คำปรึกษา/ข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนาคณะทำงาน การตัดสินใจสนับสนุน การตัดสินใจยกเลิก เป็นต้น สำหรับมาตรฐานที่มักประยุกต์ใช้ในการ รับรองและการอนุญาตนั้น ประกอบด้วย (P1) การเน้นการบริการ (P2) การกำหนดแนวทางการประเมินอย่างเป็นทางการ (P3) แควความสนใจในความขัดแย้ง (P4) ความเข้าใจในรายงานการประเมิน (P5) การปฏิสัมพันธ์กับผู้ถูกประเมิน (U2) การนิยามการใช้ (U3) ความเป็นที่น่าเชื่อถือของผู้ประเมิน (U4) การรายงานผล การประเมินสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ (F2) การปฏิบัติได้ในเชิงนโยบาย (A1) บทบาทการประเมิน (A3) เอกสารหลักฐานของกระบวนการประเมิน (A4) การวัดที่มีความตรง (A5) การวัดที่มีความเที่ยง (A6) การควบคุมข้อมูลอย่างเป็นระบบ (A7) การควบคุมอคติ กระบวนการประเมินควรดำเนินการโดยปราศจากอคติ (A8) ระบบการกำกับติดตามการประเมินผล

ต่อมาในปี 1994 Sanders เป็นประธานคณะกรรมการได้พัฒนามาตรฐานสำหรับประเมินโครงการทางการศึกษา โดยตีพิมพ์มาตรฐานที่พัฒนาขึ้นในหนังสือ "The program evaluation standards : how to assess evaluation of educational programs" มาตรฐานการประเมินดังกล่าวมีการนำไปประยุกต์ใช้กันมาก เช่น การประเมินระบบการประเมิน การประเมินโครงการ การประเมินอภิบาล เป็นต้น มาตรฐานที่พัฒนาขึ้นตีพิมพ์ในหนังสือดังกล่าวประกอบด้วยมาตรฐาน 4 หมวดเช่นเดียวกับมาตรฐานการประเมินบุคคล แต่มีเกณฑ์มากกว่า โดยมีเกณฑ์รวมทั้งสิ้น 30 เกณฑ์ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

หมวดที่ 1 มาตรฐานด้านอรรถประโยชน์ (Utility standards) ผลการประเมินต้องให้ได้ข้อมูลตรงตามที่ใช้ผลการประเมินอย่างรู้และนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาปรับปรุงการ

ดำเนินงานได้จริง มาตรฐานด้านนี้ประกอบด้วยเกณฑ์ 8 เกณฑ์ ดังนี้ (1) การระบุผู้เกี่ยวข้องที่ต้องการใช้สารสนเทศทั้งที่มีส่วนได้และส่วนเสีย (2) ความเป็นที่เชื่อถือของผู้ประเมิน (3) การรวบรวมข้อมูลครอบคลุมและตอบสนองความต้องการใช้สารสนเทศของผู้เกี่ยวข้อง (4) การแปลความหมายที่ให้คุณค่าชัดเจน (5) รายงานการประเมินมีความชัดเจนทุกขั้นตอน (6) การเผยแพร่ผลการประเมินให้ผู้เกี่ยวข้องทราบอย่างทั่วถึง (7) การรายงานการประเมินเสร็จทันเวลาสำหรับนำไปใช้ประโยชน์ (8) การประเมินส่งผลกระทบในการกระตุ้นให้มีการดำเนินการประเมินต่อไปอย่างต่อเนื่อง

หมวดที่ 2 มาตรฐานด้านความเป็นไปได้ (Feasibility standards) วิธีการที่ใช้ในการประเมินจะต้องมีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติจริง ประหยัด คุ่มค่า และเหมาะสม มาตรฐานด้านนี้ประกอบด้วยเกณฑ์ 3 ข้อ ดังนี้ (1) วิธีการประเมินสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง (2) การเป็นที่ยอมรับได้ทางการเมืองของการประเมิน (3) ผลที่ได้มีความคุ้มค่า

หมวดที่ 3 มาตรฐานด้านความเหมาะสม (Propriety standards) วิธีการที่ใช้ในการประเมินต้องไม่ส่งผลกระทบต่อผู้เกี่ยวข้องกับการประเมิน เช่น ไม่ก่อให้เกิดผลเสียให้กับผู้ให้ข้อมูล มาตรฐานด้านนี้ประกอบด้วยเกณฑ์ 8 เกณฑ์ ดังนี้ (1) การกำหนดข้อตกลงของการประเมินอย่างเป็นทางการ (2) ความสนใจ แก้ปัญหาของความขัดแย้งในการประเมินด้วยความเป็นธรรม (3) การรายงานผลการประเมินอย่างตรงไปตรงมาเปิดเผยและความสมบูรณ์ของการประเมิน (4) ให้ความสำคัญต่อสิทธิในการรับรู้ข่าวสารของสาธารณะ (5) การคำนึงถึงสิทธิส่วนตัวของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ให้ข้อมูล (6) การเคารพสิทธิในการปฏิสัมพันธ์กับผู้เกี่ยวข้อง (7) การรายงานผลการประเมินที่ยุติธรรมและเสนอทั้งจุดเด่น จุดด้อยของสิ่งที่ประเมิน (8) การประเมินด้วยความรับผิดชอบและมีจรรยาบรรณ

หมวดที่ 4 มาตรฐานด้านความถูกต้อง (Accuracy standards) วิธีการที่ใช้ในการประเมินต้องมีความถูกต้อง ให้ข้อมูลที่เชื่อถือได้ เช่น เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินต้องสามารถวัดตัวบ่งชี้ที่ต้องการวัดได้จริง มีความครบถ้วนสมบูรณ์ของตัวบ่งชี้ที่ต้องการวัด ข้อมูลเชื่อถือได้ ให้ข้อมูลตามความเป็นจริง วิธีการ วิเคราะห์และเสนอผลการประเมินถูกต้องและมีความเป็นปรนัยของผลการประเมิน มาตรฐานด้านนี้ ประกอบด้วยเกณฑ์ 11 เกณฑ์ ดังนี้ (1) การระบุและอธิบายรายละเอียดของการประเมินอย่างชัดเจน (2) การวิเคราะห์บริบทของการประเมินอย่างเพียงพอ (3) การระบุจุดประสงค์และอธิบายกระบวนการประเมินอย่างชัดเจน (4) การอธิบายการใช้เครื่องมือวัดผลอย่างชัดเจน (5) การวัดผลมีความตรง (6) การวัดผล มีความเที่ยง (7) การจัดระบบควบคุมสำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์และรายงาน (8) การวิเคราะห์ข้อมูล เชิงปริมาณ (9) การวิเคราะห์

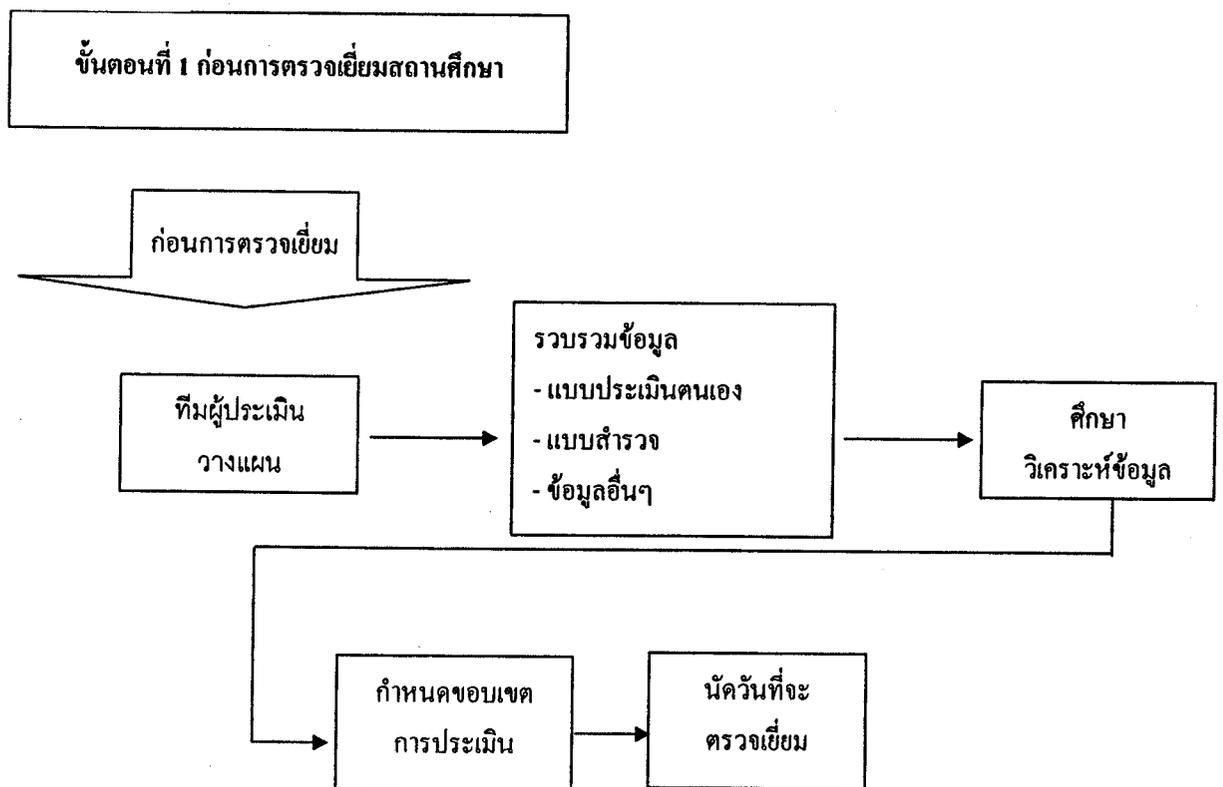
ข้อมูลเชิงคุณภาพอย่างมีประสิทธิภาพ (10) การลงข้อสรุปผลการประเมินอย่างสมเหตุสมผล (11) การรายงานผลการประเมินอย่างเป็นปรนัย

สรุปมาตรฐานปฏิบัติการประเมินจากต่างประเทศ ที่ยกมาเสนอในตอนนี้ได้ว่าได้ยึดหลักความเป็นมาตรฐาน 4 ประการ คือ หลักสารัตถประโยชน์ หลักความเป็นไปได้ หลักความเหมาะสม และหลักความถูกต้อง ซึ่งผู้ประเมินภายนอกของไทยย่อมมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาตนเองให้มีสมรรถนะพอเพียงเพื่อเข้าสู่มาตรฐานสากลดังกล่าวนี้

3.2 มาตรฐานการประเมินคุณภาพการศึกษาของประเทศไทย มาตรฐานการประเมินในประเทศไทยนั้น ทองอยู่ แก้วไทรชะ และคณะ (2547 : 5) กล่าวว่า เมื่อเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติงานปัจจุบันของหน่วยประเมินภายนอกกับมาตรฐานการปฏิบัติงานที่พัฒนาขึ้น พบว่าหน่วยประเมินยังไม่มีระบบหรือแนวปฏิบัติในการจัดทำแผนกลยุทธ์และแผนปฏิบัติการ แต่ตระหนักถึงความสำคัญที่จะต้องจัดทำ และเริ่มมีแนวปฏิบัติในการนำหน่วยประเมินให้เกิดการเรียนรู้และการพัฒนา/ปฏิบัติตามเงื่อนไขของ สมศ.ครบถ้วน และใส่ใจความคาดหวังของโรงเรียน ยังไม่เป็นระบบและยังไม่กระจายไปถึงระดับผู้ประเมิน และผลลัพธ์ยังไม่เป็นไปตามที่คาดหวัง ยังไม่มีความชัดเจนในการพัฒนาผู้ประเมิน และยังไม่มีการจัดทำกระบวนการบริหารภารกิจของหน่วยอย่างเป็นลายลักษณ์อักษร คุณภาพของรายงานการประเมินยังไม่บรรลุถึงผลลัพธ์ตามที่ต้องการ จึงได้เสนอรูปแบบการพัฒนาหน่วยประเมินภายนอก ที่เรียกว่าแบบ DMIE Model ประกอบด้วย 4 ขั้นตอนหลัก คือ การนำองค์กร (Directing) การบริหารจัดการ (Managing): การนำทิศทางสู่การปฏิบัติ (Implementing) และการประเมินผลการปฏิบัติ (Evaluating) ในมาตรฐานทั้ง 7 ซึ่งจะมีกลไกเป็นตัวเร่งให้มีการนำไปใช้ในการพัฒนาหน่วยประเมินและผู้ประเมิน หลักการสำคัญสำหรับการนำรูปแบบและกลไกไปปฏิบัติ มี 4 ข้อ คือ เน้นการพัฒนาหน่วยประเมิน ผู้ประเมิน และบุคลากรผู้สนับสนุน ให้ผู้มีส่วนได้เสียมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ใช้ความรู้วิชาชีพ บริบทการทำงานและกระบวนการเป็นฐานร่วมกันในการปฏิบัติงาน และประการสุดท้าย คือ การมีภาวะผู้นำร่วม มาตรฐานของหน่วยประเมินที่นำเสนอ 7 มาตรฐาน 21 เกณฑ์ และ 35 ตัวบ่งชี้คุณภาพ ได้แก่ (1) การกำหนดทิศทางและวิธีปฏิบัติเชิงรุก (2) การนำหน่วยประเมินให้เกิดการเรียนรู้เพื่อการพัฒนา (3) การใส่ใจข้อตกลงของ สมศ. และความคาดหวังของผู้มีส่วนได้เสีย (4) การบริหารจัดการข้อมูลสารสนเทศและความรู้ของหน่วยประเมินอย่างเป็นระบบและให้อยู่ในสภาพพร้อมใช้ (5) การพัฒนาผู้ประเมินและบุคลากรเพื่อเพิ่มคุณภาพการทำงาน (6) การบริหารกระบวนการทำงานของหน่วยประเมินอย่างมีประสิทธิภาพและมุ่งประสิทธิผล และ คุณภาพของผลลัพธ์จากการประเมิน ส่วนเกณฑ์นั้น เป็นองค์ประกอบของมาตรฐาน สำหรับตัวบ่งชี้คุณภาพ หมายถึงสิ่งที่เป็นตัวแทนซึ่งสามารถแสดงผลการปฏิบัติงานขององค์การตามมาตรฐาน

3.3 กระบวนการประเมินคุณภาพภายนอกของประเทศไทย การประเมิน คุณภาพภายนอกของประเทศไทยเป็นกระบวนการที่คณะผู้ประเมินภายนอกจะรวบรวมและศึกษาข้อมูลจากรายงานผลการประเมินตนเองของสถานศึกษา ซึ่งเสนอต่อสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) แล้วเข้าไปตรวจสอบและประเมินคุณภาพของ สถานศึกษารวมทั้งให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากการประเมิน เพื่อให้สถานศึกษาใช้เป็น แนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง และจัดทำรายงาน ผลการประเมินเผยแพร่ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสาธารณชน การประเมินคุณภาพจึงประกอบด้วยขั้นตอนใหญ่ 3 ขั้นตอนคือ ก่อนการตรวจเยี่ยมสถานศึกษา ระหว่างการตรวจเยี่ยมสถานศึกษา และหลังการตรวจเยี่ยมสถานศึกษา ดังรายละเอียดการดำเนินงาน ดังภาพที่ 2.1

3.2.1 ก่อนการประเมิน



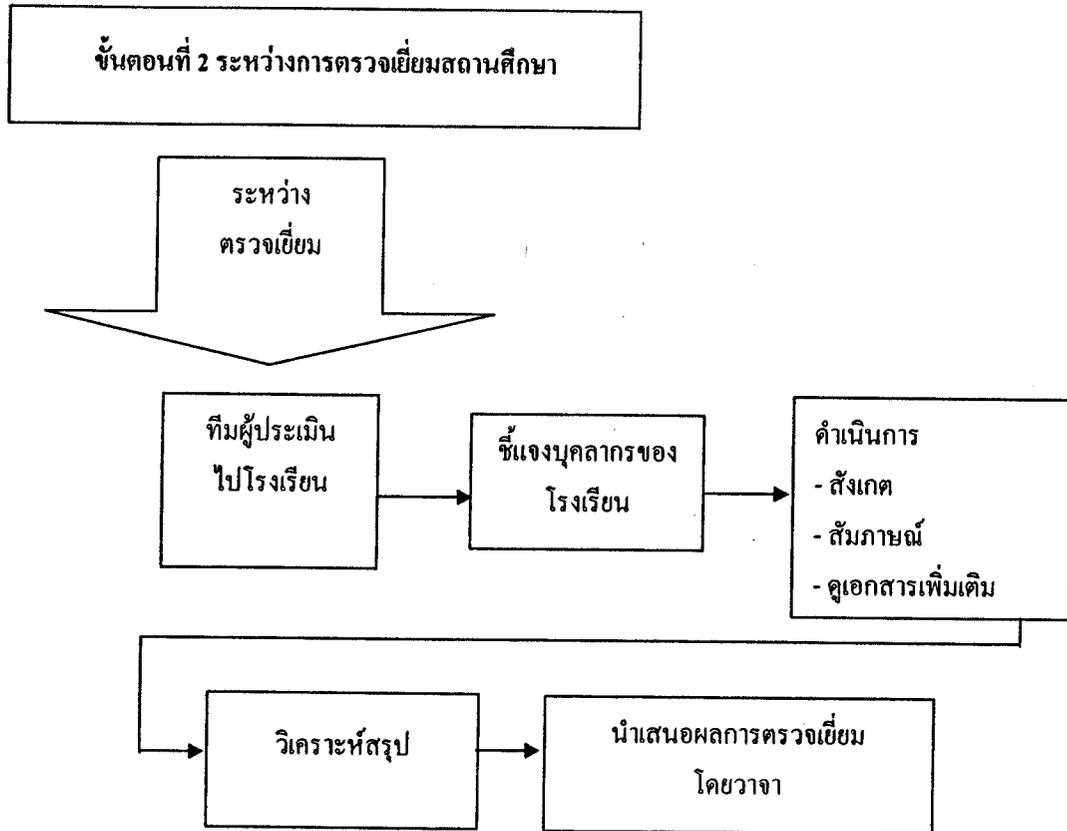
ภาพที่ 2.1 การดำเนินงานก่อนการตรวจเยี่ยมสถานศึกษา

ที่มา : สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (2544)

เมื่อคณะผู้ประเมินภายนอกได้รับมอบหมายให้เป็นผู้ประเมินสถานศึกษาแต่ละแห่งจะทำการศึกษารายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษา ซึ่งสถานศึกษาจัดส่งมาให้สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาแล้ว แล้ววันที่จะไปตรวจเยี่ยมและแจ้งกำหนดการตรวจเยี่ยมต่อสถานศึกษา พร้อมทั้งขอเอกสารข้อมูลที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติมในกรณีรายงานการประเมินตนเองไม่ชัดเจนหรือไม่สมบูรณ์ แล้วส่งคืนเมื่อศึกษาข้อมูลเสร็จแล้ว คณะผู้ประเมินภายนอกทำการศึกษาวิเคราะห์รายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษา และเอกสารข้อมูลอื่นๆ ประกอบแล้วกำหนดประเด็นและรายการข้อมูลที่จะต้องตรวจสอบโดยใช้มาตรฐานเพื่อการประเมินภายนอกของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา เป็นกรอบเพื่อกำหนดว่าระหว่าง การตรวจเยี่ยมจะต้องรวบรวมข้อมูลอะไรบ้าง จากแหล่งใด ด้วยวิธีอะไร เพื่อให้มีหลักฐานครบถ้วนเพียงพอในการสรุปผลการประเมินอย่างถูกต้องชัดเจน นอกจากนี้ คณะผู้ประเมินภายนอกต้องเตรียมแบบบันทึกข้อมูลรายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษานั้น และเอกสาร ข้อมูลเบื้องต้นต่างๆ ตลอดจนวัสดุอุปกรณ์ที่จะต้องนำไปใช้ระหว่างการตรวจเยี่ยม

หลังจากนั้นร่วมกันวางแผนการตรวจเยี่ยมและแผนการประเมิน กำหนดตารางการปฏิบัติงานและมอบหมายภาระงานให้ผู้ประเมินภายนอกแต่ละคนให้ชัดเจนแล้วแจ้งกำหนดการตรวจเยี่ยมต่อสถานศึกษาอย่างน้อย 2 สัปดาห์ล่วงหน้า โดยขอให้สถานศึกษาช่วยเตรียมสถานที่ในสถานศึกษาที่คณะผู้ประเมินภายนอกจะสามารถทำงานและมีโอกาสประชุมปรึกษาหารือกันอย่างเป็นอิสระ และไม่รบกวนผู้อื่นในระหว่างการตรวจเยี่ยม รวมทั้งจัดเตรียมเอกสารต่างๆ ทั้งในส่วนที่ได้แจ้งไว้ล่วงหน้าและส่วนที่อาจขอเพิ่มเติม ตลอดจนนัดหมายผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้บริหาร ครู บุคลากรในสถานศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษา กรรมการนักเรียน นักเรียน ผู้ปกครอง ผู้แทนชุมชน เพื่อให้คณะผู้ประเมินภายนอกได้พบปะหรือสัมภาษณ์ตามกำหนดการในตารางปฏิบัติงานของคณะผู้ประเมินภายนอกดังภาพที่ 2.2

3.2.2 ระหว่างการตรวจเยี่ยม



ภาพที่ 2.2 การดำเนินงานระหว่างการตรวจเยี่ยมสถานศึกษา

ที่มา : สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (2544)

ระหว่างการตรวจเยี่ยม ซึ่งมีกำหนดเวลา 3 วัน คณะผู้ประเมินภายนอกจะทำการประเมินคุณภาพสถานศึกษา ทั้งด้านการบริหารจัดการ การจัดการเรียนการสอน และอื่นๆ ตามมาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอก ทั้งนี้การตรวจเยี่ยมมิใช่การสร้างแรงกดดันให้กับสถานศึกษา คณะผู้ประเมินจะเข้าไปยังสถานศึกษาในลักษณะผู้ร่วมงานกับสถานศึกษาในการค้นหาสภาพความเป็นจริงของการพัฒนา รวมทั้งให้คำแนะนำมากกว่าที่จะเข้าไปในลักษณะผู้ตัดสินชี้ขาดสิ่งที่คณะผู้ประเมินตรวจสอบไม่ใช่สิ่งที่เป็นความลับของสถานศึกษา เนื่องจากจะใช้รายงานการประเมินตนเองที่สถานศึกษาส่งให้ สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา เป็นเอกสารหลักในการตรวจเยี่ยมตลอดเวลา

การตรวจเยี่ยมสถานศึกษาจึงเป็นการตรวจสอบเพื่อยืนยันผลการประเมินตนเอง ในมาตรฐานต่างๆ ตามที่สถานศึกษาระบุว่ามีเหตุผลรองรับและมีหลักฐานสนับสนุนเพียงพอหรือไม่ บุคลากรทุกฝ่ายมีส่วนร่วมเพียงใด หลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ตลอดจนการบริหาร จัดการและการจัดสรรทรัพยากรนำไปสู่เป้าหมายที่สถานศึกษาต้องการมากน้อยเพียงใดในระหว่างที่คณะผู้ประเมินอยู่ที่สถานศึกษา สถานศึกษาจะจัดเตรียมห้องให้ 1 ห้อง เป็นห้องทำงานของคณะประเมิน รวมทั้งจัดการเอกสารต่างๆ ทั้งในส่วนที่ได้แจ้งไว้ล่วงหน้าและส่วนที่ขอเพิ่มเติม ตลอดจนจะต้องให้โอกาสแก่คณะประเมินในการพบปะหรือสัมภาษณ์บุคลากรและผู้ที่เกี่ยวข้อง

ในวันแรกของการตรวจเยี่ยม เมื่อคณะผู้ประเมินไปถึงสถานศึกษาจะจัดให้มีการประชุมกับบุคลากรที่เกี่ยวข้องของสถานศึกษา เพื่อแจ้งวัตถุประสงค์ในการตรวจเยี่ยม และสร้างความคุ้นเคยระหว่างคณะผู้ประเมินกับครูในสถานศึกษา รวมทั้งแจ้งให้ทราบเกี่ยวกับแผนและตารางการปฏิบัติงานของคณะผู้ประเมินภายนอก และการปฏิบัติตนของสถานศึกษาระหว่างการตรวจเยี่ยม ในการประชุมคณะผู้ประเมินจะเป็นผู้เสนอประเด็นการประชุมและการพูดคุยในลักษณะที่ไม่เป็นทางการ (informal) และมีการตอบโต้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นในกลุ่มสนทนาด้วยกัน เป็นการประชุมพูดคุยอย่างเปิดเผย

ต่อจากนั้นจึงดำเนินการตรวจเยี่ยมและรวบรวมข้อมูลหลักฐานตามมาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพภายใน จากแหล่งต่างๆ โดยใช้วิธีการที่หลากหลาย ทั้งการสังเกตการณ์เรียนการสอน การสัมภาษณ์พูดคุยกับผู้เกี่ยวข้อง เช่น ผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง บุคลากรอื่นๆ ผู้แทนชุมชน ศิษย์เก่ากรรมการสถานศึกษา และอื่นๆ รวมทั้งตรวจสอบกิจกรรมหลักฐานข้อมูลทุกด้าน ศึกษาผลงานของนักเรียนและเอกสารอื่นๆ ทั้งนี้ผู้ประเมินจะต้องปรึกษาหารือเพื่อตรวจสอบข้อมูลซึ่งกันและกันอยู่ตลอดเวลา ในการรวบรวมข้อมูล คณะผู้ประเมินจะ บันทึกข้อเท็จจริงต่างๆ และข้อพิจารณา ซึ่งเป็นความคิดเห็นที่ประมวลมาจากหลักฐานต่างๆ ที่ปรากฏ

ในการปฏิบัติงานของผู้ประเมินระหว่างการตรวจเยี่ยมสถานศึกษา ผู้ประเมินจะมีความเป็นกันเองกับบุคลากรของสถานศึกษา ไม่แสดงอำนาจหรืออิทธิพลใดๆ บุคลากรในสถานศึกษาทุกคนต่างทำงานไปตามหน้าที่ ไม่ต้องจัดอะไรเป็นพิเศษนอกเหนือจากการปฏิบัติตามหน้าที่ปกติในแต่ละวัน คณะผู้ประเมินภายนอกจะต้องประชุมร่วมกันเพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลจากหลักฐานที่เก็บมา และตรวจสอบข้อมูลว่าตรงกันหรือไม่ แล้วสรุปข้อค้นพบ

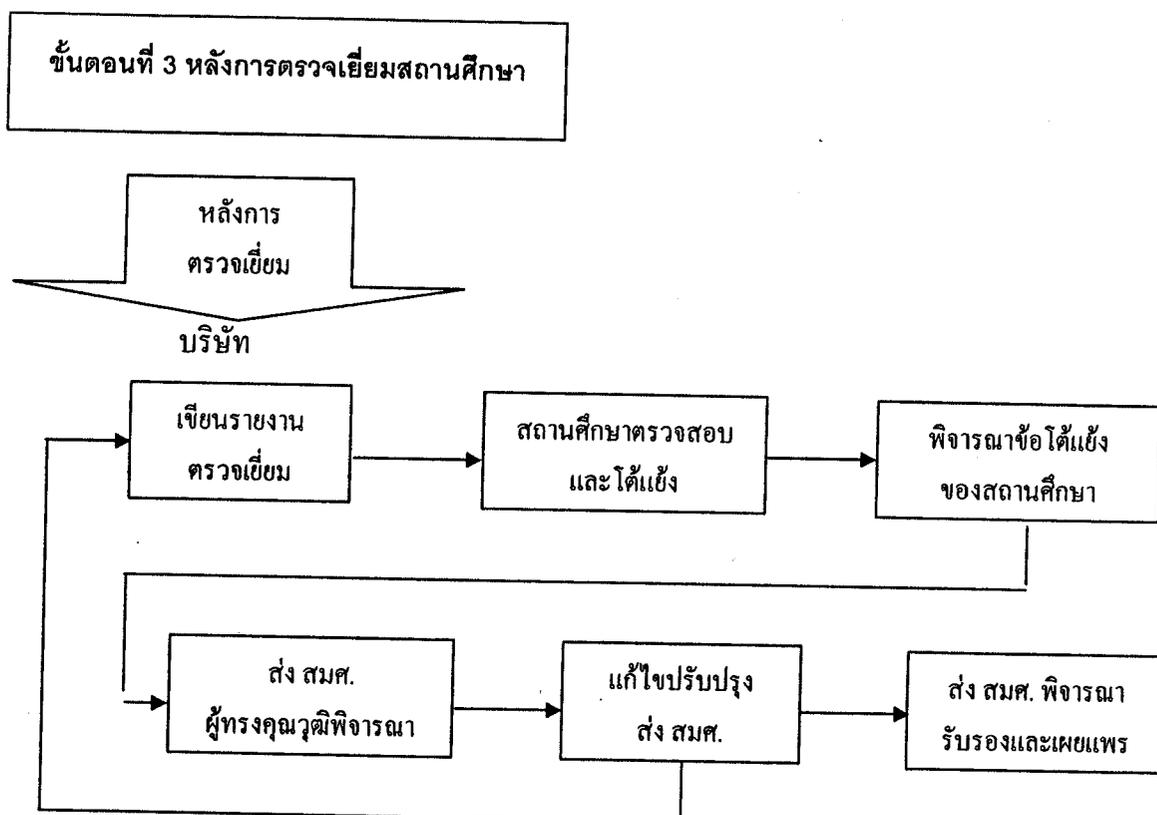
เมื่อได้ข้อมูลครบถ้วนแล้ว คณะผู้ประเมินจะนำข้อมูลหรือข้อค้นพบที่ได้ทั้งหมดมาอภิปรายร่วมกัน เพื่อวิเคราะห์สรุปผลตามมาตรฐานและให้ข้อเสนอแนะ แล้วนำเสนอผลจากการรวบรวมและวิเคราะห์หลักฐานข้อมูลแก่บุคลากรของสถานศึกษาด้วยวาจาก่อนที่จะเดินทางกลับไป

เขียนรายงาน เพื่อรับฟังความคิดเห็นและตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลต่างๆ และให้โอกาสสถานศึกษาชี้แจงในกรณีที่เห็นว่าข้อค้นพบที่สถานศึกษาเห็นว่ายังไม่ถูกต้อง โดยให้นำหลักฐานมาอ้างอิงลงข้างข้อสรุป ซึ่งอาจคลาดเคลื่อนเนื่องจาก ผู้ประเมิน ได้ข้อมูลไม่ชัดเจน ทั้งนี้ผู้ประเมินจะต้องรายงานข้อมูลตามความจริงจากหลักฐานที่เก็บรวบรวมมาได้ และข้อค้นพบที่รายงานต้องเป็นผลจากคณะผู้ประเมิน ไม่ใช่ความคิดเห็นหรือข้อสรุปของผู้ประเมินคนใดคนหนึ่ง การแนะนำใดๆ ต่อสถานศึกษาจะต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะผู้ประเมินทั้งหมด

กล่าวโดยสรุปการไปตรวจเยี่ยมของคณะผู้ประเมินภายนอก เป็นการไปทำหน้าที่ดังต่อไปนี้

1. สร้างความเข้าใจในการตรวจเยี่ยมสถานศึกษาให้กับบุคคลที่เกี่ยวข้องทุกกลุ่มในสถานศึกษา ได้แก่ คณะผู้บริหาร คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง สมาคมผู้ปกครองและครู ครู นักเรียน สภานักเรียน พนักงาน เจ้าหน้าที่ บุคลากรสนับสนุนของสถานศึกษา
2. ตรวจสอบหลักฐานเพื่อยืนยันสภาพความเป็นจริงในการพัฒนาตามที่สถานศึกษาได้รายงานในรายงานการประเมินตนเอง รวมทั้งหลักฐานที่จะสะท้อนสภาพความเป็นจริงที่ไม่ได้อยู่ในรายงานการประเมินตนเอง
3. ตรวจสอบกระบวนการ และวิธีการที่สถานศึกษาใช้ในการได้มาซึ่งข้อมูลหลักฐานว่า ได้ใช้วิธีการที่หลากหลาย เหมาะสม น่าเชื่อถือ ครอบคลุมเพียงพอ
4. ตรวจสอบผลการพัฒนาเทียบกับแผนของสถานศึกษา และมาตรฐานการศึกษาที่สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษากำหนดเพื่อการพัฒนาและตรวจสอบจุดที่ สถานศึกษาจะพัฒนาต่อไป เพื่อดูความสอดคล้องของแผนกับผลการประเมิน
5. ประมวลและสรุปผลการตรวจเยี่ยมและให้ข้อเสนอแนะแก่สถานศึกษาเพื่อนำไปพัฒนาการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพมากขึ้น

3.2.3 หลังการตรวจเยี่ยม



ภาพที่ 2.3 การดำเนินงานหลังการตรวจเยี่ยมสถานศึกษา

ที่มา : สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (2544)

เมื่อเสร็จภารกิจในการไปตรวจเยี่ยมสถานศึกษาแล้ว คณะผู้ประเมินภายนอกจะต้องร่วมกันจัดทำร่างรายงานผลการประเมินสถานศึกษา โดยนำข้อมูลทั้งหมดมาเขียนให้ตรงตาม หลักฐานข้อมูลต่างๆ ที่รวบรวมได้ และตรงตามรายงานให้สถานศึกษาทราบด้วยวาจา ไม่ใช่จากความรู้สึกร หรือความคิดเห็นส่วนตัวของผู้ประเมิน แล้วจัดส่งให้สถานศึกษาตรวจสอบและโต้แย้งภายใน 15 วัน นับจากวันที่ได้รับร่างรายงานฯ ผู้ประเมินพิจารณาแล้ว อาจมีการปรับปรุงแก้ไขหรือยืนยันตาม รายงานแล้วแต่กรณี เมื่อเสร็จสิ้นขั้นตอนนี้แล้วจึงนำเสนอต่อสำนักงาน เพื่อให้ ผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้รับการแต่งตั้งจากสำนักงานพิจารณาความถูกต้อง ชัดเจน ครบคลุมสาระที่กำหนดในแต่ละมาตรฐานอย่างครบครัน และมีความเชื่อถือได้ หากรายงานยังขาดคุณภาพให้

ผู้ประเมินทำการปรับปรุงแก้ไขตามคำพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิ และส่งให้สถานศึกษาพิจารณาตรวจสอบและโต้แย้งอีกครั้งหนึ่ง ตามระยะเวลาที่กำหนด เมื่อทั้งหมดเรียบร้อยแล้วสมศ.จึงให้การรับรองและเผยแพร่ต่อไป

สรุปกระบวนการประเมินภายนอกทั้ง 3 ขั้นตอน คือ ตอนที่ 1 ก่อนการประเมิน ผู้ประเมินภายนอกจะต้องวางแผนการประเมิน โดยศึกษารายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษา และวางแผนเก็บข้อมูลเพิ่มเติม รวมทั้งการบันทึกข้อมูลที่ได้จากรายงานประเมินตนเองของสถานศึกษาลงในแบบบันทึกภาคสนามให้พร้อม ขั้นตอนนี้สำคัญมากในการที่จะทำให้การเก็บข้อมูลในลำดับต่อไปรวดเร็วทันเวลาและตรงกับความต้องการ ขั้นตอนที่ 2 เป็นการปฏิบัติระหว่างการประเมิน ผู้ประเมินภายนอก จำเป็นต้องกระทำการให้ได้ข้อมูลครบถ้วน และสามารถประมวลผลเพื่อการรายงานด้วยวาจาให้ครบถ้วน ถูกต้อง และทันเวลา ส่วนขั้นตอนที่ 3 เป็นการปฏิบัติหลังการประเมิน ซึ่งเป็นการจัดทำรายงาน ส่งรายงานให้สถานศึกษาตรวจรับหรือไม่รับผลการประเมิน มีการปรับแก้ และส่งผู้ประเมินอภิบาลภายนอกตรวจอ่านเพื่อการรับรองและมีการปรับแก้ครั้งสุดท้าย ซึ่งขั้นตอนนี้ จะต้องจัดทำให้ทันภายในกรอบเวลาที่ สมศ.กำหนด เพื่อให้งานได้ส่ง สมศ.ตามสัญญา ซึ่งผู้ประเมินภายนอกจำเป็นต้องมีความรับผิดชอบทำงานให้เสร็จสมบูรณ์ตามภาระหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย

และทั้งหมดนี้ เป็นภาระหน้าที่ของผู้ประเมินภายนอก ที่จะได้คุณภาพเพียงใดขึ้นอยู่กับสมรรถนะของผู้ประเมิน จึงได้นำมาเสนอไว้เพื่อประโยชน์ในการมองเห็นความเชื่อมโยงกับสมรรถนะของผู้ประเมินภายนอกในลำดับต่อไป

4 บทบาทของผู้เกี่ยวข้องกับการประเมินภายนอก

ในการประเมินภายนอกนั้น แม้ผู้ประเมินภายนอกจะเป็นผู้ปฏิบัติการโดยตรง แต่ก็มีผู้เกี่ยวข้องหลายฝ่าย ที่มีส่วนร่วมในคุณภาพของผลการประเมิน ในที่นี้จะกล่าวถึงเพียงฝ่ายประเมินอันได้แก่ สมศ. ผู้ประเมินภายนอก และฝ่ายรับการประเมินได้แก่สถานศึกษา ดังนี้

4.1 บทบาทหน้าที่ของ สมศ. สมศ. มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาเกณฑ์และวิธีการประเมินคุณภาพภายนอก และทำการประเมินผลการจัดการศึกษาเพื่อให้มีการตรวจสอบคุณภาพของสถานศึกษาโดยคำนึงถึง ความมุ่งหมาย หลักการ และแนวการจัดการศึกษาในแต่ละระดับตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ และเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว สมศ. มีอำนาจและหน้าที่หลักดังนี้

4.1.1 พัฒนาระบบการประเมินคุณภาพภายนอก กำหนดกรอบแนวทาง และวิธีการประเมินคุณภาพภายนอกที่มีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับระบบการประกันคุณภาพของสถานศึกษาและหน่วยงานต้นสังกัด

4.1.2 พัฒนามาตรฐานและเกณฑ์สำหรับการประเมินคุณภาพภายนอก

4.1.3 ให้การรับรองผู้ประเมินภายนอก

4.1.4 กำกับดูแลและกำหนดมาตรฐานการประเมินคุณภาพภายนอกที่ดำเนินการโดยผู้ประเมินภายนอก รวมทั้งให้การรับรองมาตรฐาน ทั้งนี้ ในกรณีจำเป็นหรือเพื่อประโยชน์ในการศึกษา วิจัย เพื่อพัฒนาระบบการประเมินคุณภาพภายนอก สำนักงานอาจดำเนินการประเมินคุณภาพภายนอกเองก็ได้

4.1.5 พัฒนาและฝึกอบรมผู้ประเมินภายนอก จัดทำหลักสูตรการฝึกอบรม และสนับสนุนให้องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพหรือวิชาการ เข้ามามีส่วนร่วมในการฝึกอบรมผู้ประเมินภายนอกอย่างมีประสิทธิภาพ

4.1.6 เสนอรายงานการประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาประจำปีต่อคณะรัฐมนตรี รัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการศึกษา และสำนักงบประมาณเพื่อประกอบการพิจารณาในการกำหนดนโยบายทางการศึกษา และการจัดสรรงบประมาณเพื่อการศึกษา รวมทั้งเผยแพร่รายงานดังกล่าวต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสาธารณชน

สมศ. มีคณะกรรมการพัฒนาระบบการประเมินคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐาน และคณะกรรมการพัฒนาระบบการประเมินคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา มีอำนาจหน้าที่ (1) สนับสนุนงานด้านวิชาการแก่คณะกรรมการ (2) พัฒนาปรับปรุงระบบและวิธีการประเมินคุณภาพภายนอก และพัฒนามาตรฐานและเกณฑ์สำหรับการประเมินคุณภาพภายนอกในระดับการศึกษาที่เกี่ยวข้อง ให้สอดคล้องกับนโยบายของคณะกรรมการ (3) กำกับดูแลการดำเนินการให้มีการรับรองมาตรฐานและการประเมินคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาในระดับที่เกี่ยวข้องตามนโยบายของคณะกรรมการ (4) กระทำการอื่นใดตามที่คณะกรรมการมอบหมาย (5) เมื่อคณะกรรมการพัฒนาระบบการประเมินคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐาน และคณะกรรมการพัฒนาระบบการประเมินคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา ได้ดำเนินการเกี่ยวกับการกำกับการดำเนินการให้มีการรับรองมาตรฐานและการประเมินคุณภาพการศึกษาไปแล้วประการใด ให้รายงานคณะกรรมการทราบด้วย

4.2 บทบาทของหน่วยประเมินและผู้ประเมินภายนอก ผู้ประเมินภายนอกและหน่วยประเมิน มีกล่าวไว้ในระเบียบ สมศ. เสมือนเป็นอันเดียวกัน แต่ในที่นี้ ขอนำเสนอในส่วนของผู้ประเมินภายนอก ทั้งนี้เพื่อให้มองเห็นลักษณะงานของผู้ประเมินภายนอกให้ชัดเจนขึ้น ดังนี้

4.2.1 การประเมินภายนอกเป็นวิชาชีพชั้นสูง วิชาชีพทั่วไปมีหลายระดับ

นับตั้งแต่ระดับไร้ทักษะ (unskil) จนถึงระดับวิชาชีพชั้นสูง (profession) ลักษณะของวิชาชีพชั้นสูง นั้น สแกม (Scheim. 1972 : 8-9) กล่าวไว้ ดังนี้

- 1) นักวิชาชีพชั้นสูงทำงานเต็มเวลา
- 2) มีแรงจูงใจ (motivation) สูง หรือมีกระแสเรียก (calling) จากภายในเพื่อประกอบอาชีพนั้น ๆ
- 3) มีความรู้และทักษะโดยเฉพาะ ซึ่งได้มาจากการศึกษาและอบรมเป็นระยะเวลายาวนาน
- 4) ตัดสินใจแทนผู้รับบริการ โดยการประยุกต์หลักทฤษฎี และสมมติฐานตามมาตรฐานสากล
- 5) ให้บริการตามความต้องการของผู้รับบริการ
- 6) ให้บริการด้วยความเที่ยงตรง ไม่ลำเอียง
- 7) มีเสรีภาพในการปฏิบัติวิชาชีพ
- 8) มีสมาคมวิชาชีพ
- 9) มีอำนาจและได้รับการยอมรับจากความชำนาญในวิชาชีพ
- 10) พร้อมที่จะให้บริการโดยไม่มีเงื่อนไข

จากคำกักความข้างต้นนี้อาจกล่าวได้ว่า อาชีพแพทย์และอาชีพนักกฎหมาย มีลักษณะตรงตามเงื่อนไขมากที่สุด หลักสูตรแพทยศาสตรบัณฑิตต้องใช้เวลาหลังจบมัธยมศึกษาตอนปลาย แพทย์มีสถาบันวิชาชีพคือแพทยสภา เช่นเดียวกับนักกฎหมายมีเนติบัณฑิตยสภา วิชาชีพชั้นสูงอื่น ๆ ก็มีความเป็นวิชาชีพลดหลั่นกันลงมา มากบ้างน้อยบ้าง ตามลักษณะของวิชาชีพนั้น ๆ

นอกจากนั้น วิจิตร ศรีสอ้าน (2526 : 121-122) กล่าวถึงลักษณะวิชาชีพครูว่ามีลักษณะเป็นวิชาชีพชั้นสูง 6 ประการ ซึ่งอาจนำมาเทียบกับอาชีพผู้ประเมินภายนอก คือ

- 1) จะต้องให้บริการที่ให้แก่สังคมที่มีลักษณะที่จำเพาะเจาะจงและจำเป็น
- 2) สมาชิกจะต้องใช้วิธีการแห่งปัญญาในการให้บริการ
- 3) จะต้องได้รับการศึกษาอบรมให้มีความรู้กว้างขวางลึกซึ้งโดยใช้ระยะเวลายาวนานพอสมควร
- 4) จะต้องมีความสามารถในการใช้วิชาชีพนั้น ๆ ตามมาตรฐานของวิชาชีพ
- 5) จะต้องมีการขบธรรมเนียมเพื่อเป็นแนวทางของการปฏิบัติวิชาชีพ

6) จะต้องมีสถาบันวิชาชีพเป็นแหล่งกลางในการสร้างสรรค์โครง
มาตรฐานของวิชาชีพ และเป็นแหล่งกลางในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของ
วิชาชีพ

ขอสรุปว่า หากพิจารณาลักษณะวิชาชีพตามที่ยกมาถ่าวนี้ จะเห็นว่า
วิชาชีพผู้ประเมินภายนอกมีลักษณะเข้าข่ายวิชาชีพชั้นสูงเช่นเดียวกับวิชาชีพครูเกือบทุกประการ

4.2.2 จรรยาบรรณในวิชาชีพ คำว่าจรรยาบรรณและจริยธรรมมักมีผู้ใช้ควบคู่กัน
ทั้งนี้อาจเพราะจริยธรรมมีความหมายกว้าง คือหมายถึงหลักอันเป็นข้อประพฤติ ปฏิบัติ และควรละ
เว้นการปฏิบัติ ซึ่งอาจหมายรวมถึงศีลธรรมของศาสนา จารีตประเพณีและกฎหมาย ซึ่งเป็น
สาระสำคัญส่วนหนึ่งของจรรยาบรรณ ส่วนจรรยาบรรณ ใน ความหมายตามพจนานุกรม ฉบับ
ราชบัณฑิตยสถานฉบับ พ.ศ.2542 ได้ให้คำนิยามว่า “ประมวลความประพฤติที่ผู้ประกอบอาชีพการ
งานแต่ละอย่างกำหนดขึ้น เพื่อรักษาและส่งเสริมเกียรติคุณ ชื่อเสียง และฐานะของสมาชิก อาจเป็น
ลายลักษณ์อักษรหรือไม่ก็ได้

อย่างเช่น จริยธรรมการวิจัย (research ethics) หรือจรรยาบรรณการวิจัยใน
ทัศนะของไดเนอร์ และ แครนดอลล์ (Diener and Crandall : p.3 and 10) กล่าวว่า คือแนวปฏิบัติ
และหลักการที่ช่วยส่งเสริมคุณค่าในการตัดสินใจเป้าหมายสำคัญของงานวิจัย รวมทั้งช่วย
ประนีประนอมความขัดแย้งเกี่ยวกับค่านิยมและเป้าหมายการวิจัย หลักจริยธรรมมีความสำคัญเท่า
ชีวิตของนักวิจัย เพราะ จริยธรรมนักวิจัยจะช่วยให้ นักวิจัยเอาชนะค่านิยมส่วนตัวและช่วยรักษา
ความสมดุลระหว่าง ความขัดแย้งทางค่านิยม แนวปฏิบัติทาง จริยธรรมการวิจัย หรือจรรยาบรรณ
นักวิจัย จะช่วยนำนักวิจัยให้ไปถึงจุดหมายที่มีคุณค่า และสามารถปกป้องคุ้มครอง ผู้ให้ความ
ร่วมมือ (participants) ในงานวิจัย หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง จรรยาบรรณนักวิจัยจะช่วย ปกป้อง
คุ้มครองการกระทำที่เป็นโทษต่อผู้เกี่ยวข้องกับการวิจัย และส่งเสริมความรับผิดชอบของนักวิจัย
ต่อสังคม

จริยธรรมของนักวิจัยในทัศนะของ นุปผา ศิริรัมย์ (2531 : 418) หมายถึง
คุณธรรมประจำใจที่ผู้วิจัยพึงมี เพื่อจะได้ยึดถือเป็นแนวทางหรือกรอบการประพฤติปฏิบัติ ในอันที่
จะเคารพและถ่วงละเมิดในสิทธิมนุษยชนของบุคคล กลุ่มบุคคล หรือชุมชนที่ตนทำการศึกษา

การสำรวจความหมายของจริยธรรมนักวิจัยที่ผ่านมา อาจช่วยให้มองเห็น
แนวทางสำหรับการนิยามจริยธรรมนักวิจัยบริหารการศึกษาได้ว่า จริยธรรมนักวิจัยบริหาร
การศึกษา หมายถึง หลักธรรม ประจำใจที่นักวิจัยบริหารการศึกษาพึงยึดถือเป็นแนวประพฤติ
ปฏิบัติด้วย จิตสำนึกของควมมีสัจจะ ความเที่ยงธรรม ความรับผิดชอบ และเคารพในสิทธิ

มนุษยชน รวมทั้งปกป้องการกระทำที่เป็นโทษต่อบุคคล กลุ่มบุคคล หรือสิ่งทีคนใช้ทำการวิจัย (มสธ, 2548)

สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา (2549) ได้กล่าวถึงมาตรฐานการปฏิบัติตนหรือจรรยาบรรณของวิชาชีพของผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ได้แก่ ครู ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารการศึกษา และบุคลากรทางการศึกษาอื่น (ศึกษานิเทศก์) ประกอบด้วย

จรรยาบรรณต่อตนเอง (1) ต้องมีวินัยในตนเอง พัฒนาตนเองด้านวิชาชีพ บุคลิกภาพและวิสัยทัศน์ให้ทันต่อการพัฒนาทางวิชาการ เศรษฐกิจ สังคมและการเมืองอยู่เสมอ

จรรยาบรรณต่อวิชาชีพ (2) ต้องรัก ศรัทธา ซื่อสัตย์สุจริต รับผิดชอบต่อวิชาชีพ และเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพ จรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ (3) ต้องรัก เมตตา เอาใจใส่ ช่วยเหลือ ส่งเสริม ให้กำลังใจแก่ศิษย์และผู้รับบริการ ตามบทบาทหน้าที่อย่างอย่างเสมอหน้า (4) ต้องส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ ทักษะ และนิสัยที่ถูกต้องดีงามแก่ศิษย์และผู้รับบริการตามบทบาทหน้าที่อย่างเต็มความสามารถด้วยความบริสุทธิ์ใจ (5) ต้องประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ทั้งกาย วาจา และจิตใจ (6) ต้องไม่กระทำตนเป็นปฏิปักษ์ต่อความเจริญของงามสติปัญญา จิตใจ อารมณ์ และสังคม ของศิษย์ และผู้รับบริการ (7) ต้องให้บริการด้วยความจริงใจและเสมอภาค โดยไม่เรียกรับหรือยอมรับผลประโยชน์จากการใช้ตำแหน่งหน้าที่โดยมิชอบ จรรยาบรรณต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ (8) พึงช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันอย่างสร้างสรรค์ โดยยึดมั่นในระบบคุณธรรม สร้างความสามัคคีในหมู่คณะ จรรยาบรรณต่อสังคม (9) พึงประพฤติตนเป็นผู้นำในการอนุรักษ์ และพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญา สิ่งแวดล้อม รักษา ผลประโยชน์ของส่วนรวม และยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

4.2.3 จรรยาบรรณของผู้ประเมินภายนอก ตามที่นำเสนอมาแล้วถึงจรรยาบรรณในวิชาชีพชั้นสูงในแขนงต่าง ๆ นั้น ก็เพื่อเชื่อมโยงถึงวิชาชีพผู้ประเมินภายนอกว่าเป็นวิชาชีพชั้นสูงเช่นเดียวกัน เพราะผู้ประเมินภายนอกก็มีจรรยาบรรณที่กล่าวไว้เป็นลายลักษณ์อักษรคือตามระเบียบของ สมศ. (2546) ได้กำหนดจรรยาบรรณของผู้ประเมินภายนอกไว้ดังนี้

1) ทำการประเมินภายนอกด้วยตนเอง
2) มีความเที่ยงตรง เป็นกลาง โปร่งใส มีความรับผิดชอบและสามารถตรวจสอบได้ รายงาน สิ่งที่ค้นพบตามความเป็นจริงอย่างชัดเจน มีเหตุผล มีหลักฐานสนับสนุน และมีความซื่อสัตย์สุจริต ไม่ยอมให้อิทธิพลใด ๆ เบี่ยงเบนผลการประเมินให้ผิดไปจากความเป็นจริง และต้องไม่รายงานเท็จหรือรายงานโดยปกปิดข้อความซึ่งควรต้องแจ้ง

3) ไม่ประพฤติให้เสื่อมเสียแก่ชื่อเสียงของตนหรือของสำนักงาน

4) รักษาความลับของข้อมูลสารสนเทศส่วนบุคคลหรือสถานศึกษาที่ได้รับระหว่างการตรวจเยี่ยมและการประเมินคุณภาพภายนอกอย่างเคร่งครัด

5) ไม่รับและไม่เรียกร้องสิ่งที่เกี่ยวข้องที่ไม่เกี่ยวกับการประเมินคุณภาพภายนอกสถานศึกษา เช่น ไม่รับอามิส สินจ้าง รางวัล ของขวัญ ของกำนัล การต้อนรับ และรับรอง

6) ไม่แสวงหาผลประโยชน์สำหรับตนเองหรือผู้อื่นไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อมโดยใช้ข้อมูลใด ๆ ซึ่งสำนักงานยังไม่เปิดเผยต่อสาธารณะ และไม่ดำเนินการใด ๆ ในลักษณะที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งทางผลประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่ผู้ประเมินหรือหน่วยประเมิน

7) ปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมายอย่างครบถ้วนสมบูรณ์ ตามมาตรฐานการประเมินคุณภาพภายนอกที่ สมศ.กำหนด

4.2.4 ความประพฤติอันเป็นความผิดร้ายแรงของผู้ประเมินภายนอก นอกจากกำหนดจรรยาบรรณของผู้ประเมินภายนอกไว้แล้ว สมศ. ยังได้กล่าวถึง ความผิดร้ายแรง ของผู้ประเมินภายนอกไว้ด้วย ซึ่งความผิดร้ายแรงนี้ มีการกำหนดการลงโทษไว้ด้วย ผู้ประเมินภายนอกจะต้องปฏิบัติเป็นสมรรถนะด้านหนึ่งของผู้ประเมิน มีดังนี้

- 1) ละทิ้งหน้าที่ ไม่รับผิดชอบอย่างผู้มีความรู้พึงทำ
- 2) ทุจริตต่อหน้าที่
- 3) ทำผิดจรรยาบรรณกรณีใดกรณีหนึ่งอันทำให้เกิดเสียหายแก่

สำนักงานอย่างร้ายแรง

- 4) ส่งรายงานการประเมินเป็นเท็จ
- 5) เรียก รับ หรือยอมรับทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดอันมิชอบในฐานะที่ตนเป็นผู้ประเมิน นั้น
- 6) มีส่วนได้เสียเพื่อประโยชน์สำหรับตนเองหรือผู้อื่นอันเนื่องมาจากการปฏิบัติหน้าที่ในฐานะผู้ประเมิน

7) ใช้อำนาจในฐานะเป็นผู้ประเมิน ข่มขืนใจหรือจู่ใจเพื่อบุคคลใดมอบให้หรือหามาให้ซึ่งทรัพย์สินประโยชน์ หรือประโยชน์อื่นใดแก่ตนเองหรือผู้อื่น จงใจหรือประมาทเลินเล่อในการปฏิบัติหน้าที่ หรือกระทำการใดๆ อันเป็นเหตุให้เกิดความเสียหายแก่สำนักงานอย่างร้ายแรง

สรุปว่า วิชาชีพชั้นสูงจะต้องมีจรรยาบรรณ การประเมินภายนอกเป็นวิชาชีพชั้นสูง มีจรรยาบรรณของตนเองเหมือนวิชาชีพชั้นสูงอื่น ๆ

4.2.5 บทบาทหน้าที่ของผู้ประเมินภายนอกตามระเบียบ สมศ. สมศ. ได้กำหนดไว้ในระเบียบ สมศ (2545) ข้อ 14 ว่าผู้ประเมินภายนอกจะต้องปฏิบัติงานอย่างมืออาชีพ โดยยึดถือ

บทบาทในลักษณะ “เพื่อนร่วมอาชีพ” และเป็น “กัลยาณมิตร” กับสถานศึกษาและชุมชนที่ต่างฝ่ายต่างเรียนรู้ซึ่งกันและกัน บทบาทหน้าที่สำคัญของคณะผู้ประเมินภายนอก มีดังนี้

- 1) ตรวจสอบสถานศึกษา สร้างความเข้าใจและเจตคติที่ถูกต้องเกี่ยวกับการประเมินเพื่อพัฒนาคุณภาพให้กับบุคลากรของสถานศึกษาและผู้เกี่ยวข้อง
- 2) รวบรวมข้อมูลและตรวจสอบหลักฐานข้อมูลเพื่อยืนยันสถานภาพความเป็นจริงในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามที่สถานศึกษาได้รายงานไว้ในรายงานการประเมินตนเอง และตามหลักฐานที่สะท้อนสถานภาพความเป็นจริงที่ไม่ได้อยู่ในรายงานการประเมินตนเอง
- 3) ตรวจสอบกระบวนการและวิธีการที่สถานศึกษาใช้ในการได้มาซึ่งข้อมูล รวมทั้งหลักฐานที่ระบุในรายงานการประเมินตนเองว่ามีความเหมาะสม ครอบคลุมและน่าเชื่อถือเพียงใด
- 4) ตรวจสอบการพัฒนาเทียบเคียงกับเป้าหมาย/แผนพัฒนาของสถานศึกษา และมาตรฐานการศึกษาที่ สมศ.กำหนดเพื่อการประเมินภายนอก รวมทั้งตรวจสอบเป้าหมาย/แผนพัฒนาที่สถานศึกษาจะดำเนินต่อไปเพื่อดูความสอดคล้องกับผลการประเมิน
- 5) ประมวล วิเคราะห์ข้อมูล และประเมินคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานประเมินภายนอก พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะแก่สถานศึกษา เพื่อนำไปสู่การพัฒนาการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น

6) รายงานผลการประเมินคุณภาพสถานศึกษาต่อ สมศ.

สรุปว่า บทบาทของผู้ประเมินภายนอก คือ ภาระหน้าที่ที่ผู้ประเมินภายนอกต้องรับผิดชอบในการที่ต้องใช้สมรรถนะในการปฏิบัติให้สำเร็จลุล่วงต่อไป

4.2.6 หลักเกณฑ์และวิธีการประเมินประเมินคุณภาพภายนอก ระเบียบ สมศ.ข้อ

39 กล่าวถึงหลักเกณฑ์และวิธีการประเมินภายนอก อันเกี่ยวข้องกับสมรรถนะของผู้ประเมินภายนอก คือ

- 1) ประเมินตามมาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและเกณฑ์การประเมินคุณภาพภายนอกที่ สมศ.กำหนด
- 2) กระบวนการประเมินคุณภาพภายนอกประกอบด้วย การดำเนินการ 3 ขั้นตอนคือ ขั้นตอนก่อนการตรวจสอบสถานศึกษา ขั้นตอนระหว่างการตรวจสอบ และขั้นตอนหลังการตรวจสอบ ทั้งนี้ ตามวิธีการที่ สมศ.กำหนด
- 3) วิธีการดำเนินการในแต่ละขั้นตอน ตลอดจนเครื่องมืออื่นๆ ในการเก็บข้อมูล ให้เป็นไปตามแนวทางและวิธีการประเมินคุณภาพภายนอกที่ สมศ.กำหนด
- 4) หลักเกณฑ์การปฏิบัติงานอื่นตามที่ สมศ.กำหนด

4.2.7 หลักการประเมินคุณภาพภายนอกของผู้ประเมินและหน่วยประเมิน

ระเบียบ สมศ. 2545 ข้อ 37 กล่าวถึงหลักการประเมินคุณภาพภายนอกว่า

- 1) เป็นการประเมินเพื่อให้มีการพัฒนาคุณภาพการศึกษา
- 2) ยึดหลักความเที่ยงตรง เป็นธรรม โปร่งใส มีหลักฐานข้อมูลตามสภาพความเป็นจริง และมีความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้
- 3) มุ่งสร้างความสมดุลระหว่างเสรีภาพทางการศึกษากับจุดมุ่งหมาย หลักการและแนวการจัดการศึกษาของชาติ โดยให้มีเอกภาพเชิงนโยบายตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนด แต่ยังคงมีความหลากหลายในการปฏิบัติ ที่สถานศึกษาสามารถกำหนดเป้าหมายหรือมาตรฐานเฉพาะ และพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้เต็มตามศักยภาพของสถานศึกษาและผู้เรียน
- 4) มุ่งเน้นในเรื่องการส่งเสริมและประสานงานในลักษณะกัลยาณมิตร มากกว่าการกำกับและควบคุมส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัวยุวมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ในการประเมินคุณภาพและการพัฒนาการจัดการศึกษา

สรุปได้ว่า หลักการประเมินคุณภาพภายนอก ของ สมศ. คือ แนวปฏิบัติของผู้ประเมินภายนอก ซึ่งคุณภาพของการปฏิบัติขึ้นอยู่กับสมรรถนะของผู้ประเมินภายนอก

4.2.8 วัตถุประสงค์ของการประเมินคุณภาพภายนอก เป็นสิ่งกำหนดกรอบ

บทบาทหน้าที่ของผู้ประเมินภายนอกเช่นเดียวกัน ซึ่ง สมศ. ได้กำหนดจุดประสงค์ของการประเมินภายนอกไว้ว่า

- 1) ตรวจสอบ ยืนยันสภาพจริงในการดำเนินงานของสถานศึกษา และประเมินคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ ตามกรอบแนวทางและวิธีการที่ สมศ. กำหนด และสอดคล้องกับระบบการประกันคุณภาพของสถานศึกษาและหน่วยงานต้นสังกัด
- 2) ให้ได้ข้อมูลซึ่งช่วยสะท้อนให้เห็นจุดเด่นจุดด้อยของสถานศึกษา เจาะลึกความสำเร็จ และสาเหตุของปัญหา
- 3) ช่วยเสนอแนะแนวทางปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการศึกษาแก่สถานศึกษาและหน่วยงานต้นสังกัด
- 4) เพื่อส่งเสริมให้สถานศึกษามีการพัฒนาคุณภาพและประกันคุณภาพภายในอย่างต่อเนื่อง
- 5) เพื่อรายงานผลการประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาต่อ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสาธารณชน

กล่าวได้ว่า วัตถุประสงค์ของการประเมินคุณภาพภายนอก ก็คือพันธกิจที่ผู้ประเมินภายนอกจะต้องปฏิบัติให้ได้ผลตามนั้น ซึ่งผลที่ได้ย่อมขึ้นอยู่กับสมรรถนะของผู้ประเมิน

4.3 บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษาและต้นสังกัด หน่วยงานต้นสังกัดของสถานศึกษาจะต้องจัดให้มีการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา โดยส่งเสริม สนับสนุนให้สถานศึกษาร่วมมือกับชุมชนในการจัดการประกันคุณภาพภายในเพื่อสร้างความมั่นใจว่า ผู้เรียนทุกคนจะได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างเต็มศักยภาพ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาจากการประเมินคุณภาพภายนอก โดยดำเนินการตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวงศึกษาธิการ และตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ สมศ. กำหนด ทั้งนี้โดยคำนึงถึงความมุ่งหมายหลักการ และแนวการจัดการศึกษาในแต่ละระดับตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ และให้ถือว่าการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของ กระบวนการบริหาร การศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งต้องจัดให้มีระบบการนิเทศหรือการฝึกอบรมบุคลากรของสถานศึกษาเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ และสามารถดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาได้

หน่วยงานต้นสังกัดและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาต้องส่งเสริม สนับสนุน และร่วมดำเนินงานตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา กล่าวเป็นข้อ ๆ ดังนี้

- 1) จัดระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาให้มี ประสิทธิภาพ
- 2) จัดให้มีการกำหนดสาระการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ และผลการเรียนรู้ในวิชาแกนหลักของ สถานศึกษาร่วมกันเป็นรายปีหรือเป็นรายภาค
- 3) จัดให้มีการประเมินผลสัมฤทธิ์ในวิชาแกนหลักและคุณลักษณะที่สำคัญด้วย กระบวนการ และวิธีการที่ได้มาตรฐาน

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาต้องดำเนินการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพของสถานศึกษาอย่างน้อยหนึ่งครั้งในทุกสามปี และรายงานผลให้สถานศึกษาและหน่วยงานต้นสังกัดทราบ โดยหน่วยงานต้นสังกัดศึกษา วิเคราะห์ วิจัย และเผยแพร่นวัตกรรมเกี่ยวกับรูปแบบ และเทคนิควิธีการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งกำกับ สนับสนุน ส่งเสริม ติดตาม ประเมินผล และผลungประสิทธิภาพของระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา

ในส่วนของสถานศึกษา สถานศึกษาต้องจัดเตรียมเอกสาร หลักฐานต่าง ๆ ตามที่ได้มีการปฏิบัติงานจริง ที่มี ข้อมูลเกี่ยวข้องกับสถานศึกษา หรือระบบสารสนเทศที่มีข้อมูลอย่างเพียงพอ เพื่อเอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและมาตรฐานการศึกษาและรองรับการประกันคุณภาพการศึกษาภายใน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการประกันคุณภาพการศึกษาภายนอก รวมทั้ง

จัดทำรายงานประจำปีที่มีการประเมินตนเองเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเปิดเผยต่อสาธารณชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา และเพื่อรองรับการประกันคุณภาพภายนอก

ในกรณีที่มีผลการประเมินภายนอกของสถานศึกษาใดไม่ได้ตามมาตรฐานที่กำหนด ให้ สมศ. จัดทำข้อเสนอแนะการปรับปรุงแก้ไขต่อหน่วยงานต้นสังกัดเพื่อให้สถานศึกษาปรับปรุงแก้ไขภายในระยะเวลาที่กำหนด

กระบวนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่สถานศึกษาต้องจัดทำอย่างต่อเนื่อง คือ

- 1) การจัดระบบบริหารและสารสนเทศ
- 2) การพัฒนามาตรฐานการศึกษา
- 3) การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา
- 4) การดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา
- 5) การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา
- 6) การประเมินคุณภาพการศึกษา
- 7) การรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี
- 8) การผูกงระบบการประกันคุณภาพการศึกษา

ให้สถานศึกษายึดหลักการมีส่วนร่วมของชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยการส่งเสริม สนับสนุน และกำกับดูแลของหน่วยงานต้นสังกัด โดยมี หลักเกณฑ์และวิธีการประเมินคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา โดยให้สถานศึกษาจัดโครงสร้างการบริหารที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา และมีการแต่งตั้งคณะกรรมการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา โดยให้มีอำนาจและหน้าที่กำหนดแนวทางและวิธีดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา กำกับ ติดตามและให้ความเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา โดยเสนอสถานศึกษาแต่งตั้งคณะบุคคลทำหน้าที่ตรวจสอบ ทบทวน และรายงานคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา และให้สถานศึกษาจัดระบบสารสนเทศที่มีข้อมูลอย่างเพียงพอต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ให้สถานศึกษากำหนดมาตรฐานการศึกษาระดับสถานศึกษาที่ครอบคลุมสาระการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ และผลการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับสภาพผู้เรียน สถานศึกษา ท้องถิ่นและสอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน รวมทั้งให้สถานศึกษาจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา โดยคำนึงถึงหลักและครอบคลุมในเรื่องต่อไปนี้

1) เป็นแผนที่ใช้ข้อมูลจากการวิเคราะห์สภาพปัญหา และความจำเป็นอย่างเป็นระบบ และมีแผนปฏิบัติการประจำปีรองรับ

2) กำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย และสภาพความสำเร็จของการพัฒนาไว้อย่างต่อเนื่องชัดเจนและเป็นรูปธรรม

3) กำหนดวิธีดำเนินงานที่มีหลักวิชาหรือผลการวิจัย หรือข้อมูลเชิงประจักษ์ที่อ้างอิงได้ให้ครอบคลุมการพัฒนาด้านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ การส่งเสริมการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล การพัฒนาบุคลากร และการบริหารจัดการ เพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้

4) กำหนดแหล่งวิทยาการภายนอกที่ให้การสนับสนุนทางวิชาการ

5) กำหนดบทบาทหน้าที่ให้บุคลากรของสถานศึกษาทุกคนรวมทั้งผู้เรียนรับผิดชอบและดำเนินงานตามที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

6) กำหนดบทบาทหน้าที่และแนวทางให้บิดามารดา ผู้ปกครอง และบุคลากรในชุมชนเข้ามามี ส่วนร่วมในการดำเนินงาน

7) กำหนดการใช้งบประมาณและทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากนั้นให้สถานศึกษาดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา รวมทั้งมีการกำกับ ติดตามการดำเนินงานให้เป็นไปอย่างต่อเนื่องและบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยคณะบุคคลที่แต่งตั้งไว้ดำเนินการตรวจสอบ ทบทวน และรายงานการดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ในการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ให้ใช้วิธีการที่หลากหลาย และเหมาะสม โดยดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำผลไปใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการศึกษา

สถานศึกษาจัดให้ผู้เรียนทุกคนในทุกระดับช่วงชั้นที่หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนด ได้รับการประเมินผลสัมฤทธิ์ในวิชาแกนหลักและคุณลักษณะที่สำคัญด้วยกระบวนการและวิธีการที่ได้มาตรฐาน ให้สถานศึกษาจัดทำรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี โดยระบุความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดในแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา พร้อม หลักฐานข้อมูลและผลการประเมินผลสัมฤทธิ์ เสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเปิดเผยต่อสาธารณชน

5. การผลิตผู้ประเมินภายนอก

ในตอนที่แล้ว ได้กล่าวถึงการประกันคุณภาพภายใน การประกันคุณภาพภายนอก หรือการประเมินภายนอกในสาระของความเป็นมา แนวคิด ความหมาย หลักการ จุดประสงค์ วิธีดำเนินการ บทบาทหน้าที่ของฝ่ายต่าง ๆ และคุณลักษณะของผู้ประเมินภายนอกที่สนองภาระหน้าที่ไว้แล้ว ขั้นตอนต่อไปจะได้นำเสนอการผลิตผู้ประเมินภายนอกเพื่อให้ได้สมรรถนะที่สนองภาระหน้าที่ต่อไป

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (2544) ได้กำหนดคุณสมบัติของผู้ประเมินภายนอกเพื่อใช้เป็นเกณฑ์ในการคัดเลือกบุคคลที่เหมาะสมมาเป็นผู้ประเมินภายนอกไว้ ดังนี้

5.1 คุณสมบัติของผู้ประเมินภายนอก ระเบียบสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา ว่าด้วยการให้การรับรองและขอจดทะเบียนการปฏิบัติหน้าที่ และการกำกับดูแลผู้ประเมินภายนอก สำหรับระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในระบบ พ.ศ.2545 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2546 และ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2547 ข้อ 7 กล่าวถึงคุณสมบัติของผู้ยื่นใบสมัครรับการคัดเลือกเข้ารับการอบรมเป็นผู้ประเมินภายนอกว่า

5.1.1 ไม่มีลักษณะต้องห้าม ดังนี้

- 1) ไม่เป็นผู้มีกายพิการหรือจิตบกพร่องอันเป็นเหตุให้เป็นผู้หย่อนสมรรถภาพในการเป็นผู้ประเมินภายนอก
- 2) ไม่เป็นบุคคลล้มละลาย คนไร้ความสามารถ หรือเสมือนไร้ความสามารถ
- 3) ไม่อยู่ในระหว่างลงโทษจำคุก โดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก
- 4) ไม่เคยได้รับโทษจำคุก โดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ ในกรณีที่เป็นข้าราชการต้องไม่เคยได้รับโทษทางวินัยอย่างร้ายแรง

5.1.2 คุณสมบัติพื้นฐานที่สำคัญของผู้สมัครเป็นผู้ประเมินภายนอก

- 1) มีวุฒิการศึกษาอย่างน้อยปริญญาตรีหรือเทียบเท่า
- 2) มีอายุอย่างน้อย 30 ปี

5.1.3 คุณสมบัติเฉพาะของผู้ประเมินภายนอก

- 1) สำเร็จหลักสูตรการฝึกอบรมและผ่านการทดสอบ รวมทั้งที่ได้รับการรับรองจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา

2) มีคุณสมบัติอื่นๆ ตามที่สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษากำหนด

5.2 **หลักสูตรการอบรมเพื่อเป็นผู้ประเมินภายนอก** เป็นหลักสูตรของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ดำเนินการอบรมโดยหน่วยอบรมที่ สมศ. รับรอง ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นหน่วยงานของมหาวิทยาลัย มีวิทยากรหลักอย่างน้อย 5 คน วิทยากรผู้ช่วยหรือวิทยากรประจำกลุ่ม กำหนดวุฒิการศึกษาอย่างน้อยปริญญาโท ผู้สมัครต้องจ่ายค่าลงทะเบียนเข้ารับการอบรมคนละ 6,200 บาท กำหนดการอบรม 7 วัน แบ่งผู้ประเมินออกเป็นกลุ่มกลุ่มละประมาณ 10 คนต่อวิทยากรประจำกลุ่ม 1 คน โครงสร้างของหลักสูตรได้แก่การพัฒนาผู้เข้ารับการอบรมในด้านความรู้ ด้านทักษะ และด้านคุณธรรม จริยธรรม ดังนี้

5.2.1 หลักสูตรและการเรียนรู้เพื่อปฏิรูปการศึกษา 2 ชั่วโมง

5.2.2 การประกันคุณภาพและการประเมินภายนอก 2 ชั่วโมง

5.2.3 มาตรฐานการศึกษาและวิธีการประเมินภายนอก 9 ชั่วโมง

5.2.4 บันทึกภาคสนามและการเขียนรายงานการประเมิน 2 ชั่วโมง

5.2.5 การศึกษา SAR และการวางแผนการประเมิน 3 ชั่วโมง

5.2.7 การฝึกปฏิบัติการประเมินภายนอกในสถานศึกษา 30 ชั่วโมง

5.2.8 การจัดทำรายงานและการสรุปผลการประเมิน 6 ชั่วโมง

5.3 **การรับรองผู้ประเมินภายนอก** สำนักงานรับรองคุณภาพและประเมินคุณภาพการศึกษามีเกณฑ์พิจารณาการผ่านการอบรมเป็นผู้ประเมินภายนอก 5 ข้อด้วยกัน คือ

5.3.1 เวลาในการเข้ารับการฝึกอบรมเต็มเวลา

5.3.2 สอบได้คะแนนตามหลักสูตรการอบรมไม่ต่ำกว่าร้อยละ 60 และมีการพัฒนา

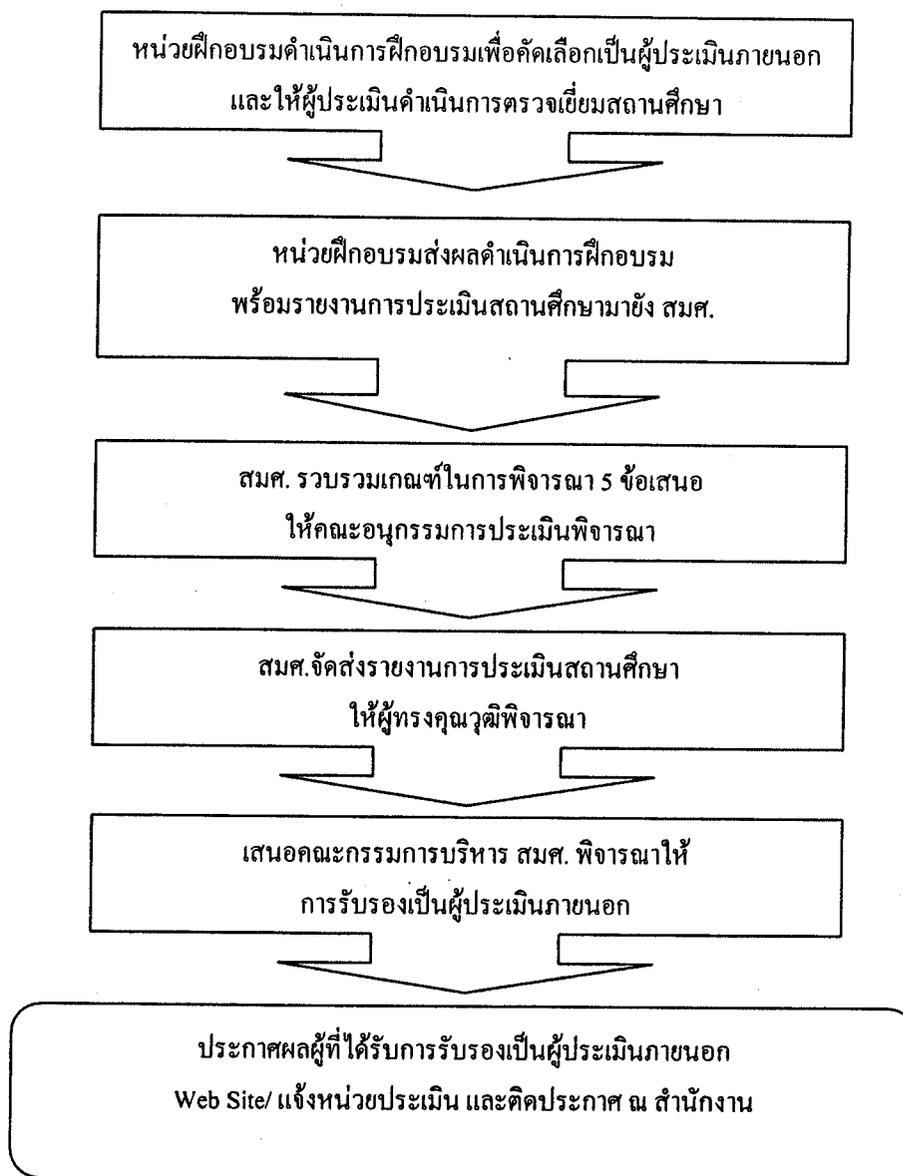
5.3.3 มีความสามารถในการนำเสนอผลประเมินและให้ข้อมูลป้อนกลับแก่

สถานศึกษาอย่างเหมาะสม

5.3.4 มีความสามารถในการทำงานเป็นทีมและมีมนุษยสัมพันธ์ดี

5.3.5 เป็นผู้มีความสามารถประเมินสถานศึกษาได้ตรงตามสภาพจริงและจัดทำรายงานประเมินผลตามรูปแบบที่กำหนดและมีคุณภาพไม่ต่ำกว่าระดับดี

สรุปกระบวนการคัดเลือกผู้ประเมินภายนอก สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (2546) ได้สรุปกระบวนการคัดเลือกและรับรองผู้ประเมินภายนอกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังภาพที่ 2.4



ภาพที่ 2.4 กระบวนการคัดเลือกผู้ประเมินภายนอกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ที่มา : สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (2546)

5.4 ประเภทของผู้ประเมินภายนอก สำนักงานรับรองมาตรฐานและการประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์กรมหาชน) ได้วางระบบการคัดเลือกผู้ประเมินภายนอก เพื่อทำหน้าที่ประเมินคุณภาพสถานศึกษาทั่วประเทศ ให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ จึงได้วางระบบการคัดเลือกผู้ประเมินภายนอก โดยมีเกณฑ์และคุณสมบัติของ

ผู้ประเมินภายนอก สำหรับคัดเลือกบุคคลที่มีคุณภาพและศักยภาพเหมาะสมกับการเป็นผู้ประเมินภายนอกในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน 3 ประเภทด้วยกัน คือ

ประเภทที่ 1 ประเภทนิติบุคคล เป็นบุคคลทั่วไปที่สมัครเข้าเป็นผู้ประเมินภายนอกโดยกระบวนการคัดเลือกผู้ประเมินภายนอกประเภทที่ 1 สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา มีคณะกรรมการฯ พิจารณาคุณสมบัติในเบื้องต้นของผู้สมัครตั้งแต่คุณสมบัติไม่ต่ำกว่าปริญญาตรี มีอายุไม่ต่ำกว่า 30 ปีบริบูรณ์ ในวันที่ยื่นใบสมัคร มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับความมุ่งหมาย หลักการ แนวการจัดการศึกษา มีความรู้และทักษะด้านการประเมินผล มีทักษะในการคิดวิเคราะห์ และอื่นๆ ตามที่สำนักงานฯ ระบุเกณฑ์ไว้ เมื่อยื่นใบสมัครและสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา พิจารณาคุณสมบัติในเบื้องต้นแล้ว จะมีกระบวนการในการคัดเลือกโดยเริ่มตั้งแต่การสอบคัดเลือกเข้ารับการฝึกอบรม ในกระบวนการคัดเลือกการฝึกอบรมนั้น สำนักงานรับรองคุณภาพและประเมินคุณภาพการศึกษามีเกณฑ์การพิจารณา 5 ข้อ ดังกล่าวแล้ว

ประเภทที่ 2 ประเภทคณะบุคคล อยู่ในระหว่างการพิจารณาระบบ คุณสมบัติ และเกณฑ์ในการคัดเลือก

ประเภทที่ 3 สถาบันอุดมศึกษา เป็นคณาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษา ผู้ที่ได้รับการรับรองเป็นผู้ทรงคุณวุฒิจากคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ทั่วประเทศ กระบวนการคัดเลือกผู้ประเมินภายนอกประเภทที่ 3 ใช้เกณฑ์ในการพิจารณาดังนี้

1) มีวุฒิการศึกษา ระดับปริญญาโทขึ้นไปทางด้านครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์และเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญและชำนาญการด้านการวัดและประเมินผลการศึกษา วิจัย การศึกษา สถิติการศึกษา หลักสูตรการสอน (เช่น ประถมศึกษา มัธยมศึกษา) การบริหารการศึกษา หรือทางด้านครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์

2) มีผลงานทางด้านวิชาการ เช่น บทความวิชาการ เอกสารประกอบการสอน คู่มือต่างๆ ในการสอน ตำรา หนังสือ/งานวิจัยทางการศึกษา สังคมศาสตร์ ดำรงตำแหน่งหรือเคยดำรงตำแหน่งทางการบริหารตั้งแต่หัวหน้าภาควิชาขึ้นไป

3) ผ่านการฝึกอบรม

4) ไม่เป็นวิทยากรในการอบรมหรือที่ปรึกษาของโรงเรียนที่รับการประเมิน

5) ไม่มีผลประโยชน์ขัดแย้งกับสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา

5.5 กระบวนการติดตามผลการทำงานของผู้ประเมินภายนอก กระบวนการนี้ถือว่าเป็นส่วนสำคัญยิ่งในการควบคุมและพัฒนาศักยภาพของผู้ประเมินภายนอกอย่างสม่ำเสมอ ในการ

กำกับดูแลและกำหนดมาตรฐานการประเมินคุณภาพภายนอกที่ดำเนินการโดยผู้ประเมินภายนอก ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานนั้น สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา มีมาตรการการควบคุมคุณภาพของผู้ประเมินหลายกระบวนการด้วยกันนับตั้งแต่

1) การให้ใบอนุญาตเป็นผู้ประเมินภายนอก สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษามีมาตรการควบคุม โดยกำหนดระยะเวลาการเป็นผู้ประเมินภายนอก 3 ปี หากผู้ประเมินภายนอกมีความประพฤติ หรือปฏิบัติผิดจรรยาบรรณตามเกณฑ์ที่สำนักงาน รับรอง มาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษากำหนด ในขั้นแรกจะเป็นการกล่าวตักเตือนในเบื้องต้น ขั้น ต่อมาเป็นการถอดถอนใบอนุญาต ซึ่งไม่สามารถเป็นผู้ประเมินภายนอกได้อีก

2) การควบคุมโดยการประเมินจากสถานศึกษาที่ได้รับการประเมินถือเป็น แนวทางในการกำกับดูแล ซึ่งเป็นแนวทางที่คู่ขนานมาด้วยกัน

3) การกำกับดูแลโดยการได้รับความร่วมมือจากวุฒิสภา จากโครงการคลังสมอง ในพระราชดำริสมเด็จพระนางเจ้าบรมราชินีนาถฯ ร่วมกับคณะกรรมการการประเมินผลการ ดำเนินงานของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาเป็นผู้ร่วมติดตามประเมิน ผู้ประเมินภายนอก

นอกจากนี้ในการควบคุมคุณภาพของผู้ประเมินภายนอก สำนักงานรับรอง มาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา ได้ให้การสนับสนุนหน่วยประเมินภายนอกให้มีระบบการ ติดตามของหน่วยประเมินภายนอกเอง เพื่อให้ได้มาตรฐานสมดังเจตนารมณ์ที่หน่วยประเมิน ภายนอกจะต้องมีระบบการพัฒนาผู้ประเมินภายนอกของหน่วยประเมินเอง (สำนักงานรับรอง มาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, 2546)

6. การดำเนินการประเมินภายนอก

การดำเนินการประเมินภายนอกนั้น จำต้องมีหน่วยประเมินผู้รับงาน โดยหน่วย ประเมินนั้นต้องได้รับการรับรองจาก สมศ.ก่อน จากนั้นก็มีการประกาศจัดจ้าง มีการประมูลงาน เช่นเดียวกับการประมูลงานทั่วไป มีการทำสัญญาจ้างประเมินระหว่าง สมศ. และหน่วยประเมิน มีกระบวนการประเมินโดยผู้ประเมินภายนอก มีการกำกับติดตามการประเมินจนกระทั่งถึงการ รายงานผลและการรับรองผลการประเมิน ซึ่งจะได้นำเสนอตามลำดับ ดังนี้

6.1 การรับรองหน่วยประเมิน สมศ. ได้วางระเบียบว่าด้วยการรับรองหน่วยประเมิน (2545) คือ ให้ สมศ.เป็นผู้พิจารณาคุณสมบัติความเหมาะสมของหน่วยประเมิน โดยคำนึงถึง ประสิทธิภาพ ความเหมาะสมในแง่จำนวนผู้ประเมินของหน่วยประเมิน มีกำหนดระยะเวลาการ

รับรองไว้ในใบรับรองหน่วยประเมินครั้งละ 3 ปี โดย สมศ.ออกหนังสือรับรองให้เป็นหน่วยประเมินไว้เป็นหลักฐาน ให้แก่หน่วยประเมินที่มีคุณสมบัติครบถ้วนตามหลักเกณฑ์กำหนด และแสดงเงื่อนไขตลอดจนขอบเขตของการอนุญาตให้ทำการประเมินภายนอก คุณสมบัติสำคัญของหน่วยประเมิน ได้แก่ (1) มีการจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลกับสำนักทะเบียน (2) ในการจดทะเบียนจะต้องระงับวัตถุประสงค์เพื่อทำการประเมินคุณภาพภายนอกเพียงประการเดียว และ (3) จะต้อง มีผู้ประเมินภายนอกในสังกัดอย่างน้อย 30 คน

6.2 การประกาศจัดจ้างและประมูลงาน คณะกรรมการบริหาร สมศ. ได้กำหนดนโยบายให้ สมศ.วางระบบการประเมิน โดยให้หน่วยประเมินที่มีคุณภาพเท่านั้นรับงานประเมินจาก สมศ.ไปดำเนินการได้ เนื่องจากการประเมินรอบที่สอง (พ.ศ.2549-2553) นี้เป็นการประเมินเพื่อรับรองคุณภาพการศึกษาเป็นรายมาตรฐานและในภาพรวมว่าได้มาตรฐานคุณภาพหรือไม่

สมศ.ได้วางระบบการจัดจ้างหน่วยประเมินในรูปแบบการประมูลงาน (Bidding) ที่เน้นด้านเทคนิคมากกว่าการประมูลราคา โดยประกาศจัดจ้าง ให้หน่วยประเมินยื่นข้อเสนอทางเทคนิคในการที่จะรับงานประเมินคุณภาพภายนอกสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่แสดงถึงความพร้อมในการประเมิน ทั้งนี้ เพื่อให้สมศ.มีความมั่นใจว่าหน่วยประเมินที่รับงานประเมินสามารถทำหน้าที่ในการประเมินเพื่อรับรองมาตรฐานได้คุณภาพของ สมศ. ตามรูปแบบและระบบที่วางไว้ โดยหน่วยประเมินต้องจัดส่งข้อเสนอทางเทคนิคด้านวิธีการและเครื่องมือ และข้อเสนอทางการเงินเพื่อให้ สมศ.พิจารณา

ข้อเสนอทางเทคนิค ด้านวิธีการและเครื่องมือ มีขอบเขต ดังนี้

1) หน่วยประเมินจัดทำสรุปข้อมูลผลงานของหน่วยประเมิน ในการประเมินรอบแรก (กรณีที่ได้เคยทำสัญญาการประเมินจาก สมศ.ในการประเมินรอบแรกแล้ว) และภาระงานประเมินที่กำลังดำเนินการประเมิน

2) หน่วยประเมินเสนอเทคนิค กลยุทธ์ และวิธีการดำเนินการก่อนเข้าประเมิน แผนการประเมินสถานศึกษา ทั้งเชิงคุณภาพและกระบวนการในการประเมินให้เห็นว่าสามารถประกันคุณภาพของผลประเมิน โดยให้เลือกประเมินกลุ่มสถานศึกษาที่สมศ.จัดไว้ ระบุคณะผู้ประเมินที่จะจัดให้ประเมิน โดยระบุประสบการณ์ คุณสมบัติของผู้ประเมิน ผลงานของผู้ประเมิน การจัดทีมประเมินให้เป็นไปตามที่ สมศ. กำหนด โดยทีมประเมินแต่ละสถานศึกษาต้องประกอบด้วยนักบริหาร 1 คน นักหลักสูตร/การเรียนการสอน 1 คน และนักวิจัยหรือนักประเมิน 1 คน ในกรณีที่สถานศึกษาจัดการศึกษาระดับปฐมวัย ให้ทีมประเมินมีผู้ชำนาญด้านปฐมวัยด้วย

3) ให้หน่วยประเมินเสนอวิธีการติดตามและรายงานการประเมินสถานศึกษาเมื่อดำเนินการแล้วครั้งสัญญา และเมื่อเสร็จสิ้นสัญญา ทั้งนี้ ให้มีมาตรการรองรับให้สามารถประเมิน

และเขียนรายงานให้แล้วเสร็จตามข้อกำหนดในสัญญา และต้องจัดส่งให้สถานศึกษา ขอมรับ/ ทักท้วงผลการประเมิน หลังจากนั้นให้ผู้ประเมินอภิमानที่ สมศ. ให้การรับรองเป็นผู้ตรวจอ่าน รายงานและรับรองรายงานที่หน่วยประเมินจัดทำ

ทั้งนี้ สมศ. จะกำหนดกลุ่มสถานศึกษาในการประเมินแต่ละครั้งตามเขตพื้นที่ การศึกษา มีจำนวนสถานศึกษาในแต่ละกลุ่มที่จัดให้ประเมินกลุ่มละประมาณ 30-50 แห่ง (ประกาศจัดจ้างของ สมศ. 2550)

6.3 การทำสัญญารับงานประเมิน ให้หน่วยประเมินที่ประมูลงานได้หรือชนะการ ประมูลทำสัญญาผูกพันกับ สมศ. มีสาระสำคัญคือ ต้องปฏิบัติงานตามแผนและเงื่อนไขต่าง ๆ ที่ นำเสนอในแบบประมูลแล้ว ห้ามเปลี่ยนแปลงใด ๆ ก่อนได้รับอนุญาตจาก สมศ. มีการกำหนดวัน เสนอรายงานครั้งแผน วันครบกำหนดสัญญาซึ่งต้องส่งงานทุกชิ้นงานพร้อมกันหมดโดยไม่ยอมให้ ทยอยส่ง ระบุการจ่ายค่าตอบแทนเป็น 2 งวด ๆ ละ 50 % ของค่าตอบแทนเต็มทั้งสัญญา งวดแรก จ่ายเมื่อส่งชุดรายงานที่ผ่านการรับรองจากผู้ประเมินอภิमानภายนอกแล้ว งวดที่สอง จ่ายเมื่อได้ ปรับแก้ชุดรายงานฉบับสมบูรณ์ตามข้อติงครั้งสุดท้ายของ สมศ. การส่งงานล่าช้ากว่ากำหนดสัญญา จะปรับโดยหักจากค่าตอบแทนงวดสองเป็นรายวัน ๆ ละ 0.05 % ของจำนวนเงินเต็มสัญญา (เอกสารสัญญา สมศ. 2550)

6.4 การกำกับดูแลการประเมิน กล่าวไว้ในหลักเกณฑ์ สมศ.2549 ว่า ในระหว่างที่ ผู้ประเมินดำเนินการประเมินสถานศึกษา สมศ. จะต้องทำหน้าที่ในการกำกับดูแลคุณภาพการ ดำเนินงานของผู้ประเมิน โดยอาศัยข้อมูลย้อนกลับจากสถานศึกษาที่ได้รับการประเมินและบุคคล อื่นที่เกี่ยวข้องว่าผู้ประเมินได้ปฏิบัติหน้าที่อย่างเหมาะสม เป็นมืออาชีพหรือไม่ ผู้ประเมินให้ ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์หรือไม่ เป็นกัลยาณมิตรหรือไม่ วางอำนาจเหนือบุคลากรใน สถานศึกษาหรือไม่ ปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณหรือไม่ เป็นต้น

6.5 การรับรองผลการประเมินสถานศึกษาและเผยแพร่ เมื่อ สมศ. ให้การรับรอง รายงานการประเมินคุณภาพภายนอกที่หน่วยประเมินดำเนินการแล้ว สมศ. จะรับรอง มาตรฐาน คุณภาพ สมศ. เป็นรายมาตรฐานและภาพรวมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา โดยเผยแพร่ให้ สถานศึกษา ต้นสังกัด และเขตพื้นที่การศึกษาทราบและนำเสนอบทสรุปของผู้บริหารทาง website ของ สมศ. (www.onesqa.or.th) นอกจากนี้ สมศ. จะทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์ผลการประเมิน คุณภาพภายนอกของสถานศึกษาและผลการพัฒนาการศึกษา รวมทั้งปัญหาและอุปสรรคในการ จัด การศึกษาของประเทศไทยในรอบปีที่ผ่านมา เพื่อรายงานต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสาธารณชน รวมทั้งนำไปกำหนดนโยบายและวางแผนการศึกษาของชาติต่อไป

6.6 การติดตามผลการพัฒนาของสถานศึกษา การติดตามผลเป็นขั้นตอนสำคัญที่จะทำให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องไปสู่มาตรฐานการศึกษา โดยมีกระบวนการกำกับติดตาม คู่มือ ให้มีการนำข้อค้นพบ ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่ได้รับจากการประเมินไปใช้ในกระบวนการพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษาโดยการปฏิบัติตามแผนการปรับปรุงคุณภาพของสถานศึกษาอย่างสม่ำเสมอ เป็นการสร้างระบบที่เชื่อมโยงไปสู่การประเมินตนเองและการประเมินภายนอกในโอกาสต่อไป

การติดตามผลการพัฒนาของสถานศึกษา ดำเนินการโดยให้สถานศึกษาจัดทำแผนพัฒนาและรายงานผลการดำเนินงานของสถานศึกษาให้ สมศ.ทราบ รวมทั้งติดตามการส่งเสริมสนับสนุนของหน่วยงานต้นสังกัด ในการพัฒนาสถานศึกษาตามข้อเสนอแนะจากการประเมินภายนอก แล้วรายงานให้สาธารณชนรับทราบ และอาจติดตามตรวจสอบสถานศึกษาบางแห่ง เพื่อให้ทราบว่าสถานศึกษาได้ใช้ผลการประเมินในการปรับปรุงแก้ไขภายในระยะเวลาที่กำหนดหรือไม่

7. สมรรถนะของผู้ประเมินภายนอก

ทั้ง 6 ตอนที่ผ่านมา ได้นำเสนอถึงระบบและกระบวนการประเมินคุณภาพภายนอก การผลิตผู้ประเมินภายนอกให้มีสมรรถนะเพื่อสนองภาระงาน โดยการอบรมและรับรองคุณภาพผู้ประเมินภายนอกไปแล้ว ในตอนที่ 7 นี้ จะนำเสนอวรรณกรรมเพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์และสังเคราะห์สมรรถนะของผู้ประเมินภายนอกเพื่อนำไปสู่การสร้างเครื่องมือการวิจัย ต่อไป

7.1 ความหมายของสมรรถนะ พจนานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2542) ให้ความหมายของสมรรถภาพว่า หมายถึง .ความสามารถ ศัพท์านุกรมวิทธานิพนธ์ศึกษาศาสตร์ มสธ.(2548) ให้ความหมายสมรรถนะว่า ตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า competence การแสดงสมรรถนะ หมายถึงการแสดงความสามารถ (Ability) ความสามารถทางทักษะคือ competence Skill และเป็นคำเดียวกับ สมรรถภาพ ซึ่งในภาษาอังกฤษใช้คำ Competency เช่นเดียวกันดังเช่น สมรรถภาพการสอนคือ Teacher Competency พจนานุกรมอังกฤษ-ไทย ของ ส.เศรษฐบุตร (2526) ก็กล่าวว่า competence คือ สมรรถนะ Competency คือ สมรรถภาพ เอกสารประกอบการประชุมสัมมนา ของสำนักงาน ก.พ. เรื่องสมรรถนะของข้าราชการไทย (2548) สมรรถนะ คือ competency .และขยายความว่า สมรรถนะ คือ คุณลักษณะเชิงพฤติกรรมที่เป็นผลมาจากความรู้ ทักษะ/ความสามารถ และคุณลักษณะอื่น ๆ (KSAOs) อันสามารถทำให้บุคคลสร้างผลงานได้โดดเด่น

เด่นกว่าเพื่อนร่วมงานอื่น ๆ ในองค์กร และเรียกสมรรถนะหลักว่า Core competencies เรียกสมรรถนะประจำกลุ่มงานว่า Functional competencies

ในที่นี้ ผู้วิจัยได้ระบุไว้ในนิยามศัพท์บทที่ 1 แล้วว่า สมรรถนะ กับ สมรรถภาพ เป็นคำคำเดียวกัน

มีนักวิชาการหลายท่านกล่าวถึงความหมายของสมรรถนะไว้ ดังนี้

กู๊ด (Good 1973) ให้นิยามว่า สมรรถนะ หมายถึง ทักษะ มโนคติ และเจตคติที่ต้องมีในการทำงานทุกประเภท และสามารถประยุกต์หลักการ เทคนิควิธีการและความรู้พื้นฐานในสาขาวิชาให้เข้ากับสถานการณ์ที่ปฏิบัติ

ไวแมน และ แบคแลนด์ (Wiemann & Backlund 1980) กล่าวว่า สมรรถนะ คือ ความสามารถในการเลือกพฤติกรรมที่เหมาะสมในการทำให้เป้าหมายหนึ่งใดประสบความสำเร็จ ภายใต้ ข้อจำกัดของสถานการณ์นั้น เขาได้สรุปสมรรถนะใน 2 มุมมอง คือ (1) มุมมองด้านปัญญา และ (2) มุมมองด้านพฤติกรรม ในด้านปัญญา สมรรถนะ คือ ความสามารถ (capability) หรือการปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ ในด้านพฤติกรรม เขาได้รวบรวมแนวคิดของคนอื่นมาเสนอว่า สมรรถนะเป็นพฤติกรรมที่มีประสิทธิผล (effective behavior) เช่น อาร์กริส (Argyris 1965) กล่าวว่า สมรรถนะของคนเป็นความสามารถที่จะอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ซึ่งจะให้ผลในการคงรักษาตนเองไว้ และก่อให้เกิดความเจริญงอกงาม เฮลท์ (Health 1977) มองว่า สมรรถนะคือ การปรับตัวที่มีประสิทธิผลของบุคคล นักพฤติกรรมศาสตร์มองว่า สมรรถนะเป็นทั้งความรู้ ทักษะ ความสามารถ ความตระหนักรู้ การใช้ และการปฏิบัติ การมีสมรรถนะในสิ่งใดไม่ได้หมายความว่า เพียงแต่รู้ในสิ่งนั้น แต่ต้องรู้ว่าจะทำสิ่งนั้นได้อย่างไรและมีประสิทธิผลได้อย่างไรด้วย และถ้าระดับของความรู้และทักษะมีมากพอแล้ว สามารถกล่าวได้ว่าบุคคลนั้นมีสมรรถนะสมบูรณ์

เลดฟอร์ด (Ledford 1995 Cited in Heneman and Ledford, 1998) สรุปสั้นๆ ว่า สมรรถนะ หมายถึง ลักษณะที่แสดงออกของบุคคล รวมถึงความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมที่ทำให้เกิดการกระทำ

กอนซี (Gonczi et al. 1990 cited in Marsh, 1996) กล่าวถึง สมรรถนะเชิงวิชาชีพว่าเป็นคุณลักษณะที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานเพื่อให้ได้มาตรฐานที่เหมาะสม คุณลักษณะนั้น ได้แก่ ความรู้ ความสามารถ ทักษะ และทัศนคติ

คริสเชอร์ (Krischner et al. 1997) กล่าวว่า สมรรถนะ หมายถึง ความรู้และทักษะทั้งปวงซึ่งมีอยู่ในคนและสามารถนำมาใช้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เพื่อบรรลุเป้าหมายอย่างหนึ่งในบริบทหรือสถานการณ์ที่หลากหลาย หรือ สมรรถนะ คือ ความสามารถที่จะทำให้เกิด

ความพึงพอใจและการตัดสินใจอย่างมีประสิทธิภาพในสถานการณ์เฉพาะอย่างหนึ่งอย่างใดได้อย่างเหมาะสม ซึ่งต้องใช้วิจารณญาณ ค่านิยมและความเชื่อมั่นในตนเองด้วย

วอร์เรน (Worthen 1999: 78) กล่าวถึง สมรรถนะผู้ประเมินว่าเป็นทักษะ เป็นความรู้ที่ทำให้ผู้ประเมินดำเนินการประเมินอย่างมีประสิทธิภาพ หรือเป็นลักษณะที่ผู้ประเมินจำเป็นต้องมี

กิง เอท ออล (King et al. 2001 : 10) กล่าวถึง สมรรถนะของผู้ประเมินว่าเป็นความรู้ ทักษะ คุณลักษณะ ในวิชาชีพการประเมิน ที่ผู้ประเมินจำเป็นต้องมีเพื่อให้สามารถปฏิบัติการประเมินได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เกือ กระแสโสม (2547: 1) กล่าวว่า สมรรถภาพที่จำเป็นของผู้ประเมินภายนอก หมายถึง ความสามารถของผู้ประเมินภายนอกที่แสดงออกได้ว่าเป็นผู้มีความรู้หรือมีความเข้าใจเกี่ยวกับเนื้อหาสาระต่าง ๆ มีทักษะต่าง ๆ และคุณลักษณะต่าง ๆ ที่จำเป็นต้องมี หรือเป็นฐานสำคัญสำหรับนำไปใช้ในการปฏิบัติงานการประเมินสถานศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของประเทศไทยได้อย่างประสบผลสำเร็จหรือมีคุณภาพ โดยที่การปฏิบัติงานการประเมินสถานศึกษาของผู้ประเมินภายนอกครอบคลุมกระบวนการประเมินภายนอก 3 ขั้นตอน ได้แก่ ระยะก่อน ตรวจเยี่ยมสถานศึกษา ระหว่างการตรวจเยี่ยมสถานศึกษา และหลังการตรวจเยี่ยมสถานศึกษา

7.2 สมรรถนะจำเป็นสำหรับผู้ประเมินภายนอก เรื่องสมรรถนะของผู้ประเมินภายนอกนั้น มีผู้กล่าวไว้ค่อนข้างละเอียดอีกหลายแห่ง ขอบยกมากล่าวเพิ่มเติม ดังนี้

ศิริชัย กาญจนวาสี (2545 : 24) กล่าวถึง คุณลักษณะของผู้ประเมินด้านความน่าเชื่อถือ (Credibility) ว่าถ้าผู้ประเมินมีคุณลักษณะที่น่าเชื่อถือ อันประกอบด้วย มีความเชี่ยวชาญทางการประเมิน สามารถปรับเปลี่ยนวิธีการประเมินให้สนองตอบความต้องการของผู้ที่เกี่ยวข้อง มีใจเป็นธรรมไม่อคติ คุณลักษณะเหล่านี้จะช่วยส่งเสริมการใช้ผลการประเมิน และคุณลักษณะทักษะทางด้านสื่อสาร (Communication skills) ว่านักประเมินจำเป็นต้องมีทักษะการสื่อสารที่ดี สามารถเจรจาประสานงาน มีมนุษยสัมพันธ์เชิงวิชาชีพในระดับที่เหมาะสมกับผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ข่อมมีผลทางบวกต่อการใช้ผลการประเมินของผู้ที่เกี่ยวข้อง

วัลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2545 : 22) กล่าวถึง คุณลักษณะของคณะผู้ประเมินว่าทีมงานในการตรวจประเมินมีความสำคัญมาก เพราะผลของการตรวจประเมินกระทบต่อสถาบันที่ได้รับการประเมิน ดังนั้น ผู้ที่อยู่ในคณะทำงานทุกคนควรมีคุณสมบัติที่เหมาะสมดังที่ Mills และ David (1993) กล่าวว่า งานตรวจสอบเป็นงานที่ยาก บางงานก็ไม่กระจ่าง ต้องอาศัยการตีความและความเข้าใจกฎกติกาที่ตรงกัน ดังนั้น คณะผู้ประเมินควรมีคุณลักษณะที่ช่วยเหลือและส่งเสริมการทำงานร่วมกัน

วิเชียร ชิวพิมาย (2546 : 34) กล่าวถึงในการทำหน้าที่ประเมินของผู้ประเมิน ประเด็นและสาระสำคัญที่ผู้ประเมินจะพิจารณา “ตัดสิน” เกี่ยวกับความเหมาะสมมากน้อยเพียงใด พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะในฐานะของผู้เชี่ยวชาญ ผู้ชำนาญและผู้ที่มีประสบการณ์ เพื่อทำให้ผู้รับการประเมินหรือหน่วยงานที่รับการประเมินได้นำข้อเสนอแนะที่เหมาะสมสอดคล้องกับบริบทของตนเอง ไปปรับปรุงและพัฒนางานของตนให้ดีขึ้น ฉะนั้น ผู้ประเมินจึงจำเป็นต้องธำรงรักษาและทรงไว้ซึ่ง คุณธรรม จริยธรรม ดังต่อไปนี้

1) เป็นผู้มีความเที่ยงตรง ต้องมีความรู้ความสามารถหรือมีศักยภาพอย่างเพียงพอ ในการประเมินได้ตรงกับเป้าหมายและวัตถุประสงค์ มีความรู้และมีความรอบรู้อาจจะต้องประเมินอะไร ประเมินเพื่ออะไร และจะใช้วิธีการประเมินอย่างไร ตลอดจนสามารถให้คุณค่าหรือกำหนดคุณค่าของผลการประเมินได้อย่างเที่ยงตรง ผลการประเมินต้องสามารถใช้ในการอ้างอิงได้

2) เป็นผู้ที่สามารถกำหนดระบบการประเมิน ออกแบบการประเมินได้อย่างครอบคลุม ครบถ้วนสมบูรณ์ เหมาะสมตามคุณลักษณะของส่วนบุคคล ของหน่วยงานและขององค์การที่จะทำการประเมิน โดยไม่ลำเอียง เลือกทำการประเมินเพียงคนใดคนหนึ่งหรือเพียงหน่วยใดหน่วยหนึ่งเท่านั้น

3) เป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจ และสามารถใช้ศาสตร์ทางการวัดผล และประเมินผลได้อย่างมีประสิทธิภาพ วัดตามหลักวิชาการ กำหนดเกณฑ์และตัดสินใจอย่างยุติธรรม ปราศจากความลำเอียง ดำเนินการด้วยความบริสุทธิ์ใจ ตรงตามหลักฐานและข้อมูลเชิงประจักษ์

4) มีความซื่อสัตย์สุจริต ไม่ใช่หลักวิชาการวัดและประเมินผลไปในทาง เสื่อมเสีย และนำมาซึ่งความเสื่อมเสียในเกียรติภูมิของนักประเมิน ไม่แปลงข้อเท็จจริง ไม่แก้ ข้อมูลข้อเท็จจริง ไม่กระทำการใดๆ กับข้อมูล ข้อเท็จจริงที่จะส่งผลให้การประเมินผิดเพี้ยนไปจากความ เป็นจริงตามสภาพการณ์

5) มีความรับผิดชอบ ผู้ประเมินจะต้องมีความรับผิดชอบงานการวัดประเมินตามภารกิจและหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย รับผิดชอบผลงานการวัดและประเมินด้วยหลักคุณธรรม จริยธรรม ต้องดำเนินการประเมินให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายของการวัดและประเมิน และต้อง ดำเนินการสอดคล้องตามแผนการดำเนินการและแผนปฏิบัติการที่กำหนดภายใต้กฎระเบียบของ องค์การ

6) มีความละเอียดรอบคอบ เพื่อให้ได้ข้อมูลประกอบพิจารณาในการวัดและ ประเมินอย่างครบถ้วนสมบูรณ์ ผู้ประเมินต้องเป็นผู้มีความละเอียดรอบคอบ พิจารณาเก็บรวบรวม ข้อมูลอย่างครบถ้วนทุกมิติ ทุกแง่ ทุกมุมในทุกระบบ และทุกกระบวนการเพื่อช่วยให้ผลการวัดและ ประเมินมีความเที่ยงตรง

7) มีความมานะพยายาม มีความอดทน หรือมีความวิริยะอุตสาหะไม่ทอดทิ้งในการวัดและประเมิน เพราะการวัดและประเมินเป็นงานที่ต้องใช้ความละเอียดรอบคอบ อดทน ทุ่มเทกำลังกาย กำลังสติปัญญา ต้องต่อสู้กับความเหนื่อยยาก เบื่อหน่ายและท้อแท้ ฉะนั้นผู้ที่ทำหน้าที่ในการวัดและประเมินจึงต้องมีวิริยะอุตสาหะ มีความมานะพยายาม อดทน เพื่อให้ได้หลักฐานข้อมูล ข้อเท็จจริงที่จะช่วยให้การวัดและประเมินมีคุณค่าบรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมาย

8) มีความรอบรู้ มีความรู้เท่าทันในความก้าวหน้าและความเปลี่ยนแปลงของศาสตร์ในการวัดและประเมิน รู้เท่าทันและมีความสามารถในการประยุกต์ใช้ศาสตร์ใหม่ๆ หรือนวัตกรรมและเทคโนโลยีในการวัดและประเมินในยุคปัจจุบัน

สตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam 1998:95) กล่าวถึง มาตรฐานความน่าเชื่อถือของผู้ประเมินว่า จะต้องเป็นบุคคลที่มีคุณสมบัติทางด้านทักษะ วัตถุประสงค์การรับรู้ เป็นผู้อำนาจ ดำเนินการประเมินอย่างมืออาชีพ สามารถรายงานการประเมินมีความน่าเชื่อถือและถูกต้อง

เพน (Payne 1994) กล่าวถึง ผู้ประเมินว่าเป็นผู้ตรวจสอบ ผู้ให้คำปรึกษา ผู้ติดต่อสื่อสารและนักวิจัย โดยที่ผู้ประเมินนั้น จะต้องมีความรู้ระดับผู้เชี่ยวชาญ มีความสามารถทางด้าน การประเมิน ความชำนาญงาน ความร่วมมือกับทีมนักประเมิน

แซนเดอร์ส (Sanders 1994) กล่าวถึง ผู้ประเมินที่ได้มาตรฐานนั้นจะต้องมีความน่าเชื่อถือ มีความสามารถในการปฏิบัติการด้านการประเมินผลจนได้รับความไว้วางใจเป็นบุคคลที่น่าเชื่อถือและได้รับการยอมรับ โดยที่ผู้ประเมินนั้นจะต้องผ่านการฝึกอบรม มีความรู้ความสามารถทางด้านเทคนิค มีประสบการณ์ ความซื่อสัตย์ มีทักษะในการสื่อสาร มีทักษะการสร้างความสัมพันธ์ การทำงานเป็นทีม และ จะต้องเป็นผู้ที่ไม่มีอคติในการดำเนินงานประเมินนั้น

จากรายงานการศึกษาวิจัย การประกันคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา : กรณีศึกษานิวซีแลนด์ 2544) กล่าวว่า ผู้ประเมินนั้นจะต้องเป็นผู้มีประสบการณ์และมีทักษะสูง ทั้งที่เป็นทักษะทั่วไป และทักษะเฉพาะของผู้ประเมิน ทักษะบางประการที่เป็นทักษะทั่วไปมีดังนี้

1) ทักษะในการคิดวิเคราะห์ เป็นทักษะที่จำเป็นสำหรับผู้ประเมิน โดยจะต้องสามารถให้ความเห็นอย่างมืออาชีพใช้การอ้างอิง/วิเคราะห์จากหลักฐานที่ปรากฏ และต้องมีทักษะการคิดสร้างสรรค์ วิเคราะห์ สังเคราะห์ และคิดรอบด้าน ทักษะดังกล่าวเป็นสิ่งสำคัญมากที่จะต้องใช้ในการประเมินสถานศึกษา จึงไม่ จำเป็นที่อดีตอาจารย์ใหญ่หรือครูผู้สอนจะทำหน้าที่เป็นผู้ประเมินได้ดีที่สุด เพราะทักษะการวิเคราะห์เป็นทักษะที่แตกต่างออกไปมาจากทักษะที่ใช้ในการสอน

2) ทักษะในการจัดเก็บข้อมูล การตัดสินใจให้ข้อพิจารณาใดๆ เป็นสิ่งที่ยาก โดยเฉพาะถ้าการพิจารณานั้นจะต้องสามารถเปิดเผยเป็นข้อมูลสาธารณะ และถูกนำมาอภิปราย ผู้ประเมินจะต้องมีความ มั่นใจในสิ่งที่ตนคิดหรือทำโดยอาศัยหลักฐานข้อมูล ซึ่งบางครั้งผู้ประเมินอาจมีความลังเลใจในการพิจารณาให้ความเห็น และต้องการได้ข้อมูลต่างๆ เพิ่มมากมายเพื่อประกอบการลงความเห็น อย่างไรก็ตามผู้ประเมินไม่ควรใช้เวลาในการรวบรวมข้อมูลให้มากเกินไปแต่ควรมีความสามารถในการจัดทำข้อมูลหรือหลักฐานรายละเอียดต่างๆ มาใช้ประโยชน์ในการพิจารณาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3) ทักษะในการเขียน ผู้ประเมินที่ปฏิบัติงานตรวจเยี่ยมสถานศึกษาจะต้องมีความสามารถในการเขียนเชิงรายละเอียด วิเคราะห์ได้ดี ไม่ใช่ศัพท์เฉพาะที่เข้าใจยาก มีความสามารถในการเขียนให้ชัดเจนถูกต้องตามกฎหมาย สิ่งที่เป็นข้อค้นพบสำคัญในการตรวจเยี่ยมต้องระบอบอย่างชัดเจนไม่สับสน และสามารถทำให้ผู้อ่านรายงานเห็นอย่างชัดเจนว่าข้อพิจารณาต่างๆ เป็นสิ่งที่ได้มาจากหลักฐานมิใช่ข้อคิดเห็นส่วนตัวของผู้ประเมิน

4) ทักษะการสื่อสารวาทา เป็นเรื่องสำคัญและต้องใช้ในหลายโอกาส โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะต้องรู้จักใช้เทคนิค “no surprise” กล่าวคือ แม้รายงานสถานศึกษาออกมาไม่คอยดี และจะต้องเป็นรายงานที่ตรงไปตรงมา ผู้ประเมินที่มีประสบการณ์จะต้องสามารถใช้การเจรจาให้สถานศึกษา ไม่มีความประหลาดใจ (no surprise) ที่ผลการตรวจเยี่ยมออกมาเช่นนั้น จะต้องพยายามชี้ให้เห็นผลประโยชน์ให้สถานศึกษายอมรับรายงานนั้น

5) ทักษะด้านบุคคล ซึ่งรวมถึงตั้งแต่ความสามารถ/ทักษะในการเจรจาต่อรอง การเจรจาเชิงการทูต การจัดการกับความขัดแย้ง การเจรจาอย่างมีมิตรไมตรี มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับทุกคน โดยไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด (non-partisan) ต้องมียุทธวิธีในการเจรจา/ประสานงานกับบุคคลต่างๆ ในทุกระดับ รวมทั้งมีทักษะในการพูดคุยกับนักเรียนในสถานศึกษาเพื่อเก็บข้อมูล

6) ทักษะเฉพาะ ได้แก่ทักษะในการตรวจเยี่ยมสถานศึกษา หรือการบริหารงานบุคคล โดยคุณลักษณะสำคัญประการหนึ่งของผู้ที่เข้ามาปฏิบัติงาน คือจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจในกระบวนการต่างๆ รวมทั้งต้องเคารพในกฎเกณฑ์ กระบวนการและขั้นตอนที่หน่วยงานกำหนด ผู้ที่เข้ามาปฏิบัติงานเป็นผู้ประเมินจะต้องยอมรับมาตรฐานคุณภาพของหน่วยงานก่อนเป็นประการสำคัญ

7.3 สมรรถนะพื้นฐานของผู้ประเมินภายนอกตามเกณฑ์ สมศ. สมศ.(2545) ได้กำหนดคุณสมบัติเบื้องต้นของผู้ที่จะสมัครเป็นผู้ประเมินภายนอกไว้ในระเบียบของ สมศ.ไว้ว่า ไม่เคยถูกลงโทษทางจริยธรรม มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความมุ่งหมาย หลักการ แนวการจัดการศึกษา การจัดการกระบวนการเรียนรู้ระบบประกันคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมิน

คุณภาพภายนอกของระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในระบบ มีความรู้และมีทักษะด้านการประเมินผล ได้แก่ การรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล การสรุปและให้ข้อเสนอแนะ และการเขียนรายงาน มีทักษะในการสื่อสารด้วยวาจา มีทักษะในการคิดวิเคราะห์ มีความรอบคอบ และสามารถตัดสินใจได้อย่างถูกต้องเหมาะสม มีบุคลิกภาพสุภาพเรียบร้อย มีเจตคติที่ดีและเป็นกัลยาณมิตรต่อสถานศึกษา มีเจตคติที่ดีต่อการทำงานร่วมกับผู้อื่น และมีความสามารถในการประสานงาน ซึ่งทั้งหมดนี้ ปรากฏในจุดประสงค์ของหลักสูตรการอบรมผู้ประเมินภายนอก ของ สมศ.อย่างละเอียดแล้ว และยังเพิ่มเติมอีกว่า ผู้ประเมินในนามของ สมศ. ต้องมีความรู้และประสบการณ์ในระดับการศึกษาที่จะไปประเมิน อย่างเช่นในระดับปฐมวัย ระดับการประถมและมัธยมศึกษา หรือระดับอุดมศึกษา และอาชีวศึกษา หรือการศึกษาพิเศษอื่น ๆ ผู้ประเมินจะต้องมีความสามารถที่จะต้องรวบรวม และสร้างฐานข้อมูลตลอดจนวิเคราะห์ข้อมูลและทำการรายงานได้อย่างเที่ยงตรงเป็นที่เชื่อถือได้ ผู้ประเมินภายนอกจะต้องเป็นผู้มีจรรยาบรรณ มีความเป็นกลาง และดำเนินการด้วยความเป็นกัลยาณมิตรกับสถานศึกษา

จากความหมายของสมรรถภาพหรือสมรรถนะข้างต้นสรุปว่า สมรรถนะในบริบททั่วไปนั้น สอดคล้องกับความรู้ ทักษะ พฤติกรรม หรือคุณลักษณะที่มีอยู่ในตัวบุคคล โดยมีความสำคัญต่อบุคคลสำหรับการประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต การปรับตัวหรือการปฏิบัติงานทุกประเภทได้อย่างมีประสิทธิภาพ ถ้ามองสมรรถนะของผู้ประเมินในบริบทการประเมิน สรุปว่า สมรรถนะ เป็นความรู้ ทักษะ คุณลักษณะของผู้ประเมินที่ทำให้ผู้ประเมินสามารถนำไปใช้ในการปฏิบัติการประเมินได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ อาจเทียบเคียงได้กับพฤติกรรมการเรียนรู้ (Taxonomy) ของ บลูม (Bloom 1967) ที่กล่าวโดยย่อว่า พฤติกรรมการเรียนรู้มี 3 ด้าน คือ ด้านความรู้ (Knowledge) ด้านปฏิบัติ (Practice) และด้านเจตคติ (Aptitude) ซึ่งการเรียนรู้ (Learn to Know) เป็นการเรียนรู้ระดับแรก การเรียนรู้เพื่อทำ (Learn to Do) เป็นการเรียนรู้ในระดับที่สูงกว่า และการเรียนรู้ในระดับเป็น (Learn to Be) เป็นการเรียนรู้ระดับสูงสุด ซึ่งคำว่า เป็น ในที่นี้ หมายถึงเรียนรู้ถึงความรู้ที่ถาวรเป็นอัตโนมัติในสิ่งนั้น

7.4 การสร้างเครื่องมือวัดสมรรถนะของผู้ประเมินภายนอก หลังจากได้ศึกษาถึงสมรรถนะอันหลากหลายของผู้ประเมินภายนอกแล้ว ก็ถึงขั้นที่จะต้องสร้างเครื่องมือวัดสมรรถนะของผู้ประเมินภายนอก ในลำดับนี้ขอเสนอผลการรวบรวมของ King et al. (2001) : 21-23) ซึ่งได้รวบรวมสมรรถนะของผู้ประเมินภายนอกในบริบทการประเมินโครงการไว้เป็น 5 ด้าน (5 DOMAINS) 16 กลุ่ม 49 ข้อกระทง สรุปไว้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2.1 สมรรถภาพที่จำเป็นของผู้ประเมินในบริบทการประเมินโครงการ

โดเมน	กลุ่ม	ข้อกระทง
1. การสืบเสาะหาความรู้อย่างเป็นระบบ	1.1 สามารถทำกิจกรรมที่เน้นการวิจัย	(1) การตั้งกรอบคำถามการวิจัย (2) การออกแบบการวิจัย (3) การวัดผล (4) วิธีดำเนินการวิจัย
	1.2 สามารถทำกิจกรรมที่เน้นการประเมิน	(1) หลักปรัชญา ทฤษฎี รูปแบบการประเมิน (2) การประเมินความต้องการจำเป็น (3) การตั้งกรอบคำถามการประเมิน (4) การออกแบบการประเมิน (5) กระบวนการประเมิน (6) การตัดสินคุณค่า (7) การพัฒนาข้อเสนอแนะ (8) การประเมินอภิมาน
	1.3 สามารถทำกิจกรรมโดยทั่วไปทั้งการประเมินและวิจัย	(1) การทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้อง (2) การสุ่มตัวอย่าง (3) การสร้างเครื่องมือ (4) การเก็บรวบรวมข้อมูล (5) การวิเคราะห์ข้อมูล (6) การตีความข้อมูล (7) การรายงานผล
2. ความสามารถในการปฏิบัติการประเมิน	2.1 สามารถเสนอความต้องการจำเป็นด้านสารสนเทศของผู้ตั้งใจใช้ผล	
	2.2 สามารถทำการวิเคราะห์สถานการณ์	(1) ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาองค์กร การเปลี่ยนแปลงนโยบาย (2) สามารถที่จะวิเคราะห์บริบทเชิงนโยบายขององค์กร (3) การนับถือลูกค้า/สถานที่ประเมินเท่าเทียมกัน (4) เปิดรับปัจจัยนำเข้าอื่นๆ (5) สามารถปรับ/เปลี่ยนแปลงการศึกษาเท่าที่จำเป็น

ตารางที่ 2.1 (ต่อ)

โดเมน	กลุ่ม	ข้อกระทง
2. ความสามารถในการปฏิบัติการประเมิน	2.3 สามารถบริหารจัดการโครงการ	(1) สามารถเสนอเค้าโครงการตามรูปแบบที่กำหนด (2) สามารถเขียนข้อตกลงอย่างเป็นทางการ (3) สามารถจัดงบประมาณการประเมิน (4) สามารถเข้าถึง/จัดหาแหล่งทรัพยากรที่จำเป็น (5) สามารถนิเทศกำกับบุคคลอื่น (6) สามารถฝึกอบรมบุคคลอื่น (7) สามารถดำเนินการประเมินในลักษณะที่ไม่แบ่งแยกเป็นพรรคเป็นพวก (8) สามารถเสร็จงานงานประเมินสมบูรณ์ทันเวลา (9) สามารถจัดการกับความกดดันระหว่างโครงการประเมิน
3. ทักษะทั่วไปสำหรับการปฏิบัติการประเมิน	3.1 ทักษะการคิดเชิงตรรกะและการคิดวิเคราะห์	
	3.2 ทักษะการเขียนเพื่อการสื่อสาร	
	3.3 ทักษะการพูดเพื่อการสื่อสาร	
	3.4 ทักษะระหว่างบุคคล	(1) ทักษะการเจรจาต่อรอง (2) ทักษะการแก้ปัญหาความขัดแย้ง (3) ทักษะการอำนวยความสะดวก/ผู้ช่วยกลุ่ม (4) ทักษะกระบวนการกลุ่ม (5) ทักษะการทำงานเป็นทีมหรือการร่วมมือร่วมพลัง (6) ทักษะข้ามวัฒนธรรม
	3.5 ทักษะการประยุกต์ใช้คอมพิวเตอร์	

ตารางที่ 2.1 (ต่อ)

โดเมน	กลุ่ม	ข้อกระทง
4. ความเป็นวิชาชีพการประเมิน	4.1 ความรู้ในฐานะผู้ประเมิน	
	4.2 การนำจรรยาบรรณไปใช้	(1) ประเมินอย่างซื่อสัตย์ (2) สามารถแสดงความคิดเห็นต่อผู้เกี่ยวข้องด้วยทักษะและวิธีการประเมิน (3) เคารพในเกียรติยศ ความปลอดภัย คุณค่าแห่งตนของผู้ให้ข้อมูล และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่นๆ (4) รับผิดชอบต่อผลที่เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม
4. ความเป็นวิชาชีพการประเมิน	4.3 ความรู้ในมาตรฐานวิชาชีพการประเมิน	
	4.4 การประยุกต์ใช้มาตรฐานวิชาชีพการประเมิน	
	4.5 การพัฒนาวิชาชีพการประเมิน	(1) ตระหนักในความจำเป็นของการเติบโตในวิชาชีพ (2) ดำเนินถึงการปฏิบัติการประเมิน (3) เชื่อมโยงเครือข่าย (4) พัฒนาค้นให้ทันสมัยในด้านการประเมิน (5) พัฒนาค้นให้ทันสมัยในศาสตร์/เนื้อหาที่เกี่ยวข้อง (6) เผยแพร่ความรู้ที่มาจากฐานของการประเมิน

การแบ่งสมรรถนะเป็น โดเมน (Domain) หรือเป็นด้าน เป็นแนวคิดที่คล้ายคลึงกับแนวคิดของ บลูม และคณะ (Bloom, B. S. and others, 1991) ที่แบ่งพฤติกรรมการเรียนรู้ ออกเป็น โดเมนเช่นเดียวกัน ต่างกันที่ โดเมน ของบลูมแยกด้านตามหลักการเรียนรู้และวัตถุประสงค์การเรียนรู้ที่เรียกว่า แทกโซโนมี (Taxonomy) ซึ่งแบ่งพฤติกรรมเรียนรู้ของมนุษย์ ออกเป็น 3 ด้านหรือเรียกเป็น 3 พิสัย (Domain) คือ พุทธิพิสัย (Cognitive Domain) ด้านความรู้ ความคิด (Knowledge) ทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) หรือด้านปฏิบัติ (Practice) และ จิตพิสัย (Affective Domain) หรือด้านความรู้สึก (Feeling)

ปิยะมาศ หวังช่วยกลาง (2547 : 80) ได้สังเคราะห์สมรรถนะของผู้ประเมินภายนอกไว้ 95 ข้อกระทง ซึ่งใช้เป็นเครื่องมือวัดสมรรถนะของผู้ประเมินภายนอก ดังนี้

1. มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับความมุ่งหมาย หลักการ แนวทางการจัดการศึกษา และการจัดกระบวนการเรียนรู้ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. มีความรู้ ความเข้าใจระบบประกันคุณภาพมาตรฐานการศึกษาและตัวบ่งชี้เพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
3. มีความรู้ด้านการบริหารสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
4. มีความรู้ด้านการวางแผนสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
5. มีความมุ่งมั่นในการพัฒนาสถานศึกษา
6. มีความเข้าใจวัตถุประสงค์ในการตรวจเยี่ยม
7. สามารถวางแผนการตรวจเยี่ยมในการประเมินสถานศึกษา
8. มีความสามารถในการวางแผนแบ่งงานที่รับผิดชอบให้ผู้ประเมินภายนอก แต่ละคนให้ชัดเจน
9. สามารถกำหนดตารางการปฏิบัติงานของคณะผู้ประเมิน
10. มีความสามารถในการจัดเตรียมข้อมูลของสถานศึกษาในการประเมิน
11. สามารถระบุปัญหาที่เกิดขึ้นในสถานศึกษา
12. สามารถกำหนดขอบเขตของการประเมินได้
13. สามารถปฏิบัติหน้าที่ตามภารกิจและหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายอย่างครบถ้วน สมบูรณ์
14. สามารถปฏิบัติตามเกณฑ์ กระบวนการและขั้นตอนที่สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษากำหนด
15. มีความรู้ในทฤษฎีการประเมิน
16. มีความรอบรู้ในความหลากหลายของกลวิธีในการประเมิน
17. มีความสามารถในการกำหนดวิธีการประเมินได้อย่างเหมาะสม
18. มีความรู้ในเทคนิคการสุ่มตัวอย่าง
19. สามารถออกแบบเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลให้ตรงกับมาตรฐานการศึกษาและตัวบ่งชี้เพื่อการประเมินคุณภาพภายนอก
20. มีความรู้ในวิธีการสร้างเครื่องมือในการประเมิน เช่น แบบสัมภาษณ์ และระบบสังเกตพร้อมแบบสังเกต
21. สามารถเลือกใช้เครื่องมือในการเก็บข้อมูลได้อย่างเหมาะสม

22. มีความสามารถในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ไม่ได้ใช้เครื่องมือโดยตรง เช่น การสัมภาษณ์ การสังเกต

23. มีความสามารถเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่างๆโดยวิธีการต่างๆที่หลากหลายเพื่อตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล

24. มีความละเอียดรอบคอบในการเก็บรวบรวมข้อมูลให้ครบถ้วน สามารถเชื่อมโยงไปสู่มาตรฐานได้

25. สามารถเข้าถึงข้อมูลหรือแหล่งข้อมูลที่มีความจำเป็นในการประเมิน

26. สามารถระบุข้อความหรือหลักฐานที่จำเป็นในการอ้างอิงที่ใช้ในการประเมิน ตัวบ่งชี้และมาตรฐานการศึกษา

27. มีความสามารถในการตรวจสอบหลักฐานข้อมูลเพื่อยืนยันผลการประเมินของ สถานศึกษา

28. สามารถวิเคราะห์บริบทในด้านต่างๆ ของสถานศึกษา

29. สามารถเลือกเทคนิคสถิติขั้นพื้นฐาน เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้อย่าง เหมาะสม

30. มีความสามารถในการวิเคราะห์หลักฐานข้อมูล

31. สามารถวิเคราะห์สรุปผลตามมาตรฐานการศึกษาและตัวบ่งชี้เพื่อการประเมิน คุณภาพ

32. สามารถวิเคราะห์ข้อมูลได้อย่างเที่ยงตรงเป็นที่เชื่อถือได้

33. สามารถวิเคราะห์รายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษา

35. มีความสามารถในการตีความข้อมูล

36. มีความสามารถในการตัดสินใจผลการประเมิน

37. สามารถให้คำแนะนำแก่สถานศึกษา

38. สามารถมองเห็นจุดเด่นของสถานศึกษา

39. สามารถระบุจุดที่ควรพัฒนาของสถานศึกษา

40. สามารถให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์และปฏิบัติได้ให้แก่สถานศึกษา

41. สามารถให้ทิศทางการพัฒนาสถานศึกษาที่เป็นรูปธรรมและปฏิบัติได้

42. สามารถรายงานผลประเมินทางวาจา

43. สามารถรายงานผลการประเมินที่ชัดเจนตามความเป็นจริงจากหลักฐานที่เก็บ

รวบรวม

44. สามารถรายงานการประเมินได้อย่างถูกต้องเป็นที่เชื่อถือได้

45. สามารถให้คำชี้แนะผู้ร่วมงานในขณะประเมินได้
46. เข้าใจถึงข้อจำกัดของสถานศึกษาในด้านเวลา เงิน และงบประมาณ
47. เข้าใจในบริบทของสถานศึกษาแต่ละแห่งว่ามีความแตกต่างกัน
48. ใจกว้างยอมรับฟังความคิดเห็นและคำวิพากษ์วิจารณ์ของผู้เกี่ยวข้องในสถานศึกษา
49. ให้โอกาสสถานศึกษาชี้แจงในกรณีที่สถานศึกษาเห็นว่ายังไม่ถูกต้อง
50. ยอมรับให้มีการปรับผลการประเมินหากมีข้อโต้แย้งจากสถานศึกษา
51. มีความสามารถประเมินสถานศึกษาได้ตรงตามสภาพจริง
52. ไม่ยอมให้อิทธิพลใดๆ เบี่ยงเบนผลการประเมินให้ผิดไปจากความเป็นจริง
53. ผู้ประเมินภายนอกไม่แปลงข้อมูลเท็จ ไม่แก้ข้อมูลเท็จ ไม่กระทำการใดกับข้อมูล ข้อเท็จจริงที่จะส่งผลให้การประเมินผิดไปจากความเป็นจริงตามสภาพการณ์
54. ผู้ประเมินภายนอกมีความเป็นกลาง ไม่ลำเอียง
55. ผู้ประเมินภายนอกไม่แสดงอิทธิพลใดๆ เหนือบุคลากรของสถานศึกษาว่าตนมีอำนาจในการตัดสินใจให้คุณให้โทษผู้อื่น
56. ผู้ประเมินภายนอกไม่แสวงหาผลประโยชน์หรือทำธุรกิจอื่นใดในการประเมินคุณภาพภายนอก
57. รักษาความลับของข้อมูลสารสนเทศส่วนบุคคลที่ได้รับระหว่างการประเมินสถานศึกษาเป็นอย่างดี
58. มีความสามารถในการประเมินอย่างถูกต้องและเป็นธรรม
59. สำนึกรับผิดชอบต่อผลการประเมินด้วยหลักคุณธรรม จริยธรรม
60. ผู้ประเมินภายนอกประเมินสถานศึกษาในลักษณะกัลยาณมิตร
61. มีความสามารถในการเขียนรายงานให้อ่านง่าย กระชับ และเข้าใจ
62. สามารถเขียนรายงานจากหลักฐานข้อมูลตามสภาพจริง
63. มีทักษะในการเขียนไม่ใช่ศัพท์เฉพาะที่เข้าใจยาก
64. มีความสามารถในการเขียนให้ชัดเจน
65. สามารถจัดทำรายงานประเมินผลตามรูปแบบที่สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษากำหนด
66. มีความสามารถจัดทำรายงานผลการประเมินตรงตามที่สถานศึกษาทราบด้วยวาจา
67. มีความรู้วิธีการแสวงหาข้อมูลของสถานศึกษาได้

68. มีความสามารถในการสืบค้นข้อมูล
69. มีความสามารถในการใช้สารสนเทศ เช่นฐานข้อมูลโรงเรียน
70. มีความสามารถในการใช้คอมพิวเตอร์
71. สามารถใช้โปรแกรมสำเร็จทำคอมพิวเตอร์ที่เหมาะสมสำหรับการประเมิน

ภายนอก

72. มีความสามารถในการวางแผนระยะเวลาที่เป็นจริงในแต่ละช่วงเวลาของการประเมินสถานศึกษา

73. สามารถประเมินสถานศึกษาให้สำเร็จสมบูรณ์ตามเวลาที่ สมศ.กำหนด
74. มีความวิริยะ อุตสาหะ ไม่ทอดลอยในการประเมินสถานศึกษา
75. มีวุฒิภาวะทางอารมณ์
76. กล้าวิพากษ์วิจารณ์ด้วยหลักเหตุผลอย่างสร้างสรรค์
77. มีความตระหนักในความเป็นผู้ประเมินของตนเอง
78. ตระหนักในความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาวิชาชีพที่เกี่ยวข้องให้ก้าวหน้า
79. มีการไตร่ตรองการปฏิบัติงานของตนเอง
80. สามารถสร้างเครือข่ายในการประเมินได้
81. มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับผู้เกี่ยวข้องในการประเมิน
82. มีความสามารถในการติดต่อประสานงาน
83. มีความสามารถในการถามและตอบคำถามกับผู้เกี่ยวข้องในสถานศึกษาได้

อย่างเหมาะสม

84. มีทักษะทางการพูดคุยกับบุคลากรที่เกี่ยวข้องในสถานศึกษา
85. มีความสามารถในการพูดให้สถานศึกษายอมรับผลการประเมินของตน
86. มีความสามารถในการจัดการกับความขัดแย้ง
87. สามารถจัดการกับความเครียดในขณะที่ทำการประเมินได้
88. มีเจตคติที่ดีต่อบุคลากรและผู้เกี่ยวข้องในสถานศึกษา
89. มีเจตคติที่ดีต่อการทำงานร่วมกับผู้อื่น
90. มีทักษะในการทำงานเป็นทีม
91. มีการช่วยเหลือกันในกลุ่มผู้ประเมินอย่างมีประสิทธิภาพ
92. มีการแลกเปลี่ยนสารสนเทศในกลุ่มผู้ประเมิน
93. ก้าวทันศาสตร์ที่เกี่ยวข้องในการประเมิน

94. มีความสามารถในการประยุกต์ใช้ศาสตร์ใหม่ๆ หรือนวัตกรรมและเทคโนโลยีในการวัดและประเมินยุคปัจจุบัน และ

95. ติดตามข่าวสารความก้าวหน้าและความเปลี่ยนแปลงของศาสตร์ในการวัดและประเมิน

ข้อกระทงสมรรถนะของผู้ประเมินทั้ง 95 ข้อนี้ เป็นสมรรถนะที่พึงมีหรือพึงประสงค์เพื่อให้มีในผู้ประเมินภายนอก ยังไม่มีการแยกออกเป็นด้าน ๆ ดังที่ King et al. (2001) ได้แยกไว้เป็นหมวดหมู่

ถือ กระแส โสม (2547: 1) ในคู่มือการใช้แบบสอบวัดสมรรถภาพผู้ประเมินภายนอกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน กล่าวไว้เกี่ยวกับสมรรถภาพที่จำเป็นสำหรับผู้ประเมินภายนอก โดยแบ่งสมรรถภาพออกเป็น 3 ด้าน พร้อมด้วยให้ความหมายและองค์ประกอบของแต่ละด้านว่า สมรรถภาพที่จำเป็นของผู้ประเมินภายนอก หมายถึง ความสามารถของผู้ประเมินภายนอกที่แสดงออกได้ว่าเป็นผู้มีความรู้หรือมีความเข้าใจเกี่ยวกับเนื้อหาสาระต่าง ๆ มีทักษะต่าง ๆ และมีคุณลักษณะต่าง ๆ ที่จำเป็นต้องมีหรือเป็นฐานสำคัญสำหรับนำไปใช้ในการปฏิบัติงานการประเมินสถานศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของประเทศไทยได้อย่างประสบผลสำเร็จหรือมีคุณภาพ โดยที่การปฏิบัติงานการประเมินสถานศึกษาของผู้ประเมินภายนอกครอบคลุมกระบวนการประเมินภายนอก 3 ขั้นตอน ได้แก่ ตอนก่อนตรวจเยี่ยมสถานศึกษา ตอนระหว่างการตรวจเยี่ยมสถานศึกษา และตอนหลังการตรวจเยี่ยมสถานศึกษา สมรรถภาพที่จำเป็นของผู้ประเมินภายนอก 3 ด้าน ประกอบด้วย สมรรถภาพด้านความรู้ ด้านทักษะ และด้านคุณลักษณะ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. สมรรถภาพด้านความรู้ของผู้ประเมินภายนอก หมายถึง ความสามารถของผู้ประเมินภายนอกที่แสดงออกได้ว่าเป็นผู้มีความรู้ในเรื่อง ความมุ่งหมาย หลักการ แนวการจัดการศึกษา การจัดการกระบวนการเรียนรู้ การบริหารและการจัดการศึกษา มาตรฐานการศึกษาและตัวบ่งชี้มาตรฐานการศึกษา ระบบการประกันคุณภาพการศึกษา หลักการและวิธีการพัฒนาสถานศึกษา ระบบการศึกษาของไทยในปัจจุบัน บทบาทและหน้าที่ของผู้ประเมินภายนอก และหลักการวิธีการประเมินคุณภาพ

2. สมรรถภาพด้านทักษะของผู้ประเมินภายนอก หมายถึง ความสามารถของผู้ประเมินภายนอกที่แสดงออกได้ว่าเป็นผู้ที่มีทักษะการประเมิน ทักษะการสื่อสาร ทักษะทางการคิดเชิงตรรกะและการคิดวิเคราะห์ และทักษะการทำงาน ซึ่งแยกเป็นข้อย่อย ดังนี้

1.1 ทักษะการประเมิน หมายถึง ความสามารถของผู้ประเมินภายนอกที่แสดงออกได้ว่าเป็นผู้ที่สามารถกำหนดประเด็นและรายการข้อมูลที่จะต้องตรวจสอบ วิเคราะห์

รายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษา ตั้งกรอบคำถามการประเมิน รวบรวมข้อมูลหลักฐาน ตาม มาตรฐานการศึกษาและตัวบ่งชี้ ตัดสินคุณค่าในสิ่งที่ประเมิน ใช้คำถามเพื่อให้ได้ ข้อมูลที่เป็นจริง วิเคราะห์/สังเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณและคุณภาพ บันทึกข้อเท็จจริงต่างๆ และข้อคิดเห็นที่ประมวลมาจากหลักฐาน ใช้เครื่องมือประเมิน สรุปผลการประเมินสถานศึกษา ระบุจุดเด่นจุดด้อยของสถานศึกษา ให้ข้อเสนอแนะแนวทางพัฒนาปรับปรุง และเขียนรายงานผลการประเมินสถานศึกษา

1.2 ทักษะการสื่อสาร หมายถึง ความสามารถของผู้ประเมินภายนอกที่แสดงออกได้ว่าเป็นผู้ที่สามารถอธิบายเรื่องยุ่งยากซับซ้อนให้เข้าใจได้ เช่น การอธิบายให้ผู้ที่เกี่ยวข้องเข้าใจ เกี่ยวกับการตรวจเยี่ยมสถานศึกษา และการรายงานผลการประเมินคุณภาพการศึกษาอย่างไม่เป็นทางการ เป็นต้น

1.3 ทักษะทางการคิดเชิงตรรกะและการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ หมายถึง ความสามารถของผู้ประเมินภายนอกที่แสดงออกได้ว่าเป็นผู้ที่สามารถหาความสมเหตุสมผลของสิ่งที่ปรากฏจริงได้ การจำแนกแยกแยะรายละเอียดสิ่งของต่างๆ รวมถึงการจัดกลุ่มประเภทของสิ่งของต่างๆ (ข้อมูลหลักฐานต่างๆ) ตามเกณฑ์ได้

1.4 ทักษะการทำงานเป็นทีม หมายถึง ความสามารถของผู้ประเมินภายนอกที่แสดงออกได้ว่าเป็นผู้ที่สามารถปฏิบัติการประเมินร่วมกับผู้อื่นได้ โดยมีพฤติกรรมที่เอื้อต่อการปฏิบัติการประเมินเป็นทีม เช่น มีการประสานความคิดหรือการประนีประนอมหากมีข้อขัดแย้งในกลุ่ม การแบ่งหน้าที่ปฏิบัติการประเมิน โดยคำนึงถึงคุณภาพหรือความสำเร็จของการประเมิน

3. สมรรถภาพด้านคุณลักษณะของผู้ประเมินภายนอก หมายถึง ความสามารถของผู้ประเมินภายนอกที่แสดงออกได้ว่าเป็นผู้ที่มีจรรยาบรรณในการประเมินและมีความเป็นกัลยาณมิตรในการประเมิน

3.1 จรรยาบรรณในการประเมิน หมายถึงความสามารถของผู้ประเมินภายนอกที่แสดงออกได้ว่าเป็นผู้ที่มีลักษณะเหมาะสมในการประเมินเพื่อให้ผลการประเมินมีคุณภาพเชื่อถือได้ เช่น ความซื่อสัตย์ในการประเมิน มีความเที่ยงตรงและเป็นกลางในการประเมิน มีความรับผิดชอบต่อผลการประเมิน และมีความละเอียดรอบคอบในการปฏิบัติการประเมิน เป็นต้น

3.2 ความเป็นกัลยาณมิตรในการประเมิน หมายถึง ความสามารถของผู้ประเมินภายนอกที่แสดงออกได้ว่าเป็นผู้ที่มีลักษณะที่เหมาะสมในการปฏิบัติการประเมินเพื่อให้เกิดบรรยากาศที่ดีทั้งต่อผู้ประเมินภายนอก ครู หรือผู้เกี่ยวข้อง และอาจส่งผลให้การประเมินมีคุณภาพเชื่อถือได้ เช่น พร้อมหรือยินดีให้คำแนะนำและเป็นທີ່ปรึกษาที่ดี ขอมรับฟังการ

วิพากษ์วิจารณ์และความคิดเห็นของผู้ประเมิน และมีความไวต่อการรับรู้ในสภาวะการณ์ต่างๆ ได้รวดเร็ว เป็นต้น

7.5 การสังเคราะห์สมรรถนะของผู้ประเมินภายนอก จากการศึกษาถึงสมรรถนะของผู้ประเมินภายนอกในที่ต่างๆ ดังนำเสนอแล้ว ผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ใหม่ โดยการพัฒนา 8 ลำดับขั้นดังกล่าวไว้ในบทที่ 3 ได้ข้อสมรรถนะที่จำเป็นของผู้ประเมินภายนอก 3 ด้าน ประกอบด้วย สมรรถนะด้านความรู้ สมรรถนะด้านทักษะ และสมรรถนะด้านคุณลักษณะ รวมเป็นข้อกระทงจำนวน 65 ข้อ แบ่งเป็นด้าน เป็นส่วนย่อย และเป็นรายชื่อ เพื่อประโยชน์ในการวิเคราะห์และเพื่อนำไปพัฒนาต่อ ดังนี้

7.5.1 สมรรถนะด้านความรู้ ประกอบด้วย 2 ส่วน

- 1) ความรู้เกี่ยวกับการประเมินภายนอก 11 ข้อ
- 2) ความรู้เกี่ยวกับการศึกษาขั้นพื้นฐาน 6 ข้อ

7.5.2 สมรรถนะด้านทักษะในการประเมินภายนอก ประกอบด้วย 3 ส่วน

- 1) ทักษะการทำงานก่อนการประเมิน 8 ข้อ
- 2) ทักษะการทำงานระหว่างการประเมิน 10 ข้อ
- 3) ทักษะการทำงานหลังการประเมิน 10 ข้อ

7.5.3 สมรรถนะด้านคุณลักษณะ ประกอบด้วย 3 ส่วน

- 1) คุณลักษณะเกี่ยวกับบุคลิกลักษณะ 5 ข้อ
- 2) คุณลักษณะเกี่ยวกับจริยธรรม 7 ข้อ
- 3) คุณลักษณะเกี่ยวกับจรรยาบรรณ 8 ข้อ

รายละเอียด ที่เป็นแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ ซึ่งประกอบด้วย 3 ตอน ได้นำเสนอไว้ในภาคผนวก ข แล้ว

8. การประเมินภายนอกในภาคใต้

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่ภาคใต้ทั้ง 14 จังหวัดเป็นเขตประชากรผู้ประเมินภายนอก ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อประโยชน์ในการศึกษาวิจัยในพื้นที่ภาคใต้ จึงขอแนะนำเรื่องราวของภาคใต้ไว้ ณ ที่นี้ด้วย

ภาคใต้ของประเทศไทย มีลักษณะพิเศษเฉพาะตัวดังที่ สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ กล่าวไว้ในสารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ (2529) ดังต่อไปนี้

8.1 ลักษณะทั่วไปของภาคใต้

8.1.1 ภูมิประเทศ ภาคใต้ของประเทศไทย มีลักษณะพื้นที่เป็นแหลมยื่นลงไปทางทิศใต้ นับจากจังหวัดชุมพรลงไปถึงใต้สุดที่อำเภอเบตง จังหวัดยะลา จดกับประเทศมาเลเซีย ทิศตะวันตกจดประเทศพม่าลงไปถึงจังหวัดระนอง จากนั้นเป็นชายฝั่งทะเลจนถึงจังหวัดสตูลจดมาเลเซีย ทิศตะวันออกเป็นฝั่งทะเลตลอดลงไปจนถึงจังหวัดนราธิวาสจดมาเลเซีย พื้นที่ภาคใต้เต็มไปด้วยภูเขาสูงเป็นสันกลางซับซ้อนจากเหนือสุดจดใต้สุดเป็นป่าดิบชื้นทั่วไป มีที่ราบอยู่ค่อนข้างน้อย นอกจากนั้น ยังมีทะเลสาบที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย คลุมเขตพื้นที่จังหวัดสงขลา พัทลุง นครศรีธรรมราช

8.1.2 ทรัพยากรธรรมชาติ มีตามลักษณะภูมิประเทศ ได้แก่ สัตว์น้ำ ป่าไม้ แร่ธาตุ อย่างอุดมสมบูรณ์ แตกต่างจากภาคอื่น ๆ

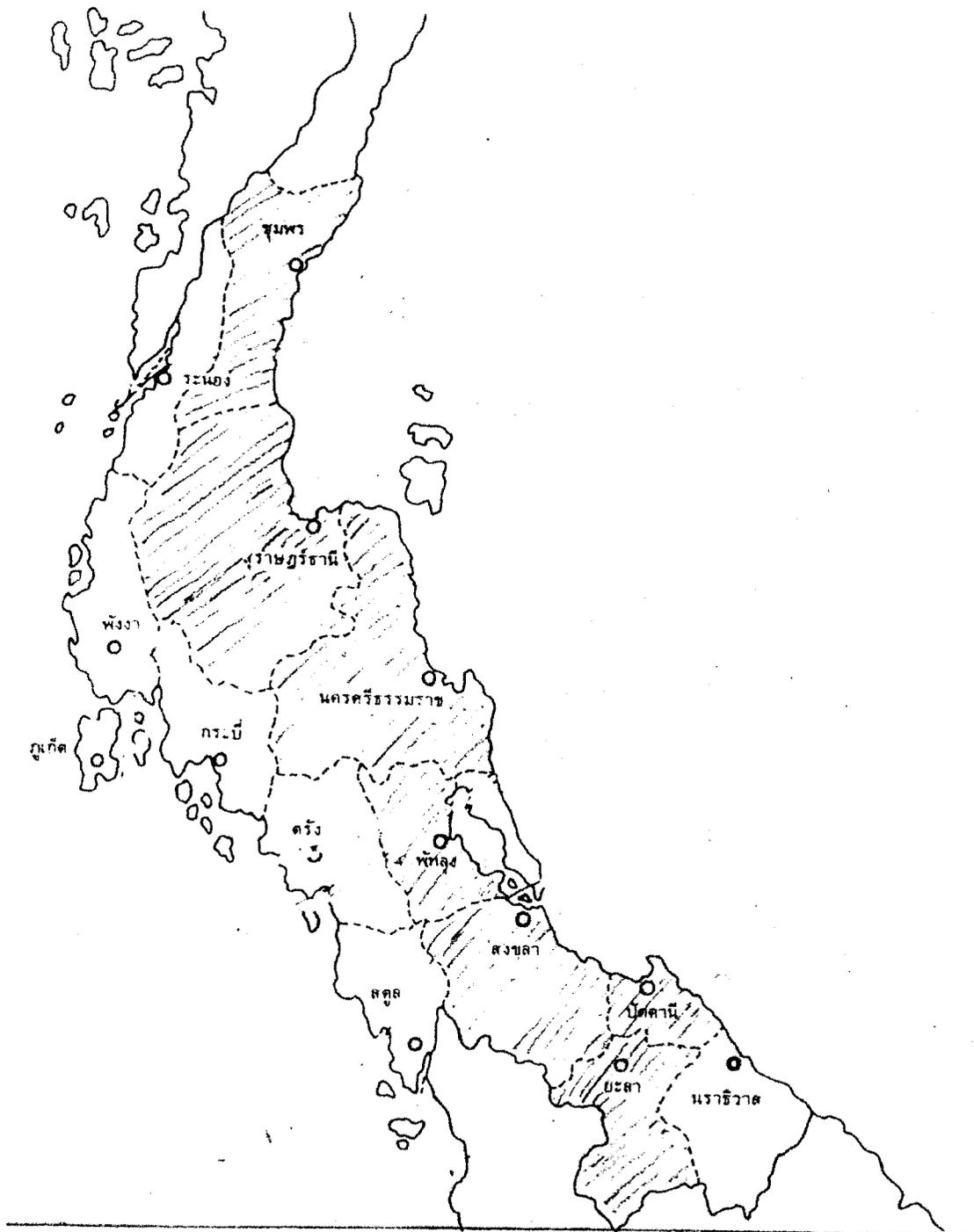
8.1.3 การอาชีพ เป็นไปตามทรัพยากรคือ การจับสัตว์น้ำเป็นลำดับต้น ๆ ของโลก การทำเหมืองแร่ การป่าไม้ การทำสวน โดยเฉพาะการทำสวนยาง นับเป็นลำดับ 1 ของโลก

8.1.4 การแบ่งเขตปกครอง แบ่งเป็น 14 จังหวัด เหนือสุดเป็นจังหวัดชุมพร จึงเรียกจังหวัดนี้ว่าเป็นประตูสู่ภาคใต้ ใต้สุดเป็นจังหวัดยะลาและจังหวัดนราธิวาส ใน 14 จังหวัด แบ่งออกเป็นเขตพื้นที่การศึกษาได้ 25 เขต เนื่องจากพื้นที่ของภาคใต้น้อยกว่าภาคอื่น ๆ จึงมีจำนวนประชากรพลเมืองน้อยลงไปตามสัดส่วน

8.2 วัฒนธรรม เนื่องจากภาคใต้ของประเทศไทยมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวไม่เหมือนภาคอื่น ทั้งโดยประวัติศาสตร์ ภูมิประเทศ ทรัพยากร การอาชีพ จึงมีวัฒนธรรมประจำถิ่น แตกต่างจากภาคอื่น ๆ อย่างชัดเจน ดังเช่น

8.2.1 ภาษา โดยทั่วไปเป็นภาษาเสียงเหนือเช่นเดียวกับส่วนอื่นของประเทศ ยกเว้นกรุงเทพฯ และเนื่องจากการติดต่อกับชาวต่างชาติมากกว่าภาคอื่น ๆ จึงมีภาษาที่แตกต่างออกไปปะปนอยู่มาก เช่น ภาษามลายูตามชายแดนไทย-มาเลย์ ภาษาจีน ภาษาเขมร ภาษาบาลีสันสกฤต ภาษาตะวันตก ภาษาตะวันออกกลางปะปนอยู่มาก นอกจากนั้น ยังมีภาษาดั้งเดิม เช่น ภาษาชาวเล ภาษาซาไก เป็นต้น

แผนที่ภาคใต้ของประเทศไทย



ภาพที่ 2.5 แผนที่ภาคใต้ของประเทศไทย แสดงเขตจังหวัดและจังหวัดที่มีหน่วยประเมิน

8.2.2 ศาสนา แม้ว่าศาสนาพุทธจะเป็นของคนส่วนใหญ่ แต่จะมีผู้นับถือศาสนาอิสลามมากกว่าในภาคอื่นๆ ถัดมาก็เป็นศาสนาคริสต์ ฮินดู ลัทธิขงจื้อ และลัทธิของชนกลุ่มน้อยอย่างกลุ่มชาวเล ชาวกู ซึ่ง 2 กลุ่มหลังนี้มีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนเป็นพุทธและมุสลิม

8.2.3 ประเพณี ที่แตกต่างออกไปจากภาคอื่น เช่น การชิงเปรต (วันสารท) การชักพระ ประเพณีอาชูรอ ประเพณีถือบวช การเข้าสู่หนัด การแห่นก การแต่งงานที่แปลกออกไปของไทยมุสลิม นอกนั้นเป็นประเพณีของชนกลุ่มน้อย เช่น การลอยเรือของชาวเล เป็นต้น

8.2.4 การละเล่นพื้นเมืองและศิลปะพื้นเมือง มีหนังตะลุงไทย หนังตะลุงมลายู มโนราห์ มะโย่ง เพลงบอก ลิเกป่า ลิเกฮูลู ร่องเงิ้ง รำซึลละ รำกริช ชนวัว ศิลปะทำรูปหนังตะลุงลายผ้าปาเต๊ะ ลายกนกพื้นเมือง เรือกอและ คนตรีหนังตะลุง คนตรีมะโนรา มะโย่ง

8.2.5 อาหารการกิน เป็นเรื่องที่น่าสนใจในความแตกต่าง ที่เป็นอาหาร ทั่วไปส่วนใหญ่ได้แก่ ข้าวขำ แกงไตปลา คั่วกลิ้ง แกงเหลือง แกงใหญ่ กอและ แกงเลียงกะทิขำใหญ่ รอเขาะ มะตะบะ โรตีสานมลา ขนมาจาก ข้าวต้มมัด กะดูปัด ข้าวเหนียวหาลาม ฯลฯ

8.3 มีเขตพื้นที่พิเศษ คือพื้นที่ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ อันมีจังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส ที่มีเหตุการณ์ความไม่สงบ มีกระบวนการแบ่งแยกดินแดน ที่ก่อเหตุร้ายไม่หยุดหย่อน ทำให้เกิดผลกระทบต่อพื้นที่ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ดังหนังสือพิมพ์ข่าวสด ฉบับวันที่ 14 ธันวาคม 2547 ลงข่าวว่า ผอ.สมศ.กล่าวว่า ความไม่สงบในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ทำให้ สมศ.ไม่สามารถทำการประเมินคุณภาพภายนอกให้กับสถานศึกษาต่าง ๆ ได้ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์มีการอบรมผู้ประเมินจาก มูลนิธิสุข-แก้ว แก้วแดง เพื่อลงพื้นที่ร่วมประเมินเรียบร้อยแล้ว ซึ่งตนคิดว่า เมื่อ สมศ.รับรองผู้ประเมิน จะมีเจ้าหน้าที่เข้าไปช่วยประเมินในพื้นที่มากขึ้น ส่วนการสนับสนุนในรูปแบบอื่นต้องติดตามจากกลุ่มงานทุกหน่วยของ สมศ. เนื่องจากคณะกรรมการบริหาร สมศ.มีมติให้หาวิธีสนับสนุนหน่วยประเมินที่ลงพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ เช่น การให้เบี่ยกันดาร เบี่ยเลี้ยงกัย การทำประกันชีวิต เป็นต้น เพื่อให้เกิดความมั่นใจในความปลอดภัย และต้องการให้โรงเรียนในพื้นที่ได้รับการประเมินเช่นเดียวกับจังหวัดอื่นๆ เพื่อให้ประเมินเสร็จภายในวันที่ 19 สิงหาคม 2548 (จดหมายข่าว สมศ.หน้า 1)

ผู้อำนวยการ สมศ. กล่าวถึงการประเมินในภาคใต้ว่า จะมีผู้ดูแลการประเมินสถานศึกษาในภาคใต้ โดยที่ประชุม สมศ.มีมติว่า การประเมินสถานศึกษาในภาคใต้นั้น ควรจะประเมินเฉพาะสถานศึกษาที่พร้อมก่อน ทั้งนี้ ดร.รุ่ง แก้วแดง ได้รายงานข่าว ขณะนี้มีโรงเรียนในภาคใต้หลายโรงมีความพร้อมที่จะรับการประเมิน ซึ่ง สมศ.จะคุยกับโรงเรียนในกลุ่มดังกล่าวและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาก่อนว่าจะหาใครมาประเมิน ซึ่งผู้ประเมินจะต้องเป็นคนที่เข้าใจสังคมและสถานการณ์ภาคใต้ได้ดี ไม่ใช่จะเอาใครมาประเมินก็ได้ โดยตนเห็นว่าควรจะให้คนในพื้นที่

เป็นผู้ประเมิน และจะขอให้ทางมูลนิธิและมหาวิทยาลัยในพื้นที่ช่วยคัดเลือกผู้ประเมินให้ เพราะ การประเมินครั้งนี้เป็นการประเมินเพื่อรับรองมาตรฐาน ดังนั้น สมศ.ต้องระมัดระวังในการคัดเลือก ผู้ที่ประเมินเพื่อให้ได้ผู้ที่มีความเป็นกลางอย่างแท้จริง เนื่องจากการนำคนในพื้นที่มาเป็นผู้ประเมิน แล้วมีความเกรงใจกันอาจจะประเมินไม่ได้ความจริง และจะส่งผลให้ราชช่วยโรงเรียนไม่ได้เต็มที่ อย่งไรก็ตามจากการที่ ดร.อมรวิรัช นาคทรทรัพย์ ผอ.สถาบันรามจิตติ ในฐานะกรรมการบริหาร สมศ.ได้ลงพื้นที่ในภาคใต้ ก็พบว่าโรงเรียนในภาคใต้หลายแห่งไม่ต้องการประเมินแบบมาตรการ พิเศษ แต่อยากให้ สมศ. ประเมินเหมือนโรงเรียนในภาคอื่น ๆ (สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ 2549 ใน เดลินิวส์ 1 ธันวาคม 2549)

ความไม่สงบในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของ นักเรียนในพื้นที่ต่ำกว่าเกณฑ์ปกติของชาติเกือบทุกสาระการเรียนรู้ อันส่งผลถึงคุณภาพของ ประชากรในระยะยาว แม้การประเมินคุณภาพภายนอกของ สมศ. ยังต้องใช้โครงการพิเศษและ รูปแบบพิเศษ ดังที่ภาควิชาประเมินผลและวิจัยทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี โดยการสนับสนุนของ สมศ. ได้ทำโครงการพัฒนา ระบบการประเมินคุณภาพภายนอก ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ขึ้นเป็น รูปแบบพิเศษ 3 รูปแบบ โดยรูปแบบที่ 1, 2, 3 ใช้ในการประเมินสถานศึกษาในพื้นที่เสี่ยงภัยน้อย ปานกลาง มาก ตามลำดับ เพื่อร่วมมือกันทำการประเมินในพื้นที่ที่ยอมรับกันว่าเป็นพื้นที่เสี่ยงภัย (มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, 2550)

อีกประการหนึ่ง เนื่องจากในพื้นที่ภาคใต้มีประชากรที่เป็นมุสลิมกระจายอยู่ ทั่วไป จึงมีสถานศึกษาในชื่อที่เรียกว่า มัสยิดและสถาบันปอเนาะอยู่ทั่วไป ส่วนใน 3 จังหวัด ชายแดนภาคใต้นั้น มีประชากรเป็นมุสลิมถึง 80 % และใช้ภาษามลายูถิ่นในชีวิตประจำวันถึง 70 % ทำให้รัฐต้องจัดการศึกษาในท้องถิ่นนี้เป็นกรณีพิเศษ เช่น มีการสอนภาษาไทยเป็นภาษาที่สองแก่ ผู้เริ่มเรียนหลากหลายรูปแบบ มีการส่งเสริมการศึกษาทางศาสนาอิสลามหลายรูปแบบ เช่น มีการ ส่งเสริมการเรียนตาฎีกาในมัสยิด การมีหลักสูตรอิสลามศึกษาในทุกระดับการศึกษา การมี โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามมากกว่า 300 แห่ง มีสถาบันปอเนาะ เป็นต้น (สำนักผู้ตรวจ ราชการเขต 12, 2550) สถานศึกษาเหล่านี้ย่อมมีส่วนในคุณภาพรวมของพื้นที่ หากอยู่ในระดับ การศึกษาขั้นพื้นฐาน ย่อมต้องได้รับการประเมินภายนอกเช่นเดียวกัน

8.4 หน่วยประเมินและผู้ประเมินในภาคใต้ ในประเทศไทยมีหน่วยประเมินทั้งสิ้น 137 หน่วย มีประชากรผู้ประเมินรวมทั้งสิ้น 8,543 คน ในภาคใต้ 14 จังหวัด มีเพียง 6 จังหวัดที่ หน่วยประเมินตั้งสำนักงาน และใน 6 จังหวัดนี้ มีหน่วยประเมินรวมกันเพียง 18 หน่วย

มีผู้ประเมินภายนอก ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่สังกัดหน่วยประเมินในภาคใต้ 1,423 คน (สมศ.)
รายชื่อหน่วยประเมินและจังหวัดที่ตั้งสำนักงาน ดังตารางที่ 2.2

ตารางที่ 2.2 รายชื่อหน่วยประเมินคุณภาพสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคใต้

ที่	ชื่อหน่วย	จังหวัดที่ตั้งสำนักงาน
1	จิตโศติการประเมินหจก.วิทยการประเมิน	ยะลา
2	ทักษิณการประเมิน	นครศรีธรรมราช
3	นักประเมินการศึกษาไทย	นครศรีธรรมราช
4	ปัตตานีประเมินผลการศึกษา	ปัตตานี
5	พัฒนาคุณภาพและมาตรฐาน	สุราษฎร์ธานี
6	พัทลุงการประเมินคุณภาพการศึกษา	พัทลุง
7	พีเอการประเมิน	นครศรีธรรมราช
8	มาตรฐานการประเมิน	สงขลา
9.	มิตรไมตรีการประเมิน	สงขลา
10	มูลนิธิสุข-แก้ว แก้วแดง	สงขลา
11.	วิจัยและประเมินผลการศึกษา	สงขลา
12.	วิทยการประเมิน	ชุมพร
13	สงขลาการประเมิน	สงขลา
14	สแตนด์การประเมิน	ยะลา
15	สมาคมผู้ประเมินเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา	นครศรีธรรมราช
16	สมิหลาการประเมิน	สงขลา
17	สุราษฎร์ธานีพัฒนาคุณภาพการศึกษา.	สุราษฎร์ธานี
18	เอดดูเคชั่นควอลิตี้ แอสเซสเมนต์	นครศรีธรรมราช

ที่มา : หนังสือ สมศ. ที่ มศ. 0003/1964 (2550, 20 กันยายน)

สรุปว่า ภาคใต้เป็นพื้นที่ที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นแตกต่างจากภาคอื่นของประเทศไทย นับแต่ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ทรัพยากรธรรมชาติ การอาชีพ เศรษฐกิจ วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของพลเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นภาคที่มีพื้นที่พิเศษ ที่รัฐบาลต้องมีมาตรการพิเศษในการดูแลและพัฒนายาวนาน และในภาคใต้มีหน่วยประเมินน้อยมากเมื่อเทียบกับภาคอื่นของประเทศ คือ มีหน่วยประเมินเพียง 18 หน่วยใน 137 หน่วยทั่วประเทศ มีผู้ประเมินภายนอกที่หน่วยประเมินรายงานมาว่ายังปฏิบัติงานอยู่จริง (30 กันยายน 2550) เพียง 1,190 คน ในขณะที่ผู้ประเมินภายนอกทั่วประเทศมีถึง 8,543 คน ซึ่งทั้งหมดนี้ล้วนแต่มีผลต่อคุณภาพของการศึกษาในพื้นที่ มีผลกระทบต่อการศึกษา การปฏิบัติกรประเมินภายนอกทั้งสิ้น และความแตกต่างเหล่านี้ เป็นลักษณะท้าทายให้ทำการวิจัยในครั้งนี้ด้วย

9. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วอร์ธเนน (Worthen 1997) ได้ทำการศึกษาตรวจสอบเกี่ยวกับวิธีพิจารณาการอนุมัติผู้ประเมินของสภาการศึกษาและการประเมินแห่งชาติของสหรัฐอเมริกา (NCME) อย่างละเอียด เขาพบว่า วิธีการอนุมัติผู้ประเมินนั้นมีอยู่ 4 แนวทาง แนวทางที่หนึ่ง คือ การพิจารณาจากประวัติการเข้ารับการอบรมวิชาการ (academic training) แนวทางที่สอง คือ การพิจารณาจากประสบการณ์ในการประเมิน (evaluation experience) แนวทางที่สาม ได้แก่การพิจารณาจากความสามารถในการปฏิบัติงาน (on-the-job performance) และแนวทางที่สี่ คือ การพิจารณาจากศักยภาพในการประเมินอย่างเป็นทางการ (formal measurement of competency) บรรดาสี่แนวทางที่กล่าวมานั้น แนวทางที่สี่เป็นแนวทางที่นิยมใช้มากที่สุด

ซาวนด์เดอร์ บิกแมน (Saunders Bickman 1995) อ้างถึงใน Altschuld, 1999 กล่าวว่า ในต่างประเทศนั้นมีการพิจารณาเกี่ยวกับการออกใบอนุญาตให้กับผู้ประเมิน โดยมีข้อพิจารณาจากหลาย ๆ ด้าน เช่น การสอบข้อเขียนหรือสอบปากเปล่า การกำหนดคุณสมบัติด้าน การศึกษาเฉพาะ การมีใบอนุญาตรับรองการเข้ารับการฝึกอบรมในหลักสูตรการเป็นผู้ประเมิน การกำหนดคุณสมบัติด้านการศึกษาอย่างต่อเนื่องเฉพาะอย่าง การกำหนดคุณสมบัติของการผ่านการฝึกทดลองประเมิน ประวัติการได้รับทุนหรือโครงการที่เคยทำ ประวัติการทำรายงานการประเมินที่ผ่านมา ประวัติการทำกรอภิประเมินที่ผ่านมา รวมทั้งการผสมผสานข้อพิจารณาต่างๆ ที่กล่าวมา

นีออต (Knott 1998 : 135) กล่าวถึงหลักการ 5 ประการ ที่ช่วยนำไปสู่การเป็นผู้ประเมินมืออาชีพ หลักการดังกล่าวได้พัฒนาขึ้นโดย เออีเอ (AEA = American Evaluation Association) มีรายละเอียดดังนี้ 1) การเสาะหา ค้นคว้า แสวงหาอย่างเป็นระบบ หลักการข้อนี้จะเกี่ยวกับ

ลักษณะเฉพาะของความรู้ทางการประเมินและทักษะที่จำเป็นที่ชี้เฉพาะ และเลือกสิ่งที่เป็นประโยชน์ที่สุดสำหรับงานที่จะดำเนินการ หลักการนี้มีความสัมพันธ์กับความรู้เบื้องต้นของผู้ประเมิน และความสามารถที่จะใช้หลักการทางทฤษฎีการประเมิน และเทคนิคที่เหมาะสม 2) สมรรถภาพของผู้ประเมินมีความหมายว่า ผู้ประเมินนั้นไม่เพียงจะมีทักษะที่จำเป็นทางการประเมินเท่านั้น แต่จะต้องเป็นผู้แสวงหาความรู้และทักษะใหม่ๆ อย่างต่อเนื่อง และต้องมีการปรึกษาหารือ มีการประชุมกับเพื่อนร่วมประเมินอย่างต่อเนื่อง 3) ให้ความเคารพนับถือต่อประชาชน ผู้ประเมินจะต้องโปร่งใส ตรวจสอบได้ในกิจกรรมทุกขั้นตอนของการประเมินที่จะส่งผลกระทบต่อทั้งในด้านดีและไม่ดี และต้องมีความซื่อสัตย์ในการประเมิน 4) ความรับผิดชอบต่อสวัสดิภาพของสังคม ผู้ประเมินจะต้องรักษาความลับข้อมูลสารสนเทศของการประเมินถ้ามีผลกระทบต่อสังคม 5) มีความซื่อสัตย์ เปิดเผย และจริงใจในการประเมิน

โจนส์ และ วอร์ธิน (Jones and Worthen 1999 : 495) ได้ทำการศึกษาสำรวจแนวคิดเกี่ยวกับการออกแบบประกอบวิชาชีพผู้ประเมิน โดยทำการสำรวจความคิดเห็นจากกลุ่มบุคคลที่รับรู้ว่าเป็นผู้ประเมิน จำนวน 174 ราย ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มบุคคลที่รับรู้ว่าเป็นผู้ประเมินนั้น เห็นว่าประกอบวิชาชีพสำหรับผู้ประเมินนั้นควรมี 3 ระดับ ระดับที่หนึ่ง เป็นใบอนุญาตที่มีการตรวจสอบคุณสมบัติของผู้ประเมินในด้านสมรรถภาพที่สำคัญ ที่ต้องใช้ในการประเมินด้านนั้นๆ (core competencies) ระดับที่สอง เป็นใบอนุญาตที่มีการตรวจสอบคุณสมบัติของผู้ประเมินในด้านสมรรถภาพที่สำคัญ ที่ต้องใช้ในการประเมินด้านนั้นๆ ร่วมกับการตรวจสอบสมรรถภาพขั้นสูงที่จำเป็นต้องใช้ (core competencies and advanced competencies) ระดับที่สาม เป็นใบอนุญาตที่มีการตรวจสอบคุณสมบัติของผู้ประเมินในด้านสมรรถภาพที่สำคัญ ที่ต้องใช้ในการประเมินด้านนั้นๆ ร่วมกับการตรวจสอบสมรรถภาพขั้นสูงที่ จำเป็นต้องใช้ และสมรรถภาพเฉพาะทางที่สำคัญ (core competencies, advanced competencies and competencies within specialized domains)

ในประเทศสหรัฐอเมริกา ได้มีกลุ่มนักประเมินที่มีความเห็นขัดแย้งกันเกี่ยวกับเรื่องการออกแบบประกอบวิชาชีพสำหรับนักประเมิน บางส่วนเห็นว่าเป็นเรื่องจำเป็นเนื่องจากจะทำให้สามารถคัดกรองเอานักประเมินที่มีความรู้ความสามารถ อีกทั้งการนำเอาประเด็นเรื่องใบอนุญาตประกอบวิชาชีพผู้ประเมินนี้ ยังเป็นการพัฒนาศาสตร์ของการประเมินและพัฒนาความเป็นวิชาชีพของสาขาการประเมินอีกด้วย นักประเมินกลุ่มนี้ได้แก่ บิคแมน (Bickman 1999) ส่วนอีกกลุ่มหนึ่งไม่เห็นด้วยกับการกำหนดให้มีการออกแบบประกอบวิชาชีพสำหรับนักประเมิน เนื่องจากเห็นว่ามี ความยุ่งยากและเห็นว่ายังมีทางออกอื่นที่ดีกว่าวิธีนี้ เช่น ความคิดเห็นของ แอลท์ชูลด์ (Altschuld 1999) และ สมิธ (Smith 1999 เป็นต้น

อรนิตา เจริญรวาย (2544 : บทคัดย่อ) ทำการวิจัยเรื่องคุณลักษณะและวิธีการที่พึงประสงค์ในการกำหนดผู้ประเมินภายนอกสำหรับตรวจสอบสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สรุปผลการวิจัยว่า คุณลักษณะพึงประสงค์ของผู้ประเมินภายนอก แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ (1) คุณสมบัติทั่วไป คือ ควรมีอายุตั้งแต่ 30 ปีขึ้นไป สำเร็จการศึกษาขั้นต้นในระดับปริญญาตรี ไม่มีประวัติเสื่อมเสียและมีสุขภาพร่างกายแข็งแรง (2) คุณสมบัติเฉพาะคือ ควรผ่านการฝึกอบรมเฉพาะทางด้านการประเมินสถานศึกษา มีบุคลิกภาพที่เหมาะสม มีคุณธรรมจริยธรรมและจรรยาบรรณของนักประเมิน มีความรู้เกี่ยวกับการประเมินสถานศึกษา มีวิสัยทัศน์เกี่ยวกับการบริหารองค์กร มีทักษะที่จำเป็นสำหรับการประเมิน เช่น มีภาวะผู้นำ มีการสร้างความสัมพันธ์ มีทักษะการทำงานเป็นทีม และมีความมุ่งมั่นในการพัฒนาสถานศึกษา ผู้ประเมินคุณภาพภายนอกที่จะได้รับใบอนุญาต ควรมีลักษณะตามที่กำหนด และผ่านการทดสอบความรู้ด้านการประเมินด้วยข้อสอบข้อเขียน จำนวนผู้ประเมินในทีมควรอยู่ในระหว่าง 3-10 คน จำนวนวันที่ทำการประเมินอยู่ในช่วง 2-8 วัน โดยสามารถยืดหยุ่นตามขนาดของโรงเรียน สำหรับโรงเรียนที่จัดการศึกษาเฉพาะทาง ควรจัดผู้ประเมินที่มีความชำนาญเฉพาะด้านสำหรับโรงเรียนนั้นอยู่ในทีมด้วย

นันทิยา บุญสวัสดิ์ (2545 : บทคัดย่อ) ศึกษาการพัฒนาแนวทางการเก็บข้อมูลโรงเรียน สำหรับ ผู้ประเมินภายนอก จากการสำรวจโดยใช้แบบสอบถามพบว่า ผู้ประเมินภายนอกขาดแนวทางการเก็บข้อมูล กลุ่มตัวอย่างมีความต้องการแนวทางการเก็บ ข้อมูลโรงเรียน ร้อยละ 87.9 และต้องการให้มีแนวทางสัมภาษณ์ และตัวอย่างของร่องรอยหลักฐาน เพื่อใช้ในการเก็บข้อมูลแนวทางการเก็บข้อมูลที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 3 ส่วน ดังนี้ ส่วนแรก บทนำ ได้แก่ จุดมุ่งหมาย คำแนะนำในการใช้ คำอธิบายเกี่ยวกับกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูล ส่วนที่สอง ได้แก่ วิธีการจัดเก็บรวบรวมข้อมูล และส่วนสุดท้ายเป็นส่วนที่ให้ข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษา ตามแนวทางปฏิรูปการเรียนรู้ ผลการตรวจสอบคุณภาพจากผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า แนวทางการเก็บข้อมูลโรงเรียน สำหรับผู้ประเมินภายนอกมีความเหมาะสมมากในการนำไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผนการประเมิน

สรุปผลการศึกษาของ นันทิยา บุญสวัสดิ์ ได้ว่า ผู้ประเมินส่วนใหญ่ต้องการแนวทางในการเก็บข้อมูล เช่น แนวทางในการสัมภาษณ์ และต้องการตัวอย่างร่องรอยหลักฐานเพื่อใช้ในการเก็บข้อมูล

ทองอยู่ แก้วไทรฮะ และคณะ (2547:47) กล่าวว่า เมื่อเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติงานปัจจุบันของหน่วยประเมินภายนอกกับมาตรฐานการปฏิบัติงานที่พัฒนาขึ้น พบว่าหน่วยประเมินยังไม่มีระบบหรือแนวปฏิบัติในการจัดทำแผนกลยุทธ์และแผนปฏิบัติการ แต่ตระหนักถึงความสำคัญที่จะต้องจัดทำ และเริ่มมีแนวปฏิบัติในการนำหน่วยประเมินให้เกิดการเรียนรู้และการ

พัฒนา/ปฏิบัติตามเจตนาของ สมศ.ครบถ้วน และใส่ใจความคาดหวังของโรงเรียน ยังไม่เป็นระบบและยังไม่กระจายไปถึงระดับผู้ประเมิน และผลลัพธ์ยังไม่เป็นไปตามที่คาดหวัง ยังไม่มีความชัดเจนในการพัฒนาผู้ประเมิน และยังไม่มีการจัดทำกระบวนการบริหารภารกิจของหน่วยอย่างเป็นทางการเป็นลายลักษณ์อักษร คุณภาพของรายงานการประเมินยังไม่บรรลุถึงผลลัพธ์ตามที่ต้องการ จึงได้เสนอรูปแบบการพัฒนาหน่วยประเมินภายนอก ที่เรียกว่าแบบ DMIE Model ประกอบด้วย 4 ขั้นตอนหลัก คือ การนำองค์กร (Directing) การบริหารจัดการ (Managing):การนำทิศทางสู่การปฏิบัติ (Implementing) และการประเมินผลการปฏิบัติ (Evaluating) ในมาตรฐานทั้ง 7 ซึ่งจะมีกลไกเป็นตัวเร่งให้มีการนำไปใช้ในการพัฒนาหน่วยประเมินและผู้ประเมิน หลักการสำคัญสำหรับการนำรูปแบบและกลไกไปปฏิบัติ มี 4 ข้อ คือ เน้นการพัฒนาหน่วยประเมิน ผู้ประเมิน และบุคลากรผู้สนับสนุน ให้ผู้มีส่วนได้เสียมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ใช้ความรู้วิชาชีพ บริบทการทำงานและกระบวนการเป็นฐานร่วมกันในการปฏิบัติงาน และประการสุดท้าย คือ การมีภาวะผู้นำร่วม มาตรฐานของหน่วยประเมินที่นำเสนอ 7 มาตรฐาน 21 เกณฑ์ และ 35 ตัวบ่งชี้คุณภาพได้แก่ (1) การกำหนดทิศทางและวิธีปฏิบัติเชิงรุก (2) การนำหน่วยประเมินให้เกิดการเรียนรู้เพื่อการพัฒนา (3) การใส่ใจข้อตกลงของ สมศ. และความคาดหวังของผู้มีส่วนได้เสีย (4) การบริหารจัดการข้อมูลสารสนเทศและความรู้ของหน่วยประเมินอย่างเป็นระบบและให้อยู่ในสภาพพร้อมใช้ (5) การพัฒนาผู้ประเมินและบุคลากรเพื่อเพิ่มคุณภาพการทำงาน (6) การบริหารกระบวนการทำงานของหน่วยประเมินอย่างมีประสิทธิภาพและมุ่งประสิทธิผลและคุณภาพของผลลัพธ์จากการประเมิน ส่วนเกณฑ์นั้น เป็นองค์ประกอบของมาตรฐาน สำหรับตัวบ่งชี้ คุณภาพ หมายถึงสิ่งที่เป็นตัวแทนซึ่งสามารถแสดงผลการปฏิบัติงานขององค์กรตามมาตรฐาน

ถือ กระแสโสม (2547 :16) ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาการรับรองผู้ประเมินภายนอกตามแนวคิดที่เน้นสมรรถภาพสำหรับการประเมินสถานศึกษา ผลการวิจัยสรุปได้ว่า

สมรรถภาพที่จำเป็นสำหรับผู้ประเมินสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานประกอบด้วย สมรรถภาพ 3 ด้าน ดังนี้ สมรรถภาพด้านความรู้ ประกอบด้วย (1) ความรู้เกี่ยวกับการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาซึ่งเกี่ยวข้องกับการประเมินภายนอก (2) ความรู้เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของผู้ประเมินภายนอกและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (3) ความรู้เกี่ยวกับหลักการ วิธีการประเมินคุณภาพสถานศึกษา สมรรถภาพด้านทักษะ ประกอบด้วย (1) ทักษะการวางแผนการประเมินสถานศึกษา (2) ทักษะการดำเนินการประเมินสถานศึกษา (3) ทักษะการดำเนินการสรุปผลการประเมินและเขียนรายงานการประเมินสถานศึกษา (4) ทักษะการสื่อสารและการสร้างความสัมพันธ์ (5) ทักษะการคิดเชิงตรรกะและการคิดวิเคราะห์ (6) ทักษะการทำงานเป็นทีม

สมรรถภาพด้านคุณลักษณะ ประกอบด้วย (1) ความเป็นกัลยาณมิตรในการประเมิน และ (2) จรรยาบรรณในการประเมิน

ปิยะมาศ หวังช่วยกลาง (2547: 98) ทำการวิจัยเรื่อง สมรรถนะที่พึงประสงค์ของผู้ประเมินภายนอกในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา โดยให้ผู้บริหารสถานศึกษาที่ได้รับการประเมินภายนอกในรอบแรก 714 คนเป็นกลุ่มตัวอย่างในการตอบแบบสอบถาม ได้นำข้อมูลมาสังเคราะห์สมรรถนะของผู้ประเมินภายนอก สรุปผลดังนี้ 1) สมรรถนะที่พึงประสงค์ของผู้ประเมินภายนอกในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีตัวแปรทั้งหมด 84 ตัวแปร 2) ตัวแปรสมรรถภาพที่พึงประสงค์ของผู้ประเมินภายนอกในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีองค์ประกอบร่วมกัน 7 องค์ประกอบคือ (1) ความรู้ความสารถในการประเมิน (2) ความสามารถในการสื่อสารและการทำงานอย่างมีส่วนร่วม (3) จรรยาบรรณของผู้ประเมินภายนอก (4) ความเป็นนักประชาธิปไตย (5) ความรู้ด้านการบริหารสถานศึกษา (6) ความสามารถในการให้ข้อมูลป้อนกลับแก่สถานศึกษา และ (7) ความสามารถทางด้านคอมพิวเตอร์

บัญชามาตรฐาน หจก. (2548) หน่วยประเมินห้างหุ้นส่วนจำกัด ได้ทำการประเมิน ผู้ประเมินภายนอกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในสังกัด โดยใช้แบบสอบถามสถานศึกษาที่ได้รับการประเมินจากหน่วยบัญชามาตรฐาน ใน 15 จังหวัด จำนวน 192 แห่ง ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2548 พบว่าสถานศึกษา เห็นด้วยอย่างมากต่อผู้ประเมินภายนอกในเรื่องต่อไปนี้

การสอบถามของผู้ประเมินเป็นแบบกันเอง ง่ายต่อการตอบ และเป็นกัลยาณมิตร ร้อยละ 98.89

บุคลิกภาพ ท่วงทีวาจา ความน่าเชื่อถือ เหมาะกับการเป็นผู้ประเมินถึงร้อยละ 97.63

การนำเสนอข้อมูลเพื่อความเข้าใจในสภาพปัญหา และแนวทางการปรับปรุงพัฒนามีความชัดเจนถูกต้อง ร้อยละ 89.58

ก่อนการประเมินมีความสบายใจและมีความพึงพอใจในผลการประเมิน ร้อยละ 51.78

เห็นว่าผลการประเมินเป็นไปตามสภาพจริง มีความเที่ยงและเชื่อถือได้ และสามารถนำไปใช้เป็น แนวทางในการพัฒนา ร้อยละ 86.24

ตั้งใจนำเสนอไปเป็นแนวทางปฏิบัติ ร้อยละ 97.23

เห็นด้วยกับหลักการและวิธีการประเมินภายนอก ร้อยละ 84.93

สถานศึกษามีความรู้ ความเข้าใจ และเห็นประโยชน์ของการประกันคุณภาพภายในนำไปสู่การประเมินภายนอกจากผู้ประเมินชุดนี้ ร้อยละ 90.33

จากรายงานผลการปฏิบัติการประเมิน ของผู้ประเมินภายนอก สังกัดหน่วย บัญชามาตรฐาน ในที่ศนะของสถานศึกษาที่รับการประเมิน เห็นว่า ผู้ประเมินของหน่วยประเมินนี้ มี

สมรรถนะในการประเมินสูงในทุกด้าน ซึ่งสรุปได้เพียงว่า หน่วยประเมินที่มีผู้ประเมินที่มีสมรรถนะสูงนั้นยังมีอยู่

สรรค์ ไชยมงคล (2549: 5) รองเลขาธิการศูนย์เครือข่ายหน่วยประเมินภายนอกแห่งประเทศไทย ได้ศึกษาความพึงพอใจของหน่วยประเมินภายนอกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการทำงานร่วมกับสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) โดยใช้แบบสอบถามผู้แทนหน่วยประเมินที่เป็นเครือข่าย และเข้าร่วมประชุม 40 หน่วย จำนวน 40 คน เมื่อ 21 ตุลาคม 2549 ที่โรงแรม สวนสุนันทา กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยที่เกี่ยวกับผู้ประเมินภายนอก พบว่า

หน่วยประเมินร้อยละ 82.50 มีผู้ประเมินย้ายออกและย้ายเข้าพอ ๆ กัน

หน่วยประเมินมีความเห็นว่า รูปแบบของรายงานการประเมินและแบบบันทึกภาคสนามมีความชัดเจนในระดับปานกลาง

หน่วยประเมินเห็นด้วยกับการอบรมเพิ่มเติมความรู้แก่ผู้จัดการและเจ้าหน้าที่ของหน่วยสำหรับหน่วยที่ปฏิบัติงานไม่ได้คุณภาพ

หน่วยประเมินเห็นด้วยในการออกค่าใช้จ่ายในการอบรมหน่วยประเมิน

หน่วยประเมินเห็นด้วยที่จะให้ สมศ.กำหนดการบริหารจัดการภายในหน่วยให้ชัดเจน

หน่วยประเมินเห็นด้วยกับการให้ สมศ.กำหนดอัตราค่าตอบแทนให้กับผู้ประเมินให้เท่าเทียมกัน

หน่วยประเมินเห็นด้วยในการรับผู้ประเมินภายนอกเข้าสังกัดควรได้รับการอนุมัติจากหน่วยประเมินเดิมก่อนทุกครั้ง

หน่วยประเมินเห็นด้วยกับการที่ผู้ประเมินควรอยู่ในสังกัดอย่างน้อย 3 ปี

หน่วยประเมินมีความเห็นว่า ทุกหน่วยควรได้รับการจัดสรรสถานศึกษาให้ทำการประเมินอย่างเสมอภาคโดยหมุนเวียนการรับงานอย่างเท่าเทียมกัน

มีข้อเสนอแนะที่เกี่ยวข้องกับงานของผู้ประเมิน คือ

ควรพัฒนาผู้ตรวจอ่านรายงานและบันทึกภาคสนามของ สมศ. ให้มีมาตรฐานเดียวกัน

ควรปรับปรุงบันทึกภาคสนามไม่ให้ความซ้ำซ้อนในการบันทึกข้อมูล

ควรมีเจ้าหน้าที่ของ สมศ.ที่สามารถตอบปัญหาได้ทุกเรื่อง ไว้บริการในการสอบถาม

ควรมีการจัดอันดับคุณภาพของหน่วยประเมิน และควรแจ้งให้หน่วยประเมินทราบ

ทั้งนี้ ต้องชี้แจง ทำความเข้าใจให้ทราบโดยทั่วกันถึงเกณฑ์ในการจัดอันดับด้วย

โดยสรุปแล้ว การวิจัยนี้ มุ่งประเด็นที่ความพึงพอใจของหน่วยประเมินต่อการ
บริหารงานของ สมศ. แต่ก็มีความเชื่อมโยงกับสมรรถนะของผู้ประเมินภายนอก โดยหน่วย
ประเมิน ขอมรับว่า หน่วยประเมินยังมีระดับคุณภาพไม่เท่ากัน ผู้ประเมินภายนอกยังมีปัญหาด้าน
สมรรถนะ และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การบริหารงานของ สมศ. ได้กระทบกับหน่วยประเมิน และ
ผู้ประเมินภายนอกด้วย